

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2024

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Από το Συνέδριο του Λιβάνου στο δημοψήφισμα του
1946. Η στάση του ελληνικού κυπριακού Τύπου.**

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΑΡΙΑ

Ιανουάριος 2024

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Από το Συνέδριο του Λιβάνου στο δημοψήφισμα του
1946. Η στάση του ελληνικού κυπριακού Τύπου.**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ
αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Νεότερη
και Σύγχρονη Ιστορία στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου**

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2024

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © **Παπαδημητρίου Μαρία, 2024**

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Παπαδημητρίου Μαρία, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Από το Συνέδριο του Λιβάνου στο δημοψήφισμα του 1946. Η στάση του ελληνικού κυπριακού Τύπου.», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η Δηλούσα

Παπαδημητρίου Μαρία

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	7
ABSTRACT.....	8
ΕΣΑΓΩΓΗ.....	9
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	12
1 ^Ο ΜΕΡΟΣ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ο ΤΥΠΟΣ	
1.1.Ο κυπριακός Τύπος.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΥΠΡΟΥ	
2.1 Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου(ΚΚΚ).....	21
2.2 Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού(ΑΚΕΛ).....	21
2.3 Οργανώσεις.....	22
2.4 Παναγροτική Ένωση Κύπρου(ΠΕΚ).....	23
2.5 Κυπριακό Εθνικό Κόμμα(ΚΕΚ).....	23
2.6 Η Εκκλησία της Κύπρου.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΣ	
3.1. Πολιτικές δυνάμεις Ελλάδας.....	25
3.2 Η Κύπρος στον πόλεμο.....	28
2 ^Ο ΜΕΡΟΣ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 . ΠΡΟΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ	
1.1Η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Ο ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	
2.1 Η Μάχη της Αθήνας.....	35
2.2 Η Διαδήλωση της 3 ^{ης} Δεκεμβρίου-Απόδοση Ευθυνών.....	38
2.3 Τα πολιτικά Κόμματα της Κύπρου και η μάχη της Αθήνας.....	42
2.4 Εβδομαδιαίες εφημερίδες	45
2.5 Πόλεμος με όπλο το μολύβι.....	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΜΕΧΡΙ ΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΗΣ ΒΑΡΚΙΖΑΣ	
3.1 Από την ανακωχή έως τη Συμφωνία της Βάρκιζας.....	54
3.3 Η Συμφωνία της Βάρκιζας.....	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ ΜΕ ΑΠΟΧΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ	
4.1 Οι εκλογές του 1946.....	59
4.2 Η οπτική του Κυπριακού Τύπου.....	60
4.4 Η Εκτίμηση των αποτελεσμάτων.....	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ	
5.1. Το δημοψήφισμα για την επάνοδο του Γεωργίου.....	74
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	83
ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	87

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή/Φοιτήτριας: Μαρία Παπαδημητρίου

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: Από το Συνέδριο του Λιβάνου στο δημοψήφισμα του 1946. Η στάση του ελληνικού κυπριακού Τύπου.

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις [ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων: Κυριάκος Ιακωβίδης, Λέκτορας

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Κωνσταντίνος Δουκάκης, Επίκουρος

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Αικατερίνη Παπαζαχαρία. Λέκτορας

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος για τις γνώσεις που με αγάπη μας προσέφεραν, και ειδικότερα τους καθηγητές της Εξεταστικής Επιτροπής κύριο Ιακωβίδη Κυριάκο για την υπομονή του και τη στήριξή του, την κυρία Παπαζαχαρία Κατερίνα για την ηθική συμπαράσταση, που μου προσέφερε, όταν τη χρειάστηκα και τον κύριο Δουκάκη Κωνσταντίνο για τη βοήθεια του, όταν τη χρειάστηκα.

Ακόμη, θέλω να ευχαριστήσω αυτούς που βοήθησαν να ψηφιοποιηθούν οι εφημερίδες της Κύπρου.

Στο γιο μου Κωνσταντίνο-Μάριο.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη και η ερμηνεία του τρόπου που παρουσίασε ο ελληνόφωνος κυπριακός Τύπος τα ιστορικά γεγονότα που οδήγησαν στην έναρξη του ελληνικού Εμφυλίου (1946-1949). Συγκεκριμένα του Συνεδρίου του Λιβάνου, της μάχης της Αθήνας, της Συμφωνίας της Βάρκιζας και τέλος των εκλογών του 1946 και του δημοψηφίσματος για την επάνοδο του Γεωργίου. Ο ελληνικός κυπριακός Τύπος ασχολείται εκτεταμένα με τις εξελίξεις στην Ελλάδα, γιατί πιστεύει ότι οι εξελίξεις θα έχουν επιπτώσεις στο ζήτημα της Ένωσης. Οι Κύπριοι έτρεφαν ελπίδες να ενωθούν με την Ελλάδα, όταν τελειώσει ο πόλεμος. Τα ελληνικά κυπριακά κόμματα, που τότε οργανώνονται, τάσσονται υπέρ του ΕΑΜ ή υπέρ της κυβέρνησης της Αθήνας και δημιουργείται ουσιαστικά η κυπριακή Δεξιά και Αριστερά. Οι ελληνικές εξελίξεις θα επηρεάσουν και τις πολιτικές εξελίξεις στην Κύπρο. Η Δεξιά θα ταυτίσει ιδεολογικά το ΑΚΕΛ με το ΕΑΜ και θα αρνηθεί να συνεργαστεί μαζί του στο υπό διαμόρφωση Εθνικό Συμβούλιο. Οι εφημερίδες θα έχουν καθοριστικό ρόλο στη ματαίωση της συνεργασίας όλων των πολιτικών δυνάμεων της Κύπρου. Τα κόμματα εκφράζονται μέσα από τις εφημερίδες, που με τις δημοσιεύσεις τους επηρεάζουν το αναγνωστικό κοινό και διαμορφώνουν την κοινή γνώμη.

Στο πρώτο μέρος δίνονται κάποιες πληροφορίες για τον ελληνόφωνο κυπριακό Τύπο και τις εφημερίδες που μελετήθηκαν. Επιπροσθέτως, παρουσιάζονται οι πολιτικές δυνάμεις της Κύπρου και το ιστορικό- πολιτικό πλαίσιο της περιόδου στην Ελλάδα. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται και ερμηνεύεται η οπτική του ελληνόφωνου κυπριακού Τύπου όσον αφορά το Σύμφωνο του Λιβάνου, τη μάχη της Αθήνας, τη Συμφωνία της Βάρκιζας, τις εκλογές του 1946 και τέλος το δημοψήφισμα για την επάνοδο του Γεωργίου.

Λέξεις κλειδιά

Τύπος, Αριστερά, Δεξιά, Εθνικό Συμβούλιο, Ένωση, Εμφύλιος.

Abstract

The purpose of this paper is to study and interpret the way the Greek-speaking Cypriot press presented the historical events that led to the start of the Greek Civil War (1946-1949). Specifically, the Congress of Lebanon, the Battle of Athens, Agreement of Varkiza, the 1946 elections, and the referendum on the return of George. The Greek Cypriot press deals extensively with the developments in Greece, because it believes that the developments will have an impact on the issue of the Union. Cypriots had hopes that, when the war was over, they would finally be united with Greece. The Greek Cypriot parties, which were then organized, sided with the EAM or in favor of the government of Athens and the Cypriot Right and Left were essentially created. The Greek developments will also affect the political developments in Cyprus. The Right will ideologically identify AKEL with EAM and will refuse to cooperate with it in the National Council. The newspapers will have a decisive role in thwarting the cooperation of all the political forces of Cyprus. The parties express themselves through the newspapers, which with their publications influence the readership and shape public opinion.

In the first part, are given information about the Greek-speaking Cypriot press and the newspapers studied. In addition, are presented the political forces of Cyprus and the historical-political context of the period in Greece. The second part presents and interprets the perspective of the Greek-speaking Cypriot press regarding the Lebanon Congress, the Battle of Athens, the Agreement of Varkiza, the 1946 elections and finally the referendum on the return of Georgios.

Keywords

Press, Left, Right, National Unity, Enosis, Greek Civil war.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να παρουσιάσει και να ερμηνεύσει τη στάση του κυπριακού Τύπου απέναντι στα ιστορικά γεγονότα που οδήγησαν στον ελληνικό Εμφύλιο(1946-1949). Ο Τύπος είναι μία σημαντική πηγή πληροφόρησης για κάθε ιστορική περίοδο. Ιδιαίτερα σε μια εποχή που η πρωτοκαθεδρία του στην ενημέρωση ήταν αναμφισβήτητη. Η μελέτη και η ανάλυση της οπτικής του κυπριακού Τύπου για αυτήν την περίοδο έχει ενδιαφέρον, γιατί παρουσιάζει την οπτική ενός μεγάλου μέρους του ελληνισμού για την εξεταζόμενη περίοδο. Πολύ μεγαλύτερο ενδιαφέρον έχει, όταν αυτό το κομμάτι του ελληνισμού είναι η Κύπρος, που είναι υπό αγγλική κατοχή και διεκδικεί την Ένωση με την Ελλάδα που βρίσκεται υπό την «προστασία» της Αγγλίας. Η μελέτη του Τύπου κρίνεται επιτακτική και για έναν ακόμη λόγο, γιατί εκεί τα κόμματα εξέφραζαν τις απόψεις τους ελλείψει Κοινοβουλίου.

Επιλέχθηκε η συγκεκριμένη περίοδος, δηλαδή από το Συνέδριο του Λιβάνου μέχρι το δημοψήφισμα του 1946, γιατί είναι χρονολογίες ορόσημα για την ελληνική ιστορία. Αυτή την περίοδο οι Κύπριοι χωρίζονται σε δύο παρατάξεις εξαιτίας και των ελληνικών εξελίξεων. Η Αριστερά και η Δεξιά παράταξη, όπως ορίστηκε κυρίως μεταπολεμικά, δημιουργείται ουσιαστικά τώρα μέσω της τοποθέτησης υπέρ ή κατά της μιας ή της άλλης πλευράς του ελληνικού Εμφυλίου. Το αποτέλεσμα είναι να χωριστεί και ο κυπριακός λαός σε δύο παρατάξεις, ένας χωρισμός ορατός μέχρι σήμερα.

Οι εθνικόφρονες θα αποκλείσουν το ΑΚΕΛ, από το διαμορφούμενο Εθνικό Συμβούλιο με αφορμή τη στήριξή του στο ΕΑΜ, που ισοδυναμούσε για αυτούς με θέληση για «κομμουνιστικοποίηση» της Κύπρου. Στην εργασία αποδεικνύεται ότι η μεταξύ τους συνεργασία, όπως αποτυπώνεται από τον Τύπο, που εξέφραζε τις κύριες πολιτικές δυνάμεις της εποχής, ήταν αδύνατη από την αρχή, γιατί ο ιδεολογικός τους διαχωρισμός ήταν ήδη αγεφύρωτος.

Επομένως, αναδεικνύεται η πολυπλοκότητα του ελληνικού Εμφυλίου και ο αντίκτυπος του στην Κύπρο, αφού καθόρισε εν πολλοίς την ελληνική ιστορία στο β' μισό του 20^{ου} αιώνα. Επιλέχθηκε η μελέτη του Τύπου, γιατί κανένα αρχείο δεν μπορεί να αποδώσει καλύτερα το λαϊκό αίσθημα από τον Τύπο, που έχει την ικανότητα να καταγράφει τις αντιδράσεις του λαού για παράδειγμα τη μέρα της απελευθέρωσης ή την αντίδραση των χωριών της Κύπρου στη δεκεμβριανή σύγκρουση, όπως εκφράστηκε μέσα από τα ψηφίσματα που δημοσίευαν οι εφημερίδες. Οι εφημερίδες αναβιώνουν το κλίμα της εποχής και περιέχουν μια εκδοχή της «ιστορικής αλήθειας». Ο τρόπος που αντιλαμβάνονταν και

δημοσίευαν τα γεγονότα οι κυπριακές εφημερίδες είχε αντίκτυπο στην διαμόρφωση της κυπριακής κοινής γνώμης για την πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα και καθόρισε τις μετέπειτα εξελίξεις σε κομματικό και πολιτικό επίπεδο στην Κύπρο.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν ήταν πώς και αν αντιλαμβάνονταν οι Κύπριοι, άρα και οι εφημερίδες, τον αγώνα των Ελλήνων για τη δημιουργία μιας κυβέρνησης που θα περιλάμβανε όλες τις δυνάμεις που αναδείχθηκαν από την Κατοχή και την Αντίσταση εναντίον του κατακτητή. Επίσης, ποια θέση πήραν τα κυπριακά κόμματα όσον αφορά τις ελληνικές εξελίξεις, είχε σχέση με τη θέση των ελληνικών κομμάτων στο θέμα της Ένωσης, πώς προβλήθηκε αυτός ο αγώνας, εκτιμήθηκε σωστά η σημασία του και ποιες ήταν οι επιπτώσεις της στήριξης της μιας ή της άλλης πλευράς της Ελλάδας στο Ενωτικό Ζήτημα. Τελικά, πώς βίωσαν οι Κύπριοι αυτή την τραγική περίοδο και πώς εξέφρασαν τη στήριξη τους ή την αποδοκιμασία τους.

Έγινε προσπάθεια να αναδειχθεί ο τρόπος που παρουσιάστηκαν τα γεγονότα και η ρητορική που ακολουθήθηκε από κάθε παράταξη, καθώς αυτή την περίοδο θα χωριστούν ουσιαστικά οι Κύπριοι σε αριστερούς και δεξιούς μέσα από την ταύτιση τους με την Αριστερά και τη Δεξιά της Ελλάδας. Αναλύθηκε, σχολιάστηκε και αξιολογήθηκε κριτικά ο αντίκτυπος των γεγονότων όπως αποτυπωνόταν στις κυπριακές εφημερίδες και ο απόηχος τους στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης

Στην προσπάθεια να απαντηθούν αυτά τα ερωτήματα απαραίτητη ήταν η προσπάθεια να προσεγγιστούν ιδεολογικά και οι δύο πλευρές. Και για αυτό άρχισε η ανάλυση από το κίνημα της μέσης Ανατολής που κέντρισε περισσότερο το ενδιαφέρον του Τύπου στην Κύπρο, καθώς ήταν η περίοδος έντονου πολιτικού ανταγωνισμού ανάμεσα στα νεοϊδρυθέντα τότε κόμματα της Αριστεράς και της Δεξιάς. Κατόπιν έγινε προσπάθεια να μελετηθεί και να παρουσιαστεί η ρητορική που ακολούθησαν εφημερίδες που κρίθηκαν σημαντικές για την περίοδο και που καλύπτουν, στα πλαίσια του εφικτού, γεωγραφικά και ιδεολογικά ολόκληρη την Κύπρο. Αναλύθηκαν και σχολιάστηκαν κριτικά αντιπροσωπευτικά άρθρα, ειδήσεις και σχόλια όλων αυτών των εφημερίδων για το κίνημα της μέσης Ανατολής και την Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, τη μάχη της Αθήνας, τη Συμφωνία της Βάρκιζας, τις εκλογές του 1946 στην Ελλάδα και το δημοψήφισμα του Σεπτεμβρίου του ίδιου χρόνου.

Πρόβλημα παρουσιάστηκε, όταν έλειπαν φύλλα εφημερίδων με σημαντικό αντίκτυπο στην κοινή γνώμη. Σε αυτές τις περιπτώσεις έγινε προσπάθεια να αναπληρωθούν από εφημερίδες παρόμοιας ιδεολογικής τοποθέτησης.

Στο πρώτο μέρος δίνονται πληροφορίες για τον ελληνόφωνο κυπριακό Τύπο και τις εφημερίδες που μελετήθηκαν. Επιπροσθέτως, παρουσιάζονται οι πολιτικές δυνάμεις της Κύπρου και το ιστορικό- πολιτικό πλαίσιο της περιόδου στην Ελλάδα. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται και ερμηνεύεται η οπτική του ελληνόφωνου κυπριακού Τύπου όσον αφορά το Συνέδριο του Λιβάνου, τη μάχη της Αθήνας, τη Συμφωνία της Βάρκιζας, τις εκλογές του 1946 με αποχή της Αριστεράς και τέλος το δημοψήφισμα για την επάνοδο του Γεωργίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Κάθε εμφύλιος πόλεμος είναι αμφιλεγόμενος, πολύ περισσότερο ο ελληνικός (1946-1949), στο τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και στις αρχές του Ψυχρού Πολέμου. Έχει μελετηθεί ποικιλοτρόπως αλλά η μελέτη του μέσα από τον Τύπο της εποχής και μάλιστα τον ελληνόφωνο κυπριακό Τύπο παραμένει επίκαιρη, γιατί δρομολόγησε τις εξελίξεις στο Ενωτικό Ζήτημα.

Η Κωνσταντίνα Κωνσταντίνου στο βιβλίο της «Ο αντίκτυπος του Ελληνικού Εμφυλίου στην Κύπρο. Οι πολιτικές, κοινωνικοοικονομικές, εκπαιδευτικές και αθλητικές πτυχές», συνδυάζει τη συστηματική μελέτη του ελληνόφωνου κυπριακού Τύπου όσον αφορά τον ελληνικό Εμφύλιο σε συνδυασμό με τις αρχειακές πηγές και καταφέρνει να αποδώσει πλήρως τις επιπτώσεις, που είχε σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής στην Κύπρο, καθώς επηρέασε τις πολιτικές εξελίξεις που θα οδηγήσουν στο διαχωρισμό των Κυπρίων σε αριστερούς και δεξιούς και θα δρομολογήσουν τις εξελίξεις στο Ενωτικό ζήτημα.¹

Ο Αλέξης Αλέκου στη διδακτορική διατριβή του «Οι πολιτικές εξελίξεις στην Κύπρο, 1945-1955», κατατεθειμένη στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Πολιτικής Ιστορίας και Επιστήμης και με τη μελέτη του Τύπου εντοπίζει και καταδεικνύει την αντιπαράθεση των πολιτικών δυνάμεων στην Κύπρο αυτή την περίοδο που είχαν ως αιτία, όπως υποστηρίζει, μία αντιπαράθεση που θα κορυφωθεί το 1948 υπό την επιρροή του ελληνικού Εμφυλίου και θα οδηγήσει σε ακρότητες τις δύο πλευρές.²

Στο άρθρο του Σπύρου Σακελλαρόπουλου «Ο ακήρυκτος ελληνοκυπριακός εμφύλιος (1944-1949)» στο περιοδικό «Θέσεις» υποστηρίζεται ότι ουσιαστικά και στην Κύπρο η αντιπαράθεση πήρε τη μορφή εμφυλίου πολέμου υπό την επιρροή του ελληνικού. Ο ελληνικός εμφύλιος είχε ως αποτέλεσμα την αποδυνάμωση του ΑΚΕΛ που δεχόταν κριτική από τους δεξιούς κυρίως για την υποστήριξη του στο ΕΑΜ και μάλιστα το οδήγησε να αλλάξει πορεία στο Ενωτικό Ζήτημα και να πάρει μέρος στη Διασκεπτική κάτω από τον «ενδόμυχο φόβο», όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο συγγραφέας, της ένωσης με μία Ελλάδα στην οποία θα επικρατούσε η Δεξιά.³

¹ Βλ. Κωνσταντίνα Π. Κωνσταντίνου, *Ο Αντίκτυπος του Ελληνικού Εμφυλίου στην Κύπρο. Οι Πολιτικές, Κοινωνικοοικονομικές, Εκπαιδευτικές και Αθλητικές Πτυχές*, Ρίζες, Λευκωσία 2021, σσ.63-155.

² Βλ. Αλέξης Αλέκου, *Οι πολιτικές εξελίξεις στην Κύπρο, 1945-1955*, διδακτορική διατριβή κατατεθειμένη στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Πολιτικής Ιστορίας και Επιστήμης, Αθήνα 2012, σσ.79-150.

³ Σπύρος Σακελλαρόπουλος, «Ο ακήρυκτος ελληνοκυπριακός εμφύλιος (1944-1949)», *Θέσεις*, τεύχ.132, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2015, σσ 81-114.

Ο Γιώργος Γεωργής στο άρθρο του «Τα Δεκεμβριανά και ο ελληνισμός της περιφέρειας. Η περίπτωση της Κύπρου», δημοσιευμένο στο δεύτερο τεύχος του περιοδικού «*Η Δέλτος*» παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο παρουσίασαν οι εφημερίδες της εποχής στο αναγνωστικό τους κοινό τα Δεκεμβριανά με σημαντικά σχόλια και εκτενείς περικοπές κυρίως από τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων.⁴

Ειδικά για τα Δεκεμβριανά, τα δύο άρθρα του Αδάμου Ζαχαριάδη «1941-1945: η Κυπριακή Αριστερά, το ενωτικό ζήτημα και τα Δεκεμβριανά»⁵ και του Αντώνη Αντωνίου «Ο Δεκέμβρης στην Κύπρο: η πρόσληψη και η πολιτική διαχείριση των γεγονότων από το ΑΚΕΛ»⁶ δημοσιευμένα στα Πρακτικά του Συνεδρίου «Από την Απελευθέρωση στα Δεκεμβριανά. Μία τομή στην πολιτική ζωή της Ελλάδας» στην ενότητα «Τα Δεκεμβριανά και η Κύπρος» του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Πάντειου Πανεπιστημίου αναδεικνύουν τις επιπτώσεις της αιματηρής σύγκρουσης στην Κύπρο. Το πρώτο κάνει ειδική αναφορά στην πολιτική του ΑΚΕΛ για την Ένωση και το πως εξελίχθηκε μετά τα Δεκεμβριανά και το δεύτερο εντοπίζει υπό το πρίσμα της πολιτικής που ακολουθούσε το ΑΚΕΛ την προσπάθεια του να λειτουργήσει ως πολιτικός φορέας που υποστήριζε το ΕΑΜ στα πλαίσια της βρετανικής αποικιοκρατίας.

Στο βιβλίο της Anastasia Yiangou, *Cyprus in World War II: Politics and conflict in the Eastern Mediterranean*, London – New York 2010, παρουσιάζονται όλες οι πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις στην Κύπρο κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου και οι αναφορές στον Τύπο της περιόδου χρησιμοποιούνται ως υποστηρικτικό υλικό αλλά και τα γραφόμενά τους ως έναυσμα που δρομολογεί τις εξελίξεις.⁷ Ειδικά, στο έβδομο, όγδοο και ένατο κεφάλαιο του βιβλίου γίνεται εμπεριστατωμένη έρευνα για τις θέσεις των κομμάτων απέναντι στις ελληνικές εξελίξεις και το φόβο της Αγγλίας για παρόμοιες εξελίξεις στην Κύπρο.

⁴ Βλ. Γεωργής Γιώργος «Τα Δεκεμβριανά και ο ελληνισμός της περιφέρειας. Η περίπτωση της Κύπρου», *Δέλτος* τεύχος 2, Ιανουάριος- Ιούνιος 2018, σσ.115-129.

⁵ Βλ. Αδάμος Ζαχαριάδης, «1941-1945: η Κυπριακή Αριστερά, το ενωτικό ζήτημα και τα Δεκεμβριανά» στο Π. Παπαστρατής, Μ. Λυμπεράτος, Λ. Σαράφη(επιμ) *Από την Απελευθέρωση στα Δεκεμβριανά. Μία τομή στην πολιτική ζωή της Ελλάδας*, Πρακτικά Συνεδρίου (Αθήνα,19-23 Νοεμβρίου 2014)Αθήνα, σσ.545-553.

⁶ Βλ. Αντώνης Αντωνίου, «Ο Δεκέμβρης στην Κύπρο» στο Π. Παπαστρατής, Μ. Λυμπεράτος, Λ. Σαράφη(επιμ) *Από την Απελευθέρωση στα Δεκεμβριανά. Μία τομή στην πολιτική ζωή της Ελλάδας*, Πρακτικά Συνεδρίου (Αθήνα,19-23 Νοεμβρίου 2014)Πάντειο Πανεπιστήμιο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών και Ιστορίας, Αθήνα 2020, σσ. 555-565.

⁷ Βλ. Anastasia Yiangou, *Cyprus in World War II: Politics and Conflict in the Eastern Mediterranean*, I.B. Tauris Publishers, New York 2010.

Σημαντικό βιβλίο για την πολιτική και κοινωνική ιστορία της Κύπρου αυτής της περιόδου είναι το βιβλίο του Ρολάνδου Κατσιαούνη, «Η Διασκεπτική 1946-1948. Με ανασκόπηση της περιόδου 1878-1945».⁸ Το βιβλίο αναλύει την πολιτική, οικονομική και κοινωνική πλευρά της περιόδου που οδήγησε στη Διασκεπτική και τις αιτίες της αποτυχίας της, που, αν εξελισσόταν διαφορετικά, θα μπορούσε να οδηγήσει σε μία άλλη πορεία την Κύπρο, απαραίτητη προϋπόθεση βέβαια ήταν η συμμετοχή της Δεξιάς, που μετά τον ελληνικό εμφύλιο ταυτίστηκε πλήρως με τους Έλληνες ομοϊδεάτες της και αρνήθηκε κάθε συνεργασία με το ΑΚΕΛ.

Στο βιβλίο του Βασίλη Πρωτοπαπά «Εκλογική ιστορία της Κύπρου. Πολιτευτές, κόμματα και εκλογές στην Αγγλοκρατία 1878-1960»⁹ αναδεικνύεται η αντιπαράθεση των κομμάτων στην Κύπρο κατά τις εκλογικές αναμετρήσεις στις δημοτικές εκλογές, που επιτράπηκαν με τη σταδιακή άρση των αντιλαϊκών μέτρων της «Παλμεροκρατίας» και ο αντίκτυπος της στον Τύπο της εποχής. Επίσης, οι πληροφορίες για τα κόμματα Αριστεράς και Δεξιάς αλλά και για την αντιμετώπισή τους από τον Άγγλους είναι πολύτιμες.

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στα βιβλία του Αλέξη Αλέκου-Σπύρου Σακελλαρόπουλου «Ιστορία του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κύπρου (1923-1944). Η χαρραγή του Κυπριακού Κομμουνιστικού Κινήματος» που είναι πολύτιμο για την ιστορία του ΚΚΚ και την ίδρυση του ΑΚΕΛ¹⁰ όπως και στο βιβλίο του Φιφή Ιωάννου «Έτσι Άρχισε το Κυπριακό. Στα Χνάρια μίας Δεκαετίας (1940-1950). Σχέσεις Α.Κ.Ε.Λ.-Κ.Κ.Ε. στα Χρόνια του Εμφυλίου» που αποτυπώνει την προσωπική μαρτυρία του για τα γεγονότα της δεκαετίας 1940-1950 στα οποία είχε σημαντική συμμετοχή¹¹ αλλά και στον πρώτο τόμο του βιβλίου του Χάιντς Ρίχτερ «Ιστορία της Κύπρου (1878-1949)» για τα γεγονότα της δεκαετίας του 1940 στην Κύπρο.¹²

Τέλος, τα φύλλα των εφημερίδων που ανέτρεξα προέρχονται από το Αρχείο Ψηφιακού Τύπου του Υπουργείου Πληροφοριών της Κύπρου¹³ και από τη ψηφιακή συλλογή εφημερίδων της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδας.¹⁴

⁸ Βλ. Ρολάνδος Κατσιαούνης *Η Διασκεπτική 1946-1948 με ανασκόπηση της περιόδου 1878-1945*, Κέντρο Επιστημονικών ερευνών, Λευκωσία 2008.

⁹ Βλ. Βασίλης Πρωτοπαπάς, *Εκλογική ιστορία της Κύπρου. Πολιτευτές, κόμματα και εκλογές στην Αγγλοκρατία (1878-1960)*, Θεμέλιο, Αθήνα 2012.

¹⁰ Βλ. Αλέξης Αλέκου- Σπύρος Σακελλαρόπουλος, *Ιστορία του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου (1923-1944)*, Τόπος, Αθήνα 2023.

¹¹ Βλ. Φιφή Ιωάννου, *Έτσι Άρχισε το Κυπριακό. Στα Χνάρια μίας Δεκαετίας (1940-1950). Σχέσεις Α.Κ.Ε.Λ.-Κ.Κ.Ε. στα Χρόνια του Εμφυλίου*, Φιλίστωρ, Αθήνα 2005.

¹² Βλ. Χάιντς Α.Ρίχτερ, *Ιστορία της Κύπρου. Τόμος Α΄: 1878-1949*, Εστία, Αθήνα 2007.

¹³ <https://www.pressarchive.cy>

¹⁴ <http://efimeris.nlg.gr/ns/main.html>

1^ο ΜΕΡΟΣ

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Ο ΤΥΠΟΣ

1.1. Ο κυπριακός Τύπος

Η συμβολή του ελληνόφωνου κυπριακού Τύπου στη διαμόρφωση εθνικής συνείδησης, στην ανάδειξη του ζητήματος της Ένωσης και στον ανταποικιακό αγώνα είναι αναμφισβήτητη. Ειδικά, αυτήν την εποχή που δημιουργούνται και τα πρώτα κόμματα διαμορφώνει την κοινή γνώμη. Τον Ιούλιο του 1939 μετά από επικριτικά άρθρα βρετανικών εφημερίδων και σχετική συζήτηση στη Βουλή των κοινοτήτων οι περιορισμοί στην ελευθερία του Τύπου αίρονται μερικώς.¹⁵ Με την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου οι Άγγλοι φιλελευθεροποιούν το καθεστώς στην Κύπρο και έτσι οι δημοσιογράφοι είναι πιο ελεύθεροι να γράψουν για τις εξελίξεις του πολέμου αλλά και να προβάλλουν τα προβλήματα και τις ελπίδες των ανθρώπων του νησιού. Το ενδιαφέρον για τον πόλεμο και οι ελπίδες για έναν «καλύτερο κόσμο» κεντρίζουν το ενδιαφέρον των αναγνωστών.

Πολλές πρωτοβουλίες που οδήγησαν σε καθοριστικές εξελίξεις για το μέλλον του νησιού πάρθηκαν από δημοσιογράφους που πολλές φορές ήταν ταυτόχρονα και πολιτικά πρόσωπα που ανήκαν είτε στη Δεξιά είτε στην Αριστερά και κοινοποιήθηκαν στο κυπριακό κοινό μέσα από τις σελίδες των εφημερίδων. Αυτές θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στις δημοτικές εκλογές στην Κύπρο, καθώς οι εκδότες, που πολλές φορές είναι και ιδιοκτήτες ανήκουν οι ίδιοι στη Δεξιά ή στην Αριστερά και είναι ενεργοί πολιτικά, για παράδειγμα ο επί σειρά ετών δήμαρχος Λευκωσίας και από τους ιδρυτές του ΚΕΚ Θεμιστοκλής Δέρβης. Αλλά και η στάση που θα κρατήσουν οι εφημερίδες απέναντι στον ελληνικό Εμφύλιο θα έχει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της Αριστεράς και της Δεξιάς στην Κύπρο

Οι εφημερίδες στην Κύπρο είχαν φανατικούς αναγνώστες, βέβαια σε μια εποχή όπου επικρατούσε ο αναλφαβητισμός αναγνώστης δεν είναι μόνο αυτός που αγοράζει την εφημερίδα καθώς υπήρχε η συνήθεια ένας να διαβάζει και πολλοί να ακούνε σε δημόσιους χώρους συνάθροισης, όπως τα καφενεία.¹⁶ Η δίψα για τις πληροφορίες σε μία εποχή όπου κυφορούνται οι μεγάλες αλλαγές που θα καθορίσουν τον μεταπολεμικό κόσμο είναι μεγάλη και για αυτό τα όποια εμπόδια, όπως η έλλειψη χαρτιού για εκτύπωση

¹⁵ Συγκεκριμένα δημοσιεύθηκαν επικριτικά άρθρα στην Daily Telegraph και στην Manchester Guardian για τη λογοκρισία στον κυπριακό Τύπο. Η εφημερίδα *Ελευθερία* της Λευκωσίας αναδημοσίευσε τα άρθρα στις 6,11 και 17 Ιανουαρίου 1939,βλ. Anastasia Yiangou, *Cyprus in World War II* , p. 18-19 και Κατσιαούνης, ό.π.,σ.65.

¹⁶ Σοφία Αργυρίου, «Διώξεις και λογοκρισία στον Τύπο τη δεκαετία του 1950», στο: Ευριπίδης Χ. Αντωνιάδης(επιμ.) (2000),*Ιστορία, Κοινωνία, Πολιτική και Μέσα Επικοινωνίας, Ενημέρωση και Δημοκρατία, Κείμενα Β' Επιστημονικού Συμποσίου Πισσούριου* (Πισσούρι, 19-20 Οκτωβρίου 2019), εκδόσεις Κώστα Επιφανίου Λευκωσία, σσ.116-127, σ. 119

υπερπηδούνται και έτσι αυτή την περίοδο κυκλοφορούν αρκετές ελληνόφωνες εφημερίδες, μερικές από αυτές κυκλοφορούν για πρώτη φορά στα χρόνια του πολέμου κι άλλες είναι παλαιότερες. Οι πλειοψηφία τους έχει ως τόπο έκδοσης τη Λευκωσία σε αντίθεση με τα πρώτα χρόνια του 20^{ου} αιώνα που πολλές εφημερίδες εκδίδονταν και στις άλλες μεγάλες πόλεις της Κύπρου.

Οι εφημερίδες που εξετάστηκαν ήταν από την πλευρά της Αριστεράς, ο «Ανεξάρτητος» με εκδότη και ιδιοκτήτη τον Λύσανδρο Τσιμίλλη, μέλος του ΑΚΕΛ και από τα ιδρυτικά του στελέχη.¹⁷ Αυτήν την περίοδο ήταν το ανεπίσημο εκφραστικό όργανο του ΑΚΕΛ.¹⁸ Είναι η εφημερίδα που προβάλλει τους αγώνες της ελληνικής Αριστεράς και τάσσεται ανεπιφύλακτα υπέρ του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ). Ο λόγος του είναι ανταποικιακός ειδικά μετά την υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας και τη δικαστική δίωξη της Παγκύπριας Συντεχνιακής Επιτροπής (Π.Σ.Ε.) το φθινόπωρο του 1945.¹⁹ Εκδίδεται στη Λευκωσία, είναι καθημερινή εφημερίδα (δεν εκδίδεται τη Δευτέρα, που συνηθίζεται να μην κυκλοφορούν οι καθημερινές εφημερίδες στην Κύπρο αυτή την περίοδο).²⁰ Στην προμετωπίδα γράφει την περίοδο που εξετάζουμε «ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥΣΑ ΤΑΣ ΥΓΙΕΙΣ ΑΡΧΑΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΑΞΕΩΝ». Το 1946 κυκλοφορεί σε 4.000 αντίτυπα την εβδομάδα, κυκλοφορεί και στο Λονδίνο.²¹

Η εφημερίδα «Κυπριακός Τύπος», ήταν η άλλη εφημερίδα που πρόβαλλε τους αγώνες της Αριστεράς της Κύπρου αλλά και της Ελλάδας. Σημαντική εφημερίδα για την πολιτισμική και πολιτική ζωή της Κύπρου, άρχισε να τυπώνεται στις 27 Ιανουαρίου 1935 μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1946 με εκδότη τον Γιάγκο Ευτυχίδη και υπεύθυνο σύνταξης τον Θαλή Παπαδόπουλο, που συνεργαζόταν με τον Λύσανδρο Τσιμίλλη.²² Βρισκόταν σε συνεχή αντιπαράθεση τόσο με την κυβέρνηση όσο και με το Κυπριακό Εθνικό Κόμμα (ΚΕΚ). Εκδίδονταν στη Λευκωσία με χαρακτηριστικό μικρό σχήμα. Θεωρούνταν εκφραστικό

¹⁷ Πρωτοπαπάς, σ.356.

¹⁸ Ιωάννου, ό.π., σ.37.

¹⁹ Κατσιαούνης, ό.π., σ.126.

²⁰ Ανδρέας Κλ. Σοφοκλέους, στο Δρούλια, Λ. & Κουτσοπανάγου, Γ., (επιμ.), *Εγκυκλοπαίδεια του ελληνικού Τύπου 1784-1974. Εφημερίδες, Περιοδικά, Δημοσιογράφοι, Εκδότες*, 2008, Αθήνα: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών -103/Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, τ.Α', σ.221.

²¹ Great Britain, Colonial Office, The Cyprus Blue Book 1946, Ψηφιακή Πλατφόρμα Κυπριακής Βιβλιοθήκης, <http://www.cyprusdigitallibrary.org.cy/items/show/184> τελευταία πρόσβαση στις 14 Οκτωβρίου 2023.

²² Ανδρέας Σοφοκλέους, Αριστερά Κυπριακά έντυπα 1878-1940, στο Γεωργής Γιώργος -Κατσουρίδης Γιάννος (επιμ.) «Η Κυπριακή αριστερά στην πρώτη περίοδο της Βρετανικής Αυτοκρατορίας: Εμφάνιση, Συγκρότηση, Εξέλιξη» Πρακτικά Συνεδρίου 24-25 Απριλίου 2012, Ταξιδευτής, Ινστιτούτο Ερευνών Προμηθέας και Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου, σσ37-52, σ.52.

όργανο του κύκλου του Ιωάννη Κληρίδη.²³ Κάθε Δευτέρα κυκλοφορούσε με διπλή έκδοση μία πρωινή εβδομαδιαία και μία απογευματινή. Το 1946 τυπώνει εβδομαδιαίως 3.500 φύλλα.²⁴ Στην εφημερίδα αρθρογραφούσαν συχνά μέλη του ΑΚΕΛ και των οργανώσεων που ήταν υπό την επιρροή του.

Η εφημερίδα «*Πάφος*», ήταν «εβδομαδιαία ανεξάρτητος εφημερίς», σύμφωνα με τον υπότιτλο της. Εκδίδεται στην Πάφο από τις 15/9/1921- 17/8/1950 κάθε Πέμπτη με εκδότη και διευθυντή το λόγιο Λοΐζο Φιλίππου, ήταν η μακροβιότερη εφημερίδα της Πάφου.²⁵ Αυτή την εποχή είναι τετρασέλιδη και μάχεται για την Ένωση και την ανάπτυξη του τόπου. Ήταν φιλοαριστερή εφημερίδα,²⁶ που εξέφραζε το χώρο του Κέντρου ή της Κεντροαριστεράς, που δημιουργούνταν γύρω από τον Ιωάννη Κληρίδη.²⁷ Βρισκόταν σε συνεχή ανταγωνισμό με τη *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση*, που εκδίδονταν κι αυτή στην Πάφο. Συχνά δεχόταν τα καυστικά πυρά του δήμαρχου Γαλατόπουλου και ιδιοκτήτη της *Επιθεώρησης*. Το 1946 κυκλοφορεί 1.000 φύλλα την εβδομάδα.²⁸

Τέλος, η εφημερίδα «*Τα Γράμματα*», πρόκειται για εβδομαδιαία εφημερίδα που ξεκινά την έκδοση της στις 25 Μαρτίου 1946 στη Λεμεσό και εκδίδεται μέχρι τις 17 Απριλίου 1949, υπεύθυνος είναι ο Βάσος Παπαδόπουλος και διευθυντής σύνταξης ο Πλουτής Σέρβας, στην οποία εκφράζει τις απόψεις του. Ο Πλουτής Σέρβας είχε μακρά δημοσιογραφική εμπειρία καθώς είχε συνεργαστεί και με τις εφημερίδες της Λεμεσού *Χρόνος*, *Αλήθεια* αλλά και της Λευκωσίας *Ελευθερία*, *Κυπριακός Τύπος*, *Πρωΐα*²⁹ και *Ανεξάρτητος*. Στην προμετωπίδα της γράφει «ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΗΣ ΛΕΜΕΣΟΥ. ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ Α.Κ.Ε.Λ. ΛΕΜΕΣΟΥ». Το 1946 τυπώνει 3.500 φύλλα την εβδομάδα και κυκλοφορεί και στο Λονδίνο.³⁰

Από την άλλη πλευρά οι δεξιές εφημερίδες και αυτές που στήριζαν το ΚΕΚ από την ίδρυσή του ήταν οι εφημερίδες *Ελευθερία*, *Νέος Κυπριακός Φύλαξ* και *Πυρσός*.³¹ Η

²³ Κατσιαούνης, ό.π., σ. 146.

²⁴ The Cyprus Blue Book 1946, ό.π., σ. 239.

²⁵ Κατερίνα Παπαζαχαρία, «Οι πρώτες εφημερίδες της Πάφου κατά την περίοδο της βρετανικής κυριαρχίας», στο: Ευριπίδης Χ. Αντωνιάδης(επιμ.) (2000), *Ιστορία, Κοινωνία, Πολιτική και Μέσα Επικοινωνίας, Ενημέρωση και Δημοκρατία*, Κείμενα Β' Επιστημονικού Συμποσίου Πισσουρίου (Πισσούρι, 19-20 Οκτωβρίου 2019), εκδόσεις Κώστα Επιφανίου Λευκωσία, σσ.64-77,σ.72.

²⁶ Σοφία Αργυρίου, ό. π., σ. 119

²⁷ Κατσιαούνης, ό. π., σ. 75.

²⁸ The Cyprus Blue Book 1946, ό.π., σ. 240.

²⁹ Τόνια Γεωργίου, Η δράση του Πλουτή Σέρβα 1935-1939 στο Γεωργής Γιώργος -Κατσοιρίδης Γιάννος (επιμ) «*Η Κυπριακή αριστερά στην πρώτη περίοδο της Βρετανικής Αυτοκρατορίας: Εμφάνιση, Συγκρότηση, Εξέλιξη*» Πρακτικά Συνεδρίου 24-25 Απριλίου 2012, σ σ79-86,σ. 85 Ταξιδευτής, Ινστιτούτο Ερευνών Προμηθέας και Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

³⁰ The Cyprus Blue Book 1946, ό.π., σ.240.

³¹ Αλέκου, ό.π.,σ.54.

εφημερίδα με τη μεγαλύτερη κυκλοφορία σε φύλλα στην Κύπρο ήταν η «Ελευθερία». Η κυκλοφορία της για το 1946 είναι 7.800 φύλλα εβδομαδιαίως.³² Είναι από τις πιο παλιές σε κυκλοφορία εκείνη την εποχή καθώς έχει ημερομηνία πρώτης έκδοσης 25-5-1906 και θεωρείται ως η πιο μετριοπαθής και έγκυρη εφημερίδα της δεξιάς παράταξης.³³ Στηρίζει τη δεξιά παράταξη της Ελλάδας μετά την απελευθέρωση, εκφράζοντας μετριοπαθείς θέσεις συγκριτικά με τις υπόλοιπες εφημερίδες του συντηρητικού χώρου. Εκδίδεται καθημερινά στη Λευκωσία. Εκδότης είναι ο Κύρος Θ. Σταυρινίδης της ιστορικής οικογένειας δημοσιογράφων της Κύπρου.³⁴

Ο «Νέος Κυπριακός Φύλαξ», συνέχεια του Κυπριακού Φύλακα, μιας από τις πιο παλιές εφημερίδες της Κύπρου, κυκλοφορεί από τις 5 Μαρτίου 1924 μέχρι το Δεκέμβρη του 1950 με διευθυντή - συντάκτη τον Κωνσταντίνο Κωνσταντινίδη και τόπο έκδοσης τη Λευκωσία. Αυτή την εποχή είναι καθημερινή.³⁵ Πρόκειται για μία από τις πιο σημαντικές εφημερίδες της Κύπρου με κυκλοφορία για το 1946 3.500 φύλλα την εβδομάδα.³⁶ Η ρητορική της είναι αντικομμουνιστική και φιλομοναρχική, πρότυπο της είναι η *Καθημερινή*, της οποίας αναδημοσιεύει συχνά άρθρα. Συχνά στο δεύτερο φύλλο της αρθρογραφούσε ο ιδιοκτήτης Κ. Α. Κωνσταντινίδης (Κ.Α.Κ) ή ο συνδιευθυντής Βίας Μαρκίδης ενυπόγραφα.

Ο «Πυρσός», εκδίδεται στη Λευκωσία από τις 15 Ιουλίου 1944 μέχρι και την πρωτοχρονιά του 1946, για να εκφράσει την ιδεολογία του νεοϊδρυθέντος Κυπριακού Εθνικού Κόμματος (ΚΕΚ).³⁷ Ήταν πρωινή εφημερίδα και από τον Ιούλιο του 1945 απογευματινή, που κυκλοφορούσε δύο φορές την εβδομάδα κάθε Τρίτη και Παρασκευή. Εκδότης και ιδιοκτήτης ήταν ο Ζήνων Σώζος, ξάδελφος του Θεμιστοκλή Δέρβη, από τα ιδρυτικά στελέχη του ΚΕΚ και Γενικός Γραμματέας του.³⁸ Στην προμετωπίδα της έγραφε «ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΩΝ ΥΓΙΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΜΑΣ ΑΡΧΩΝ». Σε αυτήν αρθρογραφούσε και ο Πολύκαρπος Ιωαννίδης, γραμματέας της Μητρόπολης Κυρήνειας, γνωστός για το αντικομμουνιστικό του μένος.³⁹

³² The Cyprus Blue Book 1946, ό.π., σ. 239.

³³ Κατσιαούνης, ό.π.,σ.281.

³⁴ Ανδρέας Κλ. Σοφοκλέους, στο Δρούλια, Λ. & Κουτσοπανάγου, Γ.,(επιμ.), 2008, *Εγκυκλοπαίδεια του ελληνικού Τύπου 1784-1974. Εφημερίδες, Περιοδικά, Δημοσιογράφοι, Εκδότες*, Αθήνα: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών -103/Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών τόμ. Β΄,σ.102.

³⁵ Ανδρέας Κλ. Σοφοκλέους στο Δρούλια, Λ. & Κουτσοπανάγου, Γ., επιμ., 2008, *Εγκυκλοπαίδεια του ελληνικού Τύπου 1784-1974. Εφημερίδες, Περιοδικά, Δημοσιογράφοι, Εκδότες*, Αθήνα: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών -103/Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών ,τόμ. Γ΄, σ.320.

³⁶ The Cyprus Blue Book 1946, ό.π., σ. 240.

³⁷ Αλέκου, *Οι πολιτικές εξελίξεις στην Κύπρο, 1945-1955*, ό. π., σ.54.

³⁸ Κατσιαούνης, ό.π.,σ.94.

³⁹ Αλέκου, ό.π.,σ.106.

Η «*Νέα Πολιτική Επιθεώρησης*» εκδίδεται για πρώτη φορά τον Αύγουστο του 1929 από τον Χριστόδουλο Γαλατόπουλο, που υπήρξε δήμαρχος Πάφου επί σειρά ετών και παλιός ανθυποψήφιος στο δήμο Πάφου του Λοΐζου Φιλίππου εκδότη της *Πάφου*,⁴⁰ ως *Πολιτική Επιθεώρησης*,⁴¹ όταν ο Γαλατόπουλος φυλακίστηκε για τη συμμετοχή του στα Οκτωβριανά,⁴² παύει η έκδοσή της. Την πρωτοχρονιά του 1944 ξανατυπώνεται και θα συνεχίσει να τυπώνεται με διακοπές μέχρι στις 12/7/1952. Ήταν τετρασέλιδη και εβδομαδιαία, κυκλοφορούσε κάθε Σάββατο, με κυκλοφορία για το 1946 1.200 φύλλα.⁴³ Πρόκειται για το επίσημο όργανο του κόμματος που ίδρυσε ο Χριστόδουλος Γαλατόπουλος το 1945 της Παγκύπριας Σοσιαλιστικής Πρωτοπορίας, ΠΕΣΠ.⁴⁴ Στην προμετωπίδα της εφημερίδας υπήρχε ο υπότιτλος «ΟΡΓΑΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΠΟΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΣΚΕΨΗΣ».⁴⁵ Αν και ο Γαλατόπουλος θεωρούνταν κομμουνιστής κατά τη «παλμερική» περίοδο⁴⁶ η ρητορική της είναι έντονα αντικομμουνιστική.

Η *Παναγροτική* άρχισε να εκδίδεται το Νοέμβριο του 1944 στη Λευκωσία ως όργανο της Παναγροτικής Ένωσης Κύπρου (ΠΕΚ)⁴⁷ συνεχίζει την έκδοση της μέχρι και τον Ιούλιο του 1948. Στην προμετωπίδα της γράφει, «Η ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ» είναι δισέλιδη εβδομαδιαία, «Έκδίδεται εκάστην Παρασκευήν». Διευθυντής της ήταν ο Σάββας Μιχαηλίδης. Εκπροσωπεί την άποψη ότι η αγροτιά «είναι ο θεματοφύλακας όλων τῶν ἠθικῶν καὶ ἐθνικῶν ἀξιῶν».⁴⁸ Ο λόγος της ήταν ακραία εθνικιστικός και αντικομμουνιστικός, χαρακτηριστικό είναι ότι το πρώτο φύλλο της φιλοξενούσε άρθρο του Γραμματέα της Μητρόπολης Κυρήνειας Πολύκαρπου Ιωαννίδη, που ήταν γνωστός αντικομμουνιστής.⁴⁹

Η *Εφημερίς* άρχισε να εκδίδεται στις 20 Ιουλίου 1946 μέχρι τον Ιούλιο του 1954 κάθε Σάββατο στην Κυρήνεια από τον Πολύκαρπο Ιωαννίδη, που ήταν εκδότης-ιδιοκτήτης-

⁴⁰ Βασίλης Πρωτοπαπάς, ό.π., σ.304.

⁴¹ Σοφοκλέους, *Αριστερά Κυπριακά έντυπα 1878-1940...*, ό.π., σ.51.

⁴² Πρωτοπαπάς, ό.π., σ.317.

⁴³ The Cyprus Blue Book, 1888-1948, 1946, σ. 240.

⁴⁴ Πρωτοπαπάς, ό.π., σ.383.

⁴⁵ Παπαζαχαρία, ό.π., σ.73.

⁴⁶ Πρωτοπαπάς, ό.π., σ.384.

⁴⁷ Κατσιαούνης, ό.π., σ. 74.

⁴⁸ *Παναγροτική*, Λευκωσία 8 Δεκεμβρίου 1944.

⁴⁹ Κατσιαούνης, ό.π., σ.118 και Πρωτοπαπάς, ό.π., σ. 414.

διευθυντής⁵⁰ και γραμματέας της Μητρόπολης Κυρήνειας.⁵¹ Εξέφραζε την άκρα δεξιά στην Κύπρο⁵², το λεγόμενο «κύκλο της Μητρόπολης Κυρήνειας».

Η *Έσπερινή* κυκλοφορεί στη Λευκωσία με υπεύθυνο τον Νίκο Πατίχη από το Φεβρουάριο του 1937 μέχρι το Μάιο του 1951 είναι καθημερινή και δισέλιδη. Η *Παναγροτική* τη θεωρεί αδελφή εφημερίδα και προτρέπει τους αναγνώστες της να τη διαβάζουν.⁵³ Ο λόγος της είναι ακραία αντικομμουνιστικός. Η εβδομαδιαία κυκλοφορία της το 1946 είναι 2.000 φύλλα.⁵⁴

Τέλος, ο *Παρατηρητής* ήταν σημαντική εφημερίδα της Λεμεσού υπό τη διεύθυνση του Πάνου Φασουλιώτη. Άρχισε να κυκλοφορεί το 1925 αρχικά ως *Αγγλοελληνική Επιθεώρησις*⁵⁵ και κατόπιν ως *Δεκαπενθήμερη Σοσιαλιστική Επιθεώρησις*, όργανο του Εργατοαγροτικού Κόμματος, του οποίου πρόεδρος ήταν ο Πάνος Φασουλιώτης. Την περίοδο που εξετάζουμε είναι εβδομαδιαία δισέλιδη και κάθε δεκαπέντε μέρες τετρασέλιδη, εκδίδεται κάθε Κυριακή. Η πολιτική που ακολουθεί είναι φιλοκυβερνητική.⁵⁶

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΥΠΡΟΥ

2.1. Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου (ΚΚΚ)

Το 1926 στη Λεμεσό δημιουργείται το Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου(ΚΚΚ) με τη συμβολή του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας (ΚΚΕ).⁵⁷ Στο Α΄ Συνέδριο του κόμματος το 1926 διατυπώνεται για πρώτη φορά και η θέση του για το θέμα της Ένωσης, στόχος είναι μια Κύπρος με αγροτο-εργατική κυβέρνηση ενταγμένη σε μια σοβιετική –βαλκανική ομοσπονδία στο πλαίσιο του διεθνισμού, όπως όριζε η Γ΄ Διεθνής για τη στάση που έπρεπε να έχουν τα κομμουνιστικά κόμματα όσον αφορά τις εθνικές διεκδικήσεις.⁵⁸ Η στάση του κόμματος όσον αφορά το εθνικό ζήτημα θα στοιχίσει στο ΚΚΚ οπαδούς, σε μια Κύπρο που ζει με αυτό το όνειρο και θα γίνει αφορμή για αρνητική κριτική προς το ΚΚΚ διαχρονικά.⁵⁹

⁵⁰ Ανδρέας Κλ. Σοφοκλέους, ό.π., τόμ.,Β΄, σ.297.

⁵¹ Πρωτοπαπάς, ό.π.,σ. 414.

⁵² Αλέκου, ό.π.,σ.106 και Πρωτοπαπάς, ό.π., σ. 436.

⁵³ *Παναγροτική*, Λευκωσία 24 Νοεμβρίου 1944.

⁵⁴ The Cyprus Blue Book, 1888-1948, 1946, σ. 240.

⁵⁵ Σοφοκλέους, *Αριστερά Κυπριακά έντυπα 1878-1940*,σ.48.

⁵⁶ Κατσιαούνης, ό.π.,σ.22.

⁵⁷ Αλέξης Αλέκου- Σπύρος Σακελλαρόπουλος, *Ιστορία...*,ό.π., σ.40

⁵⁸ Στο ίδιο, σ.47.

⁵⁹ Αλέκου-Σακελλαρόπουλος, *Ιστορία...*ό.π.,σ.115- Πλουτή Σέρβα, *Κυπριακό Ευθύνες*, Γραμμή, Αθήνα 1980,σ. 116 και Φίλιππος Κάραμποτ, Η Θέση του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος Απέναντι στο Κυπριακό την Εποχή της Βενιζελικής “Μπουρζουαζίας”, 1925-1931», στο: Γιώργος Καζαμίας Πέτρος Παπαπολυβίου (επιμ.) *Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και η Κύπρος*, Πρακτικά Συνεδρίου (15-16 Απριλίου 2005), Καστανιώτη Α.Ε., Αθήνα 2008, σσ. 154-179, σ.170.

Μετά τα Οκτωβριανά το ΚΚΚ ήταν η μοναδική οργανωμένη πολιτική ομάδα καθώς στην Κύπρο την εξουσία ασκούσε το Νομοθετικό Συμβούλιο στο οποίο εκλέγονταν εξέχουσες προσωπικότητες του αστικού κόσμου και της Εκκλησίας σε στενή συνεργασία με τις αποικιακές αρχές. Ακολούθησε η περίοδος της «Παλμεροκρατίας», μία περίοδος έντονων πολιτικών διώξεων εναντίον του ΚΚΚ. Το αποτέλεσμα ήταν το ΚΚΚ να αποδυναμωθεί, αφού δεκάδες μέλη του ήταν στις φυλακές.⁶⁰ Σταθμό για την ιστορία του ΚΚΚ αποτέλεσε η έλευση του Πλουτή Σέρβα στην Κύπρο το 1935,⁶¹ που θα αναδιοργανώσει το κόμμα. Με νόμο του 1932 κατοχυρώνεται η δυνατότητα της ίδρυσης και λειτουργίας Συντεχνιών, οι κομμουνιστές θα καταφέρουν να τις θέσουν υπό την εποπτεία τους.⁶²

Η θέση της Κουμμουνιστικής Διεθνούς για την ανάγκη δημιουργίας λαϊκών μετώπων,⁶³ η ανάπτυξη του συνδικαλιστικού κινήματος στην Κύπρο και το καθεστώς παρανομίας στο οποίο δρούσε το ΚΚΚ ήταν οι κατάλληλοι παράμετροι, για να δημιουργηθεί ένα νέο λαϊκό κόμμα με ευρεία απήχηση.⁶⁴ Έτσι, αποφασίζεται το «άνοιγμα» του ΚΚΚ στους προοδευτικούς που ήθελαν να συνεργαστούν μαζί του.

2.2. Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού (ΑΚΕΛ).

Κάτω από αυτές τις συνθήκες και με την ανοχή που αρχίζουν να δείχνουν οι Άγγλοι προς τις επιδιώξεις των Κύπριων με την έναρξη του πολέμου,⁶⁵ πραγματοποιήθηκε η «σύναξη»⁶⁶ στον Σκαρίνου στις 14 Απριλίου 1941 που οδήγησε στην ίδρυση του Ανορθωτικού Κόμματος Εργαζομένου Λαού (ΑΚΕΛ),⁶⁷ Γενικός Γραμματέας εκλέχθηκε ο Πλουτής Σέρβας. Το ΑΚΕΛ θα καταφέρει να συσπειρώσει όλες τις προοδευτικές πολιτικές δυνάμεις της Κύπρου. Βέβαια, μπορεί ορισμένα από τα στελέχη του να ανήκουν στο ΚΚΚ αλλά το νέο κόμμα δεν έχει τα χαρακτηριστικά ενός κουμμουνιστικού κόμματος.⁶⁸ Εναντιώνεται στο φασισμό αλλά διακηρύττει τη νομιμότητά του και ρυθμίζει τη δράση του σύμφωνα με την κυπριακή πραγματικότητα.⁶⁹ Αυτό ήταν φυσικό επακόλουθο της ίδρυσης του όχι μόνο από μέλη του ΚΚΚ αλλά και από άλλες δημοκρατικές δυνάμεις.⁷⁰ Με αυτό τον τρόπο όμως

⁶⁰ Στο ίδιο, σ. 132.

⁶¹ Πρωτοπαπάς,ό.π.,σ.344.

⁶² Πρωτοπαπάς, ό. π.,σ 345.

⁶³ Πάνος Τσακαλογιάννης, *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία, Από τη Βασίλλη στον 21^ο αιώνα*, βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 2019, σ.248 και Αλέκου- Σακελλαρόπουλος, ό.π.,σ.139

⁶⁴ Σπύρος Σακελλαρόπουλος-Αλέξης Αλέκου, «Η παράδοση συνύπαρξη 2 κομμουνιστικών κομμάτων σε 1.Η περίπτωση ΚΚΚ-ΑΚΕΛ(1941-1944)»,*Θέσεις*,τεύχ.144, σσ65-92, σ.68.

⁶⁵ Πρωτοπαπάς, ό.π.,σ.364-365.

⁶⁶ Σέρβα, *Κυπριακό*, ό.π. σ.120.

⁶⁷ Αλέκου- Σακελλαρόπουλος, *Ιστορία... ό. π.*, σ.167.

⁶⁸ Στο ίδιο,σ.170.

⁶⁹ Στο ίδιο.

⁷⁰ Στο ίδιο, σ.168.

κατάφερε να αποτινάξει τα «στίγματα»⁷¹ που ακολουθούσαν το ΚΚΚ. Το πρόγραμμα του κόμματος ήταν ριζοσπαστικό, τα αιτήματά του ήταν η θέσπιση εργατικής νομοθεσίας, η χειραφέτηση της γυναίκας, η αναγνώριση των άλλων κοινοτήτων, η θέσπιση της υποχρεωτικής δημόσιας εκπαίδευσης κ.ά. Συν τοις άλλοις στις 16 Νοεμβρίου του 1941 δημοσιεύεται στον *Ανεξάρτητο* η διακήρυξη του ΑΚΕΛ στην οποία αναφέρεται για πρώτη φορά ότι στόχος είναι η Ένωση, αλλά «μέ μία ελεύθερη καί δημοκρατική Ελλάδα».⁷²

Έτσι, υπάρχει το παράδοξο της ύπαρξης δύο κομμάτων με τον ίδιο Γενικό Γραμματέα, τον Πλουτή Σέρβα. Από την αρχή υπήρξε προβληματισμός για το ποιος θα επικρατούσε στο νέο κόμμα τα παλιά στελέχη του ΚΚΚ ή τα νέα προοδευτικά αστικά στοιχεία;⁷³ Πριν ακόμα από την ίδρυση του ΑΚΕΛ υπήρχαν αυτοί που έβλεπαν την ίδρυση του ως έναν τρόπο νομιμοποίησης του ΚΚΚ και «κάθαρσης» από τα λάθη του, κυρίως όσον αφορά τις θέσεις του στο ενωτικό ζήτημα, και αυτοί που έβλεπαν στην ίδρυση του ένα τρόπο προσέγγισης της εργατικής τάξης, που καθοδηγούμενη από προοδευτικά στοιχεία θα μπορούσε να αντιπαρατεθεί στην Εκκλησία, που παραδοσιακά ηγούνταν του αγώνα της Ένωσης. Στους πρώτους ανήκαν τα μέλη του ΚΚΚ και στους δεύτερους αστικά στοιχεία και δημοκρατικοί διανοούμενοι.⁷⁴

Η συνύπαρξη τους δεν ήταν εύκολη στο 5^ο Συνέδριο του ΚΚΚ στο Βαρώσι στις 11-11-1944 θα παρθεί η απόφαση για αυτοδιάλυση του ΚΚΚ και ενσωμάτωση στο ΑΚΕΛ με την επίβλεψη του ΚΚΚ και των μηχανισμών του.⁷⁵ Κάτω από την ένταση που δημιουργήθηκε από τη δυναμικότητα του ΑΚΕΛ αλλά και την αντιπαράθεση Δεξιάς και Αριστεράς στην Κύπρο λόγω των Δεκεμβριανών στην Ελλάδα το 5^ο Συνέδριο δε θα τελειώσει τις εργασίες του.⁷⁶ Ο Πλουτής Σέρβας θα κατηγορηθεί για ανυπακοή στις αποφάσεις του κόμματος και θα καθαιρεθεί στο 4^ο Συνέδριο 10-18 Αυγούστου 1945 στη θέση του θα εκλεγεί ο Νεόφυτος(Φιφής) Ιωάννου.⁷⁷

2.3.Οργανώσεις

Οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης του κυπριακού πληθυσμού πριν το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο σε συνδυασμό με την αναδιοργάνωση του ΚΚΚ από τον Πλουτή Σέρβα οδήγησαν στην ανάπτυξη του συνδικαλιστικού κινήματος. Στις παραμονές του Β΄ Παγκοσμίου η Κύπρος

⁷¹ Πρωτοπαπάς, ό.π.,σ.358.

⁷² *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 16 Νοεμβρίου 1941.

⁷³ Ιωάννου,ό.π.,σ.35.

⁷⁴ Στο ίδιο.

⁷⁵ Στο ίδιο,σ.190.

⁷⁶ Στο ίδιο.

⁷⁷ Αλέκου, ό. π., σ.41.

παρουσιάζει μία σχετική οικονομική ανάπτυξη σε σύγκριση με την περίοδο πριν τα «Οκτωβριανά».⁷⁸ Παράλληλα οι συνδικαλιστικές οργανώσεις πολλαπλασιάζονται και το 1939 αριθμούν 2.544 μέλη.⁷⁹ Το Νοέμβριο του 1941 κατά τη διάρκεια της Β΄ Παγκύπριας Συντεχνιακής Συνδιάσκεψης θα ιδρυθεί η Παγκύπρια Συντεχνιακή Επιτροπή (ΠΣΕ), με ηγετικά στελέχη μέλη του ΚΚΚ, συγκεκριμένα τον Ανδρέα Φάντη πρόεδρο και τον Ανδρέα Ζιαρτίδη αναπληρωτή.⁸⁰ Από την αρχή θα αναλάβει την οργάνωση του συνδικαλιστικού κινήματος υπό την καθοδήγηση του ΑΚΕΛ.⁸¹ Το 1945 η αποικιακή κυβέρνηση στην προσπάθεια της να περιορίσει την άνοδο της Αριστεράς στην Κύπρο θα οδηγήσει σε δίκη 18 ηγετικά στελέχη της ΠΣΕ.⁸² Η ΠΣΕ θα απαγορευθεί και τη θέση της θα πάρει η Παγκύπρια Εργατική Ομοσπονδία ΠΕΟ μετά από συνδικαλιστικό συνέδριο στις 30-31 Μαρτίου 1946.⁸³ Τον Οκτώβριο του 1946 στη Λευκωσία θα ιδρυθεί και η Ένωση Αγροτών Κύπρου (ΕΑΚ) ως συνέχεια των αγροτομορφωτικών συλλόγων της Αριστεράς.⁸⁴ Ήταν μια προσπάθεια της Αριστεράς να συσπειρώσει τον αγροτικό κόσμο, που παρέμενε παραδοσιακά συντηρητικός και στον οποίο υστερούσε σε ποσοστό επιρροής.

2.4. Παναγροτική Ένωση Κύπρου (ΠΕΚ)

Η άνοδος της δύναμης της Αριστεράς θα θορυβήσει τους παραδοσιακούς συμμάχους της Δεξιάς, Εκκλησία και αστικό πολιτικό κόσμο και στις 31 Μαΐου του 1942 θα ιδρυθεί η Παναγροτική Ένωση Κύπρου (ΠΕΚ), μετά από πρωτοβουλία του Μελή Ζαχαριάδη από την Αθηαίνου.⁸⁵ Το ιδρυτικό συνέδριο έγινε στην Αθηαίνου στις 31 Μαΐου 1942 με συμμετοχή αντιπροσώπων από 281 χωριά της Κύπρου,⁸⁶ παρουσία του Άγγλου Διευθυντή Γεωργίας Μακντόναλντ, στο συνέδριο παρευρέθηκε και ο δικηγόρος και πολιτευτής Πάφου Χριστόδουλος Γαλατόπουλος ως νομικός σύμβουλος.⁸⁷ Η ΠΕΚ θα έχει ως στόχο «να προστατεύσει τους αγρότες από τους εχθρούς τους και το ΑΚΕΛ»,⁸⁸ θα αποτελέσει έκτοτε μέρος της «Εθνικής Παράταξης».⁸⁹ Χαρακτηριστικό της ΠΕΚ ήταν η αντίθεση της με τον αστικό κόσμο ακόμα και της Δεξιάς, εκφράζοντας με αυτόν τον τρόπο τα πιο συντηρητικά

⁷⁸ Αλέκου- Σακελλαρόπουλος, ό.π., σ.170.

⁷⁹ Ρίχτερ, ό. π., σ.613.

⁸⁰ Ρίχτερ, ό. π., σ.659.

⁸¹ Κωνσταντίνου, ό. π., σ.47.

⁸² Βλ. Ιωάννου, ό.π., σ.137-178.

⁸³ Ρίχτερ, ό. π., σ.703-707.

⁸⁴ Στο ίδιο, σ.413.

⁸⁵ Γιάννης Λάμπρου, Μελής Ζαχαριάδης: ο ιδρυτής της Π.Ε.Κ., *Αθηναία, διμηνιαία εφημερίδα δήμου Αθηνών*, τεύχ. 7 Ιούνιος-Ιούλιος 2008, σσ.18-19, σ.19.

⁸⁶ *Ελευθερία*, Λευκωσία 2 Ιουνίου 1942.

⁸⁷ Λάμπρου, ό.π., σ.19.

⁸⁸ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 3 Ιουνίου 1942.

⁸⁹ Πρωτοπαπάς, ό. π., σ. 361.

στοιχεία του αγροτικού χώρου.⁹⁰ Με την ΠΕΚ ως αντίπαλο δέος, που ήταν ουσιαστικά ο μόνος οργανωμένος δεξιός πόλος, θα αναμετρηθεί η Αριστερά στις εκλογές του 1943.

2.5. Κυπριακό Εθνικό Κόμμα (ΚΕΚ).

Η Δεξιά κυριαρχούσε παραδοσιακά στην Κύπρο, αν και δεν ήταν οργανωμένη σε πολιτικό σχήμα στις αρχές της δεκαετίας του 1940, λόγω τοπικών αντιθέσεων και προσωπικών φιλοδοξιών μετά τα «Οκτωβριανά» και τα αυστηρά μέτρα που ακολούθησαν.⁹¹ Τη Δεξιά αποτελούσε η ιθύνουσα αστική τάξη, που συνεργαζόταν παραδοσιακά με το αποικιακό καθεστώς με τη συμμετοχή της στη δημόσια διοίκηση, κέντρο της ήταν η Λευκωσία, που συγκέντρωνε την πληθώρα του αστικού κόσμου.

Μετά τη νίκη της Αριστεράς στις δημοτικές εκλογές του 1943 στους δήμους Λεμεσού και Αμμοχώστου οι συντηρητικοί κύκλοι της Κύπρου θα κατανοήσουν ότι για να αντιμετωπίσουν την ανερχόμενη Αριστερά πρέπει να ανασυνταχθούν και να οργανωθούν.⁹² Έτσι, στις 6 Ιουνίου 1943 στο Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας ιδρύθηκε το Κυπριακό Εθνικό Κόμμα (ΚΕΚ).⁹³ Την πρωτοβουλία είχε ο δήμαρχος Λευκωσίας Θεμιστοκλής Δέρβης, που είχε συνεργαστεί με τους Άγγλους κατά τη διάρκεια της «Παλμεροκρατίας»,⁹⁴ ο ίδιος θα αναλάβει και την ηγεσία του κόμματος σχεδόν από την αρχή. Η ιδεολογία του συμπύσσεται στο τρίπτυχο «Πατρίς-Θρησκεία-Οικογένεια». Από την αρχή τονίζονται οι αντίθετες θέσεις του με το ΑΚΕΛ και δίνεται ιδιαίτερη σημασία στο θέμα της Ένωσης.⁹⁵ Ο λόγος του θα είναι αντικομμουνιστικός και θα αποτελέσει τον κύριο αντίπαλο της Αριστεράς στην πολιτική σκηνή της Κύπρου μέχρι τις συμφωνίες Ζυρίχης- Λονδίνου.

Την ίδια περίοδο υπάρχουν εξελίξεις και στην Παγκύπρια Συντεχνιακή Επιτροπή (ΠΣΕ), οι «εθνικόφρονες εργάτες» αποχωρούν, ξεκινώντας από τη Λεμεσό στην οποία είχε και τη μεγαλύτερη δύναμη η Αριστερά για να δημιουργήσουν τις λεγόμενες «Νέες Συντεχνίες», οι οποίες τον Οκτώβριο του 1944 θα συγκροτήσουν τη Συνομοσπονδία Εργατών Κύπρου (ΣΕΚ).⁹⁶ Η ΣΕΚ θα αποτελέσει το αντίβαρο της ΠΣΕ στον εργατικό κόσμο, αν και η επιρροή τους δεν θα είναι σημαντική.⁹⁷

⁹⁰ Κατσιαούνης, ό.π.,σ.74.

⁹¹ Κατσιαούνης, ό.π.,σ.77.

⁹² Ιωάννου, ό. π., σ.63.

⁹³ Πρωτοπαπάς, ό.π.,σ.381.

⁹⁴ Αλέκου, ό. π., σ. 56.

⁹⁵ «Κυπριακόν Έθνικόν Κόμμα. Αί προγραμματικά θέσεις», *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 10 Αυγούστου 1943.

⁹⁶ Πρωτοπαπάς, ό. π., σ.383.

⁹⁷ Κατσιαούνης, ό.π.,σ.79.

Στις οργανώσεις της Δεξιάς θα πρέπει να καταταχθεί και η Παγκύπρια Ελληνική Σοσιαλιστική Πρωτοπορία (ΠΕΣΠ) του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου, πολιτευτή και δήμαρχου Πάφου. Ιδρύθηκε το 1945 και παρόλο που δεν ήταν ένα τυπικό πολιτικό κόμμα οι αρχές που διακήρυσσε⁹⁸ αποτελούσαν έναν ιδιότυπο «εθνικοσοσιαλισμό» κυπριακής προέλευσης. Ο λόγος του Γαλατόπουλου ήταν αντικομμουνιστικός, αν και ο ίδιος τη δεκαετία του 1920 είχε συνεργαστεί με το ΚΚΚ.

2.6. Η Εκκλησία της Κύπρου

Η ιδιαιτερότητα της Εκκλησίας Κύπρου οφείλονταν στην ανάληψη αντιπροσώπευσης του λαού στον δυνάστη στη μακρά διάρκεια της Οθωμανοκρατίας και στη συνακόλουθη εναπόθεση των ελπίδων του λαού πάνω της. Άλλη μια ιδιοτυπία ήταν ότι συμμετείχε στις εκλογικές αναμετρήσεις και η εκλογή των ιεραρχών γινόταν και με τη συμμετοχή των λαϊκών. Συνεπώς αναγκάζονταν να εκφέρει πολιτικό λόγο.⁹⁹ Η Εκκλησία ήταν κάτοχος μεγάλης περιουσίας και είχε υπό την επιρροή της το εκπαιδευτικό σύστημα μέσω των σχολικών εφορειών.¹⁰⁰ Ταυτόχρονα, είχε αναλάβει μέσω του Εθναρχικού της ρόλου το ζήτημα της Ένωσης. Μετά τα Οκτωβριανά και την απέλαση των ιεραρχών εκπρόσωπός της απέμεινε ο Μητροπολίτης Πάφου, Λεόντιος. Ο Λεόντιος κράτησε αντιαποικιακή πολιτική και ταυτόχρονα μετριοπαθή στάση έναντι των κομμουνιστών με αποτέλεσμα να συσπειρωθούν γύρω του όλοι αυτοί που αντιπολιτεύονταν το αποικιακό καθεστώς.¹⁰¹

Σε πλήρη αντίθεση βρισκόταν ο Μητροπολίτης Κυρήνειας Μακάριος Μυριανθεύς, εξόριστος στην Αθήνα. Την ιδεολογία του εξέφραζε αντάξια ο εναπομείναν κύκλος του στη Μητρόπολη, ο αρχιμανδρίτης Ιάκωβος Αρνόπουλος, ο πρόεδρος της σχολικής Εφορείας Σάββας Χρίστης, που ήταν και ο πρώτος πρόεδρος του ΚΕΚ αρχικά, και κυρίως ο γραμματέας της Μητρόπολης Πολύκαρπος Ιωαννίδης.¹⁰² Αυτοί θα ασκήσουν έντονη κριτική στην Αριστερά με έντονο αντικομμουνιστικό λόγο αλλά και αντικομμουνιστική δράση.

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΣ

3.1. Πολιτικές δυνάμεις της Ελλάδας

⁹⁸ Πρωτοπαπάς, ό. π., σ.384.

⁹⁹ Για το ρόλο της εκκλησίας Κύπρου βλ. Σία Αναγνωστοπούλου, «Η Εκκλησία της Κύπρου και ο εθναρχικός της ρόλος:1878-1960. Η θρησκευτικοποίηση της κυπριακής πολιτικής δράσης: Ένωση», *Σύγχρονα θέματα*,τ.68-70, Αθήνα, σσ 198-227.

¹⁰⁰ Αλέκου,ό.π.,σ.45.

¹⁰¹ Αλέκου, ό.π.,σ.49.

¹⁰² Στο ίδιο.

Μετά τη συνθηκολόγηση Τσολάκογλου και την είσοδο των Γερμανών στην Αθήνα ο βασιλιάς Γεώργιος Β΄ κατέφυγε στην Κρήτη με μία κυβέρνηση στην οποία συμμετείχαν αρκετοί υπουργοί που είχαν συνεργασθεί με τη δικτατορία του Μεταξά.¹⁰³ Τελικά η κυβέρνηση του βασιλιά θα καταλήξει στο Κάιρο. Στην Αθήνα σχηματίστηκε μια στρατιωτική κυβέρνηση υπό τον στρατηγό Γεώργιο Τσολάκογλου, ο οποίος για να εκμεταλλευθεί τους πολιτικούς που θεωρούσαν το βασιλιά υπεύθυνο για τη δικτατορία του Μεταξά ανακήρυξε την Ελλάδα «Αβασίλευτη Δημοκρατία». Την κυβέρνηση Τσολάκογλου ακολούθησε η κυβέρνηση Λογοθετόπουλου και μετά η κυβέρνηση Ράλλη. Όλες οι κατοχικές κυβερνήσεις περιβάλλονταν από την πλευρά του λαού με ανυποληψία, ο οποίος ταυτόχρονα οργάνωνε το δικό του κράτος, κυρίως στην ορεινή χώρα, το κράτος της «Ελεύθερης Ελλάδας».

Στις 27 Σεπτεμβρίου 1941 δημιουργήθηκε το ΕΑΜ, το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο από το Αγροτικό Κόμμα(ΑΚΕ), το Σοσιαλιστικό Κόμμα(ΣΚΕ) και την Ένωση Λαϊκής Δημοκρατίας (ΕΛΔ).¹⁰⁴ Το Γενάρη του 1942 ιδρύθηκε και το στρατιωτικό σκέλος του ο Ελληνικός Απελευθερωτικός Στρατός, ΕΛΑΣ. Στόχος του ΕΑΜ¹⁰⁵ ήταν η απελευθέρωση της χώρας, οι εκλογές για συντακτική κυβέρνηση και η προάσπιση του δικαιώματος του λαού να αποφασίσει για την τύχη του. Το ΕΑΜ και ο ΕΛΑΣ θα αποτελέσουν το μαζικότερο κίνημα που γνώρισε ποτέ η Ελλάδα.¹⁰⁶ Το αποτέλεσμα ήταν οι παλιές πολιτικές δυνάμεις να αποκλειστούν από την πολιτική πραγματικότητα, όπως διαμορφωνόταν λόγω της ανικανότητας των κατοχικών κυβερνήσεων να λύσουν βασικά προβλήματα, όπως ο επισιτισμός της χώρας.¹⁰⁷

Το Φθινόπωρο του 1941 δημιουργήθηκε και ο Εθνικός Δημοκρατικός Σύνδεσμος Ε.Δ.Ε.Σ. από έναν απόστρατο βενιζελικό, τον Ναπολέοντα Ζέρβα.¹⁰⁸ Ο ΕΔΕΣ θα κυριαρχήσει στην Ήπειρο, τόπο καταγωγής του αρχηγού του. Θα ακολουθήσει η ίδρυση της Εθνικής και Κοινωνικής Απελευθέρωσης Ε.Κ.Κ.Α από τους δημοκρατικούς Γεώργιο Καρτάλη και Δημήτριο Ψαρρό. Η επιρροή τους θα είναι πολύ μικρότερη από αυτήν του ΕΑΜ όμως, οι

¹⁰³ Γιάννης Χόνδρος, «Η Ελλάδα και η γερμανική κατοχή», στο *Ντίβιντ Κλόουζ (επιμ). Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος 1943-1950. Μελέτες για την πόλωση*, 1997, Φιλίστωρ, Αθήνα 2000, σσ.53-84, σ.68.

¹⁰⁴ Θανάσης Σφήκας, *Οι Άγγλοι Εργατικοί και ο εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα. Ο Ιμπεριαλισμός της Μη-επέμβασης*, Φιλίστωρ, Αθήνα 1997, σ.42.

¹⁰⁵ Για το ΕΑΜ βλ. Δημήτρη Γληνού, *Τι είναι και τι θέλει το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο*, Ο Ρήγας, Αθήνα 1944.

¹⁰⁶ Αντώνης Λιάκος, *Ο ελληνικός 20^{ος} αιώνας*, Πόλις, Αθήνα 2019, σ.235.

¹⁰⁷ Κώστας Κωστής, *Τα κακομαθημένα παιδιά της Ελλάδας, Η διαμόρφωση του νεοελληνικού κράτους 18^{ος} - 21^{ος} αιώνας*, Πατάκης, Αθήνα 2018, σ. 669.

¹⁰⁸ Κωστής, ό.π., σ.671.

μεταξύ τους αντιπαράθεσεις θα είναι καθοριστικές για τις εξελίξεις που οδήγησαν στον Εμφύλιο. Το ΕΑΜ θα συγκρουσθεί αρχικά με τον ΕΚΚΑ και μετά με τον ΕΔΕΣ.

Η ενδυνάμωση των τάξεων του ΕΛΑΣ άρχισε να ανησυχεί τους Βρετανούς και την κυβέρνηση του Καΐρου. Με το «Σύμφωνο Εθνικών Ομάδων»,¹⁰⁹ τον Ιούλιο του 1943 δημιουργήθηκε Κοινό Γενικό Στρατηγείο Ανταρτών με πρωτοβουλία των Άγγλων. Την ίδια περίοδο την Αθήνα κυβερνά η τελευταία δωσίλογη κυβέρνηση του Ιωάννη Ράλλη, διορισμένου από τους Γερμανούς υπό τον όρο να δημιουργηθεί ένας κατοχικός στρατός που να μπορεί να αντιπαραταχθεί στο ΕΑΜ, τα Τάγματα Ασφαλείας.¹¹⁰ Εκεί κατέφυγαν όσοι αξιωματικοί δεν είχαν φύγει στα βουνά ή στη Μέση Ανατολή,¹¹¹ ο σκοπός τους ήταν καθαρά αντικομμουνιστικός. Το κίνημα της Αντίστασης στην Ελλάδα το καλοκαίρι του 1943 ήταν αναγνωρισμένο και στις 8 Αυγούστου 1943 αναχώρησαν από το αεροδρόμιο των ανταρτών στην Καρδίτσα αντιπρόσωποι του ΕΑΜ- ΕΛΑΣ του ΕΔΕΣ και της ΕΚΚΑ για να συναντηθούν με την κυβέρνηση Τσουδερού. Εκεί με κοινή δήλωση τάχθηκαν υπέρ της μη «αυτόματης» επιστροφής του βασιλιά στην Ελλάδα αλλά δεν κατάφεραν να συμφωνήσουν τελικά.¹¹² Ο Γεώργιος είχε διαφορετική άποψη και την αμέριστη στήριξη των Άγγλων¹¹³ και αναγκάστηκαν να γυρίσουν στην Ελλάδα άπρακτοι. Την ίδια περίοδο ξεκίνησε και η επίθεση του ΕΛΑΣ κατά του ΕΔΕΣ, που θα καταστήσει τον τελευταίο αδρανή για μεγάλο διάστημα.

Η ανάγκη για μία διοίκηση ενιαία οδήγησε στη δημιουργία της Πολιτικής Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης,(ΠΕΕΑ) στην Ευρυτανία στις αρχές Μαρτίου του 1944, που αποσκοπούσε στη διοίκηση της Ελεύθερης Ελλάδας, δηλαδή των περιοχών που είχαν απελευθερωθεί από το ΕΑΜ. Από εδώ και πέρα το ΕΑΜ θα λειτουργούσε ως τρίτος πόλος εξουσίας. Αυτή η απόφαση ήταν καθοριστικής εξέλιξης αφού οι παραδοσιακοί ηγέτες αναγνώρισαν την ΠΕΕΑ και έστειλαν αντιπροσώπους.¹¹⁴

Έτσι, η Ελλάδα βρέθηκε με τρεις ελληνικές κυβερνήσεις, την αυτοεξόριστη βασιλική κυβέρνηση, τη δωσίλογη κυβέρνηση της Αθήνας και την Κυβέρνηση του Βουνού.¹¹⁵ Η διάλυση της ΕΚΚΑ -5/42 και η δολοφονία του συνταγματάρχη Δημήτρη Ψαρού το

¹⁰⁹ Γιώργος Μαργαρίτης, *Η Ένοπλη Αντίσταση, Κατακτήσεις και Συγκρούσεις 1942-1944*, Ιστορία Του Νέου Ελληνισμού 1770 -2000, *Η εμπόλεμη Ελλάδα 1940-1949*, τόμ, 8^{ος}, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σσ.111-158, σ. 130.

¹¹⁰ Μαργαρίτης, ό.π.,σ.147.

¹¹¹ Λιάκος, ό. π., σ.227.

¹¹² Μαργαρίτης, ό.π.,σ.134.

¹¹³ Κωστής, ό. π., σ.685 και Σφήκας, ό.π.σ.48-51.

¹¹⁴ Χάγκεν Φλάισερ, *Στέμμα και Σβάστικα. Η Ελλάδα της Κατοχής και της Αντίστασης 1941-1944*, τόμ.2, Παπαζήση, Αθήνα 1995, σ. 38.

¹¹⁵ Λιάκος,ό.π.,σ.195.

καλοκαίρι του 1944 θα περιπλέξουν την κατάσταση. Ο Τσουδερός, πρωθυπουργός της βασιλικής κυβέρνησης του Καΐρου, κάλεσε εκ νέου τους εκπροσώπους των κομμάτων και της ΠΕΕΑ στο Κάιρο με την προοπτική να δημιουργηθεί κυβέρνηση κοινής αποδοχής και να τεθούν οι αντιστασιακές οργανώσεις υπό κοινή διοίκηση. Λίγο πριν φτάσουν στο Κάιρο, τον Απρίλιο, οι ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις, που στάθμευαν στην Αίγυπτο επαναστάτησαν, με δική τους πρωτοβουλία και χωρίς ανάμειξη του ΕΑΜ,¹¹⁶ ζητώντας κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας με βάση την Πολιτική Επιτροπή, που είχε δημιουργήσει το ΕΑΜ μετά από εκλογές στην κατεχόμενη Ελλάδα. Η στάση αντιμετώπιστηκε βίαια από τους Άγγλους, που εκκαθάρισαν το στράτευμα από τα δημοκρατικά στοιχεία και οργάνωσαν την Τρίτη Ορεινή Ταξιαρχία από δεξιούς, φιλοβασιλικούς στρατιωτικούς. Οι εναπομείναντες στασιαστές κλείστηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης στη Μέση Ανατολή.¹¹⁷

Στις 15 Απριλίου έφτασε στο Κάιρο ο Γεώργιος Παπανδρέου, που ήταν γνωστά τα αντικομμουνιστικά του αισθήματα, για να αναλάβει την εξουσία ως εκλεκτός των Άγγλων, που στο διαφανόμενο τέλος του πολέμου τους ενδιέφερε ο μεταπολεμικός κόσμος και η θέση τους σε αυτόν. Ο Παπανδρέου κάλεσε τους αντιπροσώπους όλων των κομμάτων και των αντιστασιακών οργανώσεων σε συνδιάσκεψη στο Λίβανο με σκοπό το σχηματισμό κυβέρνησης εθνικής ενότητας.¹¹⁸

3.2. Η Κύπρος στον πόλεμο.

Στην Κύπρο παρακολουθούν τα γεγονότα πριν την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου με ενδιαφέρον. Στις 3 Σεπτεμβρίου του 1939 η Βρετανία θα κηρύξει τον πόλεμο στη Γερμανία και θα βιώσει και η Κύπρος την πολεμική αναστάτωση. Η Βρετανική αυτοκρατορία από την αρχή του πολέμου χρησιμοποίησε τα πατριωτικά αισθήματα των Κυπρίων με σκοπό να δυναμώσει το στρατό της και καλούσε τους Κύπριους να καταταγούν με σύνθημα την ελευθερία των λαών και τη νίκη κατά των φασιστικών δυνάμεων.¹¹⁹ Οι εφημερίδες με άρθρα τους σπεύδουν να βοηθήσουν τη βρετανική διοίκηση στο έργο της.¹²⁰ Η κυπριακή απάντηση στην έκκληση για στράτευση ήταν ενθουσιώδης και για ένα ακόμα λόγο, πίστευαν ότι με το

¹¹⁶ Κωστής, ό.π., σ. 686

¹¹⁷ Μαργαρίτης, ό.π., σ. 147.

¹¹⁸ Κωστής, ό.π., σ. 686.

¹¹⁹ Κωνσταντίνου, ό.π., σ. 43.

¹²⁰ «Όλοι μας παρά τό πλευρόν τῆς Αὐτοκρατορίας Νέος κυπριακός Φύλαξ, Λευκωσία 2 Σεπτεμβρίου 1939 και «Ἡ Κύπρος καί ἡ διεθνὴς κρίσις», Πάφος, Πάφος, 7 Σεπτεμβρίου 1939.

τέλος του πολέμου η Βρετανική αυτοκρατορία θα ήταν πιο επιεικής στο διαχρονικό αίτημα τους για Ένωση.¹²¹ Έτσι, δημιουργείται το Κυπριακό Σύνταγμα στην αρχή του πολέμου.¹²²

Όταν θα τορπιλιστεί η Έλλη το Δεκαπενταύγουστο του 1940, όλες οι εφημερίδες αφιερώνουν εκτενή πρωτοσέλιδα με ανταποκρίσεις από Αθήνα και Λονδίνο και διοργανώνουν εράνους υπέρ των Ελλήνων. Με αγωνία και αυταπάρνηση οι Κύπριοι τρέχουν να καταταγούν στις αγγλικές δυνάμεις με σκοπό να σταλούν στην Ελλάδα, για να πολεμήσουν στο πλευρό των Ελλήνων.¹²³ Σταθμό για τη συμμετοχή των Κυπρίων στον πόλεμο αποτέλεσε και η απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής του ΑΚΕΛ για εθελοντική κατάταξη στις βρετανικές δυνάμεις στις 16 Ιουνίου 1943.¹²⁴ Την απόφαση ακολούθησαν 11 από τα 17 μέλη της επιτροπής και πολλά μέλη του.

Το ΚΚΚ αρχικά ερμηνεύει το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο ως πόλεμο ιμπεριαλιστικό.¹²⁵ Συνεπώς, δε θα συμμετάσχει στις προσπάθειες των Άγγλων για στρατολόγηση ούτε στους εράνους για την ενίσχυση της πολεμικής ετοιμότητας της Ελλάδας ακόμα και μετά την είσοδό της στον πόλεμο.¹²⁶ Παρά όλα αυτά όμως, οι Συντεχνίες που ήταν υπό την επιρροή του καταδίκασαν την επίθεση της Ιταλίας εναντίον της Ελλάδας.¹²⁷ Μετά την επίθεση της Γερμανίας εναντίον της ΕΣΣΔ το ΚΚΚ θα αλλάξει στάση και θα θεωρήσει τον πόλεμο «επιδρομικό και αντιλαϊκό».¹²⁸

¹²¹ Yiangou, ό.π., p.26 και Κατσιαούνης, ό.π., σ.67.

¹²² Ρίχτερ, ό.π.,σ.620.

¹²³ «Ο Κυπριακός λαός έτοιμος νά συμμετάσχη εις τόν αγώνα υπέρ τής ελληνικής ανεξαρτησίας», *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 29 Οκτωβρίου 1940.

¹²⁴ «Τό ΑΚΕΛ δι'ένεργωτέραν πολεμικήν προσπάθεια», *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 17 Ιουνίου 1943 και Ιωάννου, ό.π.,σ.67-74.

¹²⁵ Αλέκου-Σακελλαρόπουλος, *Ιστορία...* ό.π.,σ.155.

¹²⁶ Πρωτοπαπάς,ό.π.,σ.353.

¹²⁷ «Αί Συντεχνίαι Κύπρου καταδικάζουν τήν ανανδρον επίθεσιν τοῦ ἰταλικοῦ φασισμοῦ κατά τῆς Ἑλλάδος», *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 8 Νοεμβρίου 1940.

¹²⁸ Αλέκου-Σακελλαρόπουλος, *Ιστορία...* ό.π., σ.153.

2^ο ΜΕΡΟΣ

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΠΡΟΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

1.1. Η κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας.

Η προσπάθεια για συγκρότηση κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας στη Διάσκεψη του Λιβάνου 17-20 Μαΐου 1944 θα απασχολήσει τον κυπριακό Τύπο. Όλες οι εφημερίδες αφιερώνουν τα πρωτοσέλιδα τους στη Διάσκεψη, στους συμμετέχοντες και στα θέματα που θα τους απασχολήσουν.¹²⁹ Ο *Ανεξάρτητος* δημοσιεύει την έναρξη των συνομιλιών και ταυτόχρονα τις προσφορές υπέρ του εράνου για τους αντάρτες του ΕΛΑΣ.¹³⁰ Εστιάζει στην ανάγκη κυβέρνησης εθνικής ενότητας με συμμετοχή «*ὄλων τῶν προοδευτικῶν δημοκρατικῶν καὶ προοδευτικῶν κομμάτων*»¹³¹ και κυρίως στην ανάγκη να συμμετέχουν σε αυτήν «*οἱ ἀντάρτες καὶ οἱ Ὀργανώσεις ἀντιστάσεως*»,¹³² ακολουθώντας τη θέση του ΕΑΜ.

Ειδικά, ο εναρκτήριο λόγος του Γ. Παπανδρέου στον οποίο θα επιρρίψει ευθύνες στο ΕΑΜ για το κίνημα της Μέσης Ανατολής και τη δολοφονία του συνταγματάρχη Δ. Ψαρού θα γίνει πρωτοσέλιδο στις δεξιές εφημερίδες. Ο *Νέος Κυπριακός Φύλακας* με τους τίτλους του στην παρουσίαση της ομιλίας, που είναι από ανταπόκριση του «Ρέουτερ», καταλογίζει ευθύνες στο ΕΑΜ, που «*σφάζει και καίει*»,¹³³ και «*παρεμποδίζει τούς Έλληνες να πολεμήσουν*», ταυτόχρονα βλέπει δύο εχθρούς έναν εξωτερικό και έναν εσωτερικό «*διπλοῦς*

¹²⁹ *Ελευθερία*, Λευκωσία 18 Μαΐου 1944.

¹³⁰ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 13 Μαΐου 1944.

¹³¹ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 14 Μαΐου 1944.

¹³² Στο ίδιο.

¹³³ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 19 Μαΐου 1944.

ἀγών κατά τοῦ εἰσβολέως καί τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐχθροῦ».¹³⁴ Την ἐπόμενη μέρα στο πρωτοσέλιδο του θα ἐπιλέξει να παρουσιάσει ὡς υπότιτλο για το τέλος των εργασιών του Συνεδρίου τα λεγόμενα του Σοφοκλή Βενιζέλου που κατηγόρησε το ΕΑΜ για «πεμπτοφαλαγγιτισμό» και για τη δολοφονία Ψαρού. Στο *Νέο Κυπριακό Φύλακα* δημοσιεύεται και η συγχαρητήριος ἐπιστολή που στέλνει το ΚΕΚ στον Γ. Παπανδρέου.¹³⁵ Σε κύριο ἄρθρο υπογεγραμμένο ἀπό τον Βία Μαρκίδη παρουσιάζεται το «δριμύ κατηγορώ» του Παπανδρέου για το ΕΑΜ και ο Παπανδρέου ὡς σοσιαλιστής ηγέτης, που αποκλείεται να σφάλλει ἀλλά και η ἐλπίδα για «ἀποκοπή» ἀπό το ΕΑΜ αὐτῶν που εἶναι «ἀπάτριδες».¹³⁶

Ο *Ανεξάρτητος*¹³⁷ παραθέτει την ομιλία του Παπανδρέου ἀπό το «Ρέουτερ» του Καΐρου σχεδόν ολόκληρη. Επισημαίνει τα σημεία στα οποία κατηγορεῖ το ΕΑΜ για τη στάση του και τα Τάγματα Ασφαλείας ὡς υπεύθυνα για σφαγές. Ο Παπανδρέου κλείνει την ομιλία του με την ἐλπίδα ὅτι το ΕΑΜ ἤρθε στη συνάντηση για να ἐνταχθεῖ κι ὄχι να ἀντισταθεῖ.¹³⁸ Καλύπτει τα γενόμενα στο Συνέδριο χωρίς να σχολιάζει τα λεγόμενα των ἀντιπροσώπων, ἐστιάζοντας στις δηλώσεις τους.¹³⁹ Στις 24 Μαΐου η ἴδια ἐφημερίδα ἀναγγέλλοντας το τέλος των εργασιών του Συνεδρίου θα φιλοξενήσει ἓνα ἄρθρο του Ἀνδρέα Ζιαρτίδη με τίτλο «Ἰδού οἱ ἄνθρωποι»¹⁴⁰ σε αὐτό ο Ζιαρτίδης, γραμματέας της ΠΣΕ, ἀναφέρεται στις βαριές κατηγορίες του Παπανδρέου πρὸς το ΕΑΜ και το ΚΚΕ ὅπως ἐκφράστηκαν στο Συνέδριο και στην ἀναδημοσίευση τους καθημερινά ἀπὸ τον κυπριακό Τύπο. Για το ἔργο και την προσφορά του ΕΑΜ στην ἀπελευθέρωση και τον ἀγώνα ἐνάντια στο φασισμό θέτει ὡς κριτὴ τον ἐλληνικό λαό. Εστιάζει και σε ἓνα ἄλλο προσφιλέξ θέμα των κυπριακῶν ἐφημερίδων, την πρόθεση του ΚΚΕ να παραχωρήσει την Μακεδονία στους «Βούλγαρους κομιτατζήδες»,¹⁴¹ γράφει ὅτι τέτοιου εἶδους κατηγορίες δεν εἰπώθηκαν στο Συνέδριο, γιατί δεν ἰσχύουν, ὅπως καλύτερα γνωρίζουν οἱ Ἕλληνες πολιτικοί, και κατακεραυνώνει τους γράφοντες με την ἀρχαιοπρεπὴ καταληκτικὴ ρήση «ἄχρι πεδύλων, ὦ βέβηλοι».¹⁴²

Ο *Νέος Κυπριακός Φύλακας* δημοσιεύει τα συγχαρητήρια του Γεωργίου Β΄ πρὸς τον Παπανδρέου μετὰ την ἐπίσκεψη του σε αὐτόν¹⁴³ ὅπως και την συγχαρητήριον ἐπιστολή της Ἐκκλησίας Κύπρου ἀλλά και διάφορων συλλόγων πρὸς τον Παπανδρέου¹⁴⁴ ἐνῶ ο

¹³⁴ Στο ἴδιο.

¹³⁵ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 20 Μαΐου 1944.

¹³⁶ «Ἡ Φωνὴ τῆς Ἑλλάδος», Βίας Μαρκίδης, *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 20 Μαΐου 1944.

¹³⁷ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 19 Μαΐου 1944.

¹³⁸ Στο ἴδιο.

¹³⁹ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 20 Μαΐου 1944.

¹⁴⁰ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 24 Μαΐου 1944.

¹⁴¹ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 24 Μαΐου 1944.

¹⁴² Στο ἴδιο.

¹⁴³ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 24 Μαΐου 1944.

¹⁴⁴ Στο ἴδιο.

Ανεξάρτητος δημοσίευσε μόνο τη συγχαρητήριο επιστολή του Τοποτηρητή Λεόντιου.¹⁴⁵ Ο συντάκτης του *Φύλακα* Βίας Μαρκίδης εξυμνεί τις ομιλίες του Παπανδρέου στη Διάσκεψη, που βρίσκονται στο «ὕψος Ἐπιταφίου», όπως γράφει, και καλεί τον Τοποτηρητή του Αρχιεπισκοπικού θρόνου Λεόντιο να αναλάβει τις ευθύνες του, γιατί για πρώτη φορά διατυπώθηκε στο Συνέδριο και σε επίσημο έγγραφο η ρήση περί «πλήρους πραγματοποιήσεως τῶν ἑλληνικῶν ἐθνικῶν Δικαίων» και αυτό αφορά άμεσα την Κύπρο καθώς είναι ευκαιρία να αποκατασταθεί εθνικά το νησί.¹⁴⁶

Στο ίδιο θέμα θα επανέλθει και την άλλη μέρα ο *Νέος Κυπριακός Φύλαξ* με άρθρο πάλι του Μαρκίδη και τον εύγλωττο τίτλο «Ὁ Κύπριος Παπανδρέου»¹⁴⁷ σε αυτό καλούνται και οι Κύπριοι κομμουνιστές να συνεργαστούν μέχρι να πετύχουν την εθνική αποκατάσταση, όπως και οι Έλληνες κομμουνιστές συνεργάστηκαν στο Συνέδριο του Λιβάνου με τους άλλους πολιτικούς αρχηγούς μέχρι τη νίκη κατά των κατακτητών. Καλείται λοιπόν ο Λεόντιος να αρθεί στο ὕψος των περιστάσεων και να ηγηθεί του Ενωτικού αγώνα.

Η δημιουργία κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας στο Λίβανο πυροδότησε στην Κύπρο τις εξελίξεις ώστε να δημιουργηθεί ένα Εθνικό Συμβούλιο που θα φρόντιζε για την Εθνική αποκατάσταση της Κύπρου. Σε αυτή την προσπάθεια επικεντρώνεται ο *Ανεξάρτητος* στα τέλη Μαΐου,¹⁴⁸ αποδίδοντας ευθύνες για τη μη ευόδωση του σχεδίου του Λεόντιου στην «ἐθνική παράταξη» και στις «ἐθνικές ἐφημερίδες».¹⁴⁹ Στο ίδιο θέμα αναφέρεται και Ο *Παρατηρητής* στο φύλλο της 28^{ης} Μαΐου, γράφοντας ότι τα δύο κόμματα «Ἐθνικόν» και «Ἀνορθωτικόν» σε κατ' ἰδίαν συσκέψεις μετά από την επιτυχία του συνεδρίου του Λιβάνου συζητούν τη σύγκληση Εθνικού Συμβουλίου μαζί τους συμφωνεί και η ΠΕΚ.¹⁵⁰

Οι προσπάθειες για τη σύγκληση Εθνικού Συμβουλίου θα συνεχιστούν το επόμενο διάστημα και φυσικά θα καταγραφούν στον Τύπο. Οι εφημερίδες της δεξιάς παράταξης με την ελπίδα ότι μετά την υποταγή του ΕΑΜ στην κυβέρνηση του Καΐρου, και η Αριστερά στην Κύπρο θα είναι πιο διαλλακτική «ξεσπαθώνουν» εναντίον της, αρθρώνοντας

¹⁴⁵ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 24 Μαΐου 1944.

¹⁴⁶ «Σεβασμιώτατε, ἀκούσατε μας», *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 24 Μαΐου 1944.

¹⁴⁷ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 25 Μαΐου 1944.

¹⁴⁸ «Ἐθνικόν Συμβούλιον», *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 27 Μαΐου 1944.

¹⁴⁹ Στο ίδιο.

¹⁵⁰ «Ἐπὶ τῆς συσκέψεως τῶν κομμάτων πρὸς δημιουργίαν ἐνιαίου μετώπου», *Παρατηρητής*, Λεμεσός 28 Μαΐου 1944.

αντικομμουνιστικό λόγο.¹⁵¹ Στήριγμα των αντικομμουνιστικών αισθημάτων τους αποτελεί η στάση του ΚΚΕ στο Μακεδονικό.¹⁵²

Από την άλλη οι εφημερίδες, που δεν εμπνέονται από αντικομμουνιστικό μένος, όπως ο *Παρατηρητής*, δημοσιεύουν στο πρωτοσέλιδό τους μεταφρασμένο άρθρο του Ιωσήφ Στάλιν για την έννοια του έθνους.¹⁵³ Στο εισαγωγικό σχόλιο της μετάφρασης ο συντάκτης συνδέει το εθνικό ζήτημα με τις διακηρύξεις του Ατλαντικού και της Τεχεράνης και αναφέρεται στη στάση του ΚΚΚ όσον αφορά την ανεξαρτησία της Κύπρου και στο «στίγμα», που ακολουθεί τους πρωταίτιους, που εξακολουθούν να κατηγορούνται παρά την επίσημη καταδίκη της προηγούμενης στάσης τους.¹⁵⁴

Ο Παπανδρέου στον εναρκτήριο λόγο του κατηγόρησε το ΕΑΜ ότι είχε ως σκοπό να καταλάβει την εξουσία μετά το τέλος του πολέμου.¹⁵⁵ Ο δεξιός τύπος δημοσιεύει ανταποκρίσεις από το Κάιρο, καταγράφοντας τις εξελίξεις και εστιάζει στις διαφωνίες που παρατηρούνται στους κόλπους του ΕΑΜ,¹⁵⁶ ταυτόχρονα του αποδίδει ευθύνες για την αποτυχία σχηματισμού κυβέρνησης.¹⁵⁷ Συνακόλουθα με σειρά άρθρων προσάπτει κατηγορίες στο ΑΚΕΛ και στην ΠΣΕ επειδή δεν καταδίκασαν τα γεγονότα στη Μέση Ανατολή,¹⁵⁸ και ισχυρίζεται ότι οι κομμουνιστές «χρησιμοποιούν τό έγκλημα καί τήν άδελφοκτονίαν ως μέσον έπικρατήσεως».¹⁵⁹ Οι εφημερίδες της δεξιάς ασκούν κριτική στο ΑΚΕΛ μέσω του λόγου του Παπανδρέου.

Βέβαια, η αγγλική κυβέρνηση από τις αρχές Μαΐου είχε επιβάλλει αυστηρή λογοκρισία στις ειδήσεις που αφορούσαν τις εξελίξεις στο ελληνικό ζήτημα σε μια προσπάθεια τους να περιορίσουν τη δυναμική του ΕΑΜ και να το αποκλείσουν από την κυβέρνηση, με αποτέλεσμα οι διαπιστευμένοι πολεμικοί ανταποκριτές να διαμαρτυρηθούν.¹⁶⁰ Οπότε οι ειδήσεις που φτάνουν στα κυπριακά μέσα ενημέρωσης είναι αυτές που οι Άγγλοι

¹⁵¹ «Μόνον τότε, και τότε, μόνον», *Νέα Πολιτική Επιθεώρησης*, Πάφος 3 Ιουνίου 1944.

¹⁵² Το ΚΚΕ υιοθέτησε τη στάση για «Ενιαία και Ανεξάρτητη Μακεδονία και Θράκη» το 1924 μετά από υπόδειξη της Γ' Διεθνούς, στο 6ο Συνέδριο του κόμματος το 1935 η στάση αναθεωρήθηκε και υιοθετήθηκε το σύνθημα «πλήρη εθνική και πολιτική ισοτιμία σε όλες τις εθνικές μειονότητες», για το 6ο συνέδριο ΚΚΕ βλ. *Ριζοσπάστης*, Αθήνα 1-2 Γενάρη 2005.

¹⁵³ «Τί είναι έθνος», *Παρατηρητής*, Λεμεσός 4 Ιουνίου 1944.

¹⁵⁴ Στο ίδιο.

¹⁵⁵ Προκόπης Παπαστρατής, «Η Κυβέρνηση Παπανδρέου και το Συνέδριο του Λιβάνου», στο Ιωάννης Ιατρίδης (επιμ.), *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950. Ένα έθνος σε κρίση*, Θεμέλιο, Αθήνα, σσ. 205-224, σ. 215.

¹⁵⁶ «Κίνδυνος τορπιλισμού της εθνικής ενότητας;», *Ελευθερία*, Λευκωσία 6 Ιουνίου 1944

¹⁵⁷ «Η άποστολή του Παπανδρέου έτορπιλίσθη υπό του ΕΑΜ καί των κομμουνιστών». *Ελευθερία*, Λευκωσία 11 Ιουνίου 1944

¹⁵⁸ «Ιστορία 30 ήμερων: 24 Απριλίου-24 Μαΐου», Ζήνων Σώζος, *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 8 Ιουνίου 1944

¹⁵⁹ «Τά ελληνικά βουνά άρνοῦνται συνεργασίαν», *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 11 Ιουνίου 1944.

¹⁶⁰ Παπαστρατής, ό. π., σ. 213.

επιτρέπουν. Οι δεξιές εφημερίδες θα εκμεταλλευτούν το γεγονός, για να επιτεθούν στους εκλεγμένους δήμαρχους του ΑΚΕΛ, η επιτυχία του οποίου στις περασμένες δημοτικές εκλογές είχε θορυβήσει τους συντηρητικούς κύκλους στην Κύπρο, που οργανώνονται για να την αντιμετωπίσουν.¹⁶¹

Έτσι, ο αρθρογράφος του *Νέου Κυπριακού Φύλακα*, που υπογράφει ως Ακροατής προσάπτει σε κομματικά συμφέροντα την στήριξη του ΕΑΜ στην ομιλία του Αδάμ Αδάμαντος στην Αμμόχωστο.¹⁶² Σημείο αιχμής αποτελεί και ο έρανος που διενεργεί το ΑΚΕΛ για τους αντάρτες, που καταλαμβάνει σταθερά μέρος του πρωτοσέλιδού του για αρκετούς μήνες, «ὁ φρικώδης ἔρανος»¹⁶³ σύμφωνα με τη χαρακτηριστική αντικομμουνιστική φρασεολογία της εφημερίδας του Γαλατόπουλου από ένα κόμμα «με παρόμοιες πρὸς τὸ ΕΑΜ Σλαβικές τάσεις καὶ ἐπιδιώξεις». ¹⁶⁴

Το τέλος του πολέμου πλησιάζει και οι συζητήσεις για τις μεταπολεμικές παραχωρήσεις στην Ελλάδα αρχίζουν με επίκεντρο τα Δωδεκάνησα. Ο *Νέος Κυπριακός Φύλαξ* εκφράζει την πεποίθηση ότι οι Άγγλοι δεν μπορούν στο τέλος του πολέμου παρά να παραχωρήσουν την Κύπρο στην Ελλάδα, όπως, σύμφωνα με δήλωση του υπουργού Εξωτερικών της Αγγλίας, Ήντεν, είπαν ότι θα κάνουν με τα Δωδεκάνησα.¹⁶⁵ Στο πλαίσιο της στήριξης της αγγλικής πολιτικής στο Κάιρο προβάλλεται από τις δεξιές εφημερίδες *Ελευθερία* και *Κυπριακό Φύλακα* ο Γεώργιος¹⁶⁶ και η αγγλοελληνική φιλία.

Ο *Ανεξάρτητος* προβάλλει με αντικειμενικότητα τα αιτήματα που έθεσε το ΕΑΜ, ώστε να συμμετάσχει στην Κυβέρνηση Παπανδρέου.¹⁶⁷ Δημοσιεύει το τηλεγράφημα που έστειλε η δραστήρια Κυπριακή Επιτροπή του Λονδίνου στον Παπανδρέου, για να κατακρίνει την καταδίκη σε θάνατο όσων συμμετείχαν στη στάση, που δικάζονταν εκείνη την εποχή¹⁶⁸ και προς ενίσχυση του ΕΑΜ την «ἐγκύκλιο» που έστειλαν οι κληρικοί της Εύβοιας προς τους κατοίκους της Κύπρου όπου παρουσιάζουν τα πάθη τους από τους κατακτητές Γερμανούς και τη βοήθεια που έλαβαν από τις εθνικοαπελευθερωτικές οργανώσεις.¹⁶⁹

¹⁶¹ Πρωτοπαπάς, ό.π.,σ.383.

¹⁶² «Ο κ. Αδάμαντος καὶ ὁ κ. Παπανδρέου», *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 11 Ιουνίου 1944.

¹⁶³ «Ὁ Φρικώδης ἔρανος» (Ὁ Ἀκελικὸς στρουθοκάμηλος καὶ ἡ Ἐθναρχικὴ Ἐκκλησία μας), *Νέα Πολιτικὴ Επιθεώρησις*, Πάφος 24 Ιουνίου 1944.

¹⁶⁴ *Νέα Πολιτικὴ Επιθεώρησις*, Πάφος 24 Ιουνίου 1944.

¹⁶⁵ «Τόσον το καλύτερον», Βίας Μαρκίδης, *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 19 Ιουνίου 1944.

¹⁶⁶ «Ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων Γεώργιος» ὑπὸ τοῦ John Reunic *Ελευθερία*, Λευκωσία 16 Ιουνίου 1944 καὶ «Ὁμιλοῦν οἱ Ἄγγλοι. Ἡ Ἀλήθεια κριτὴς. Διὰ τον βασιλέα τῶν Ἑλλήνων.», Τζων Ρένι, *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 22 Ιουνίου 1944.

¹⁶⁷ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 29 Ιουνίου 1944.

¹⁶⁸ «Ἀγανάκτησις εἰς Ἀγγλίαν διὰ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τῶν τριῶν Ἑλλήνων ναυτῶν», Εἰσεκίας Παπαϊωάννου, *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 4 Ιουλίου 1944.

¹⁶⁹ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 25 Ιουλίου 1944.

Ο Τοποτηρητής του Αρχιεπισκοπικού Θρόνου Λεόντιος, που μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχε τοποθετηθεί στέλνει τηλεγράφημα στον Παπανδρέου, για να του ευχηθεί υπομονή, ώστε να επιτευχθεί η εθνική ενότητα μέσω της «όφειλομένης εντάξεως τῶν ἀνωτέρω ὁργανώσεων εἰς τὸ Ἕθνος»,¹⁷⁰ τονίζοντας την ανάγκη συμμετοχής του ΕΑΜ με αυτή τη φράση. Μετά από λίγες μέρες εξαιτίας της δυσκολίας σχηματισμού κυβέρνησης στέλνει μήνυμα στον Μητροπολίτη Κοζάνης Ιωακείμ, τον πνευματικό αρχηγό της επανάστασης, όπως τον ονομάζει, κάνοντας έκκληση για τη δημιουργία κυβέρνησης εθνικής ενότητας με τη συμμετοχή των ανταρτών μπροστά στον επαπειλούμενο εμφύλιο πόλεμο.¹⁷¹ Με αυτόν τον τρόπο όλες οι πολιτικές δυνάμεις στην Κύπρο είχαν τοποθετηθεί απέναντι στα πολιτικά δρώμενα της Ελλάδας.

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Ο ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

2.1. Η μάχη της Αθήνας.

Μετά το Συνέδριο του Λιβάνου στις 26 Σεπτεμβρίου 1946 υπογράφηκε στην Καζέρτα της Ιταλίας η ομώνυμη Συμφωνία που έθετε όλες τις αντάρτικες ομάδες υπό την ελληνική κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, η οποία παραχώρησε τη διοίκηση τους στους Άγγλους υπό τον στρατηγό Ronald Scobie.¹⁷² Από τον Αύγουστο συγκροτείται ο Εθνικός Στρατός Αθηνών, στον οποίο υπηρετούν αυστηρά αντικομμουνιστές,¹⁷³ όπως ο Γεώργιος Γρίβας αρχηγός της αντικομμουνιστικής οργάνωσης «Χ».¹⁷⁴ Στις 12 Οκτωβρίου έγινε η απελευθέρωση της Αθήνας και στις 18 Σεπτεμβρίου έφτασε η κυβέρνηση Παπανδρέου, που η υποδοχή της από το λαό ήταν πανηγυρική.¹⁷⁵ Στο λόγο που εκφώνησε ο Παπανδρέου ανάμεσα στα άλλα είπε ότι θα ακολουθήσει δημοψήφισμα για το πολιτειακό και εκλογές.¹⁷⁶

Το Σεπτέμβριο με τις διεργασίες στην Ελλάδα για σχηματισμό κυβέρνησης αποδεκτής από όλους να προχωρούν ο Λεόντιος προχώρησε στη συγκρότηση Παγκύπριου Σώματος για το συντονισμό του κοινού αγώνα.¹⁷⁷ Στις 11 Οκτωβρίου έγινε «σύσκεψη κοινής συνεργασίας» με τη συμμετοχή των ΠΕΚ, ΚΕΚ, ΠΕΣΠ και ΑΚΕΛ.¹⁷⁸ Η απελευθέρωση της Αθήνας είχε θετικό αντίκτυπο στις εξελίξεις, προκάλεσε αισθήματα ευφορίας στην Κύπρο και την ελπίδα ότι το Εθνικό Συμβούλιο που ετοίμαζε ο Λεόντιος θα ευοδώνονταν. Έτσι,

¹⁷⁰ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 11 Ιουλίου 1944.

¹⁷¹ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 15 Ιουλίου 1944 και *Ελευθερία*, Λευκωσία 15 Ιουλίου 1944.

¹⁷² Μενέλαος Χαραλαμπίδης, *Δεκεμβριανά 1944. Η μάχη της Αθήνας*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2014, σ.31.

¹⁷³ Στο ίδιο, σ.34.

¹⁷⁴ Για την οργάνωση «Χ» βλ. Αλέκου, ό. π., σσ. 99-105.

¹⁷⁵ *Ελευθερία*, Αθήνα 19 Οκτωβρίου 1944.

¹⁷⁶ Στο ίδιο.

¹⁷⁷ Πρωτοπαπάς, ό. π., σ. 388.

¹⁷⁸ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 10 Οκτωβρίου 1944.

προγραμματίστηκε συνάντηση όλων των κομμάτων και των οργανώσεων για τις 15 Νοεμβρίου. Παρόλα αυτά η ΠΕΚ αρνήθηκε να συμμετάσχει,¹⁷⁹ γιατί οι δεξιές οργανώσεις αντιμετώπιζαν με επιφυλακτικότητα τη συμμετοχή του ΑΚΕΛ. Ο Λεόντιος υπερασπίστηκε το ΑΚΕΛ, δηλώνοντας ότι υπερασπίστηκε περισσότερο τον «έθνικό αγώνα» από οποιοδήποτε άλλον, προκαλώντας θύελλα αντιδράσεων από τις εφημερίδες της δεξιάς, που τον χαρακτήρισαν «πειθήνιο ὄργανο»¹⁸⁰ της Αριστεράς.

Οι ελληνικές εφημερίδες, που δεν πρόσκειτο ιδεολογικά στο ΕΑΜ δεν κυκλοφορούν μετά την απεργία που κήρυξε το ΕΑΜ,¹⁸¹ οπότε οι κυπριακές εφημερίδες δεν έχουν άλλη πηγή πληροφόρησης από τις ανταποκρίσεις των διεθνών πρακτορείων, κυρίως του Reuters ή Ρέουτερ, όπως έγραφαν όλες οι κυπριακές εφημερίδες, με ανταποκριτή στην Ελλάδα τον Τζον Νίξον, και κατόπιν τον έκτακτο απεσταλμένο του BBC Κένεθ Μάθιους με αποτέλεσμα όλες οι εφημερίδες να αντλούν τις πληροφορίες τους από τις ίδιες πηγές.

Οι δημοσιογράφοι δεν μπορούν να επιλέξουν τις πηγές των πληροφοριών τους αλλά, χρησιμοποιούν τους τίτλους με τους οποίους αναγγέλλουν τις ανταποκρίσεις, για να σχολιάσουν τα γεγονότα ανάλογα με την πολιτική τοποθέτηση της εφημερίδας τους. Πρόσφορο έδαφος κριτικής στις πολιτικές εξελίξεις είναι και τα κύρια άρθρα των εφημερίδων. Η αναδημοσίευση επιλεγμένων άρθρων από τον διεθνή ελληνόφωνο τύπο είναι ένας άλλος τρόπος για να επηρεάσουν τους αναγνώστες τους και να στρέψουν την προσοχή εκεί που αυτές θέλουν και επιτάσσει η στράτευσή τους.

Ήδη, από το Σάββατο 2 Δεκεμβρίου του 1944 οι ελληνόφωνες κυπριακές εφημερίδες γράφουν για την πολιτική κρίση στην Ελλάδα. Ο *Κυπριακός Τύπος*,¹⁸² ο *Ανεξάρτητος*,¹⁸³ η *Ελευθερία*¹⁸⁴ και Ο *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*¹⁸⁵ δημοσιεύουν το διάγγελμα που εξέδωσε ο Ronald Scobie για να καθησυχάσει τις ανησυχίες που προκλήθηκαν από τη φημολογούμενη ακόμα παραίτηση των υπουργών της Αριστεράς. Ο *Κυπριακός Τύπος* προσθέτει ότι οι αντάρτες εξοπλίζονται και καλούν εφεδρείες.¹⁸⁶

¹⁷⁹ *Ελευθερία*, Λευκωσία 16 Νοεμβρίου 1944.

¹⁸⁰ *Παναγροτική*, Λευκωσία 17 Νοεμβρίου 1944.

¹⁸¹ Δανάη Γαλανοπούλου, *Η Μάχη της Προπαγάνδας. Τα Δεκεμβριανά του 1944 μέσα από τον αθηναϊκό Τύπο*, Αθήνα, 2014, σ. 21.

¹⁸² *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 2 Δεκεμβρίου 1944.

¹⁸³ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 2 Δεκεμβρίου 1944.

¹⁸⁴ *Ελευθερία*, Λευκωσία 2 Δεκεμβρίου 1944.

¹⁸⁵ *Νέος κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 2 Δεκεμβρίου 1944.

¹⁸⁶ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 2 Δεκεμβρίου 1944.

Στις 3 Δεκεμβρίου, με καθυστέρηση μιας ημέρας ο *Ανεξάρτητος* γράφει «ΣΟΒΑΡΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗΣ ΕΞΕΡΡΑΓΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ»¹⁸⁷ και αφιερώνει σχεδόν όλο το τεύχος του σε αυτήν. Καθιερώνει τη δημοσίευση τριών ανταποκρίσεων από το Ρέουτερ σταθερά στο αριστερό μισό της πρώτης σελίδας μέχρι το τέλος των Δεκεμβριανών. Εκεί πληροφορούμαστε για τις παραιτήσεις των υπουργών του ΕΑΜ.¹⁸⁸ Στο κύριο άρθρο, που βρίσκεται στο δεύτερο φύλλο πάντα, υπάρχει άρθρο της σύνταξης με τίτλο «Ἡ ἑλληνικὴ πολιτικὴ κρίσις».¹⁸⁹ Ως αιτία της κρίσης αναφέρεται η άρνηση των αντιστασιακών ομάδων να παραδώσουν τα όπλα πριν τη διενέργεια εκλογών, γιατί φοβούνται την επιβολή δικτατορίας από τη δεξιά παράταξη.¹⁹⁰ Η σύνταξη τονίζει ότι οι πληροφορίες προέρχονται από το Λονδίνο και εκφράζει την αδυναμία της για σωστή ενημέρωση αφού βρίσκεται μακριά από την Ελλάδα αλλά παρουσιάζεται ως βέβαιη ότι η αιτία είναι ο φόβος και από τις δύο πλευρές για την επιβολή δικτατορίας από την άλλη. Ωστόσο, είναι βέβαιη ότι ο κίνδυνος στην Ελλάδα για δικτατορία προέρχεται από τη δεξιά, όπως έχει αποδείξει πολλές φορές η ιστορία της, συμπληρώνει, κάνοντας έναν υπαινιγμό για τις πρακτικές που ακολουθεί η δεξιά, υπονοώντας κυρίως την ανάμειξη του βασιλιά στην επιβολή της δικτατορίας Μεταξά.¹⁹¹

Ο *Νέος Κυπριακός Φύλαξ* τάσσεται υπέρ των κυβέρνησης και κατά του ΕΑΜ και δηλώνει στον τίτλο του «Πώς τό ΕΑΜ ἐδημιούργησε σοβαράν πολιτικὴ κρίσιν εἰς Ἑλλάδα» γιατί «Ἡρνήθη νά ὑπογράψῃ το ἰδικόν του ἔγγραφον. Προτιμᾷ νά πολεμᾷ ἐναντίον Ἑλλήνων παρά ἐναντίον τῶν Γερμανῶν».¹⁹² Σχολιάζει γράφοντας ότι τα «κόμματα τῆς ἀριστερᾶς συνεφώνησαν εἰς τήν διάλυσιν ὅλων τῶν ομάδων ἀντιστάσεως καί ὕστερα μετενόησαν»¹⁹³ με το πρόσχημα ότι αφού θα διαλυθούν οι ομάδες «τῶν κλεφτοπολεμιστῶν», όπως τις αποκαλεί, πρέπει να διαλυθούν και οι δυνάμεις του τακτικού στρατού. Ο στρατός όμως, πολέμησε γενναία στην Ιταλία μαζί με τους συμμάχους και δεν τίθεται θέμα να διαλυθεί, προσθέτει η εφημερίδα, ακολουθώντας την επιχειρηματολογία των συντηρητικών δυνάμεων, της κυβέρνησης και των Άγγλων.¹⁹⁴ Είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα χρήσης του τίτλου για σχολιασμό από την σύνταξη της εφημερίδας που είναι αναγκασμένη να αναμεταδίδει την ανταπόκριση του Ρέουτερ αλλά ταυτόχρονα σχολιάζει και η ίδια τα

¹⁸⁷ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 3 Δεκεμβρίου 1944.

¹⁸⁸ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 3 Δεκεμβρίου 1944.

¹⁸⁹ Στο ίδιο.

¹⁹⁰ Για το φόβο της Αριστεράς για δεξιό πραξικόπημα βλ. Χαραλαμπίδης, ό.π., σ.46-47.

¹⁹¹ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 3 Δεκεμβρίου 1944.

¹⁹² *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 3 Δεκεμβρίου 1944.

¹⁹³ Στο ίδιο.

¹⁹⁴ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 3 Δεκεμβρίου 1944.

γεγονότα, αποδίδοντας τις ευθύνες της κρίσης στο ΕΑΜ, που συν τοις άλλοις το κατηγορεί και για συνεργασία με τούς Γερμανούς, ακολουθώντας μία παραπλανητική των γεγονότων αλήθεια με σκοπό την υποτίμηση της αντιστασιακής δράσης του ΕΑΜ.

Η *Ελευθερία* σε άρθρο με τον χαρακτηριστικό τίτλο «*Νά πρυτανεύση ή Σύνεσις*»¹⁹⁵ επιρρίπτει ευθύνες για την κρίση στο ΚΚΕ, που τορπιλίζει έτσι τις προσπάθειες του Παπανδρέου και της Βρετανίας για την εξεύρεση λύσης. Αποδίδει την άρνηση του ΕΑΜ και των κομμουνιστών να συνεργαστούν πρώτον, στο φόβο του ΕΑΜ ότι θα αποκαλυφθούν οι συνεννοήσεις τους με τους Βούλγαρους, οι οποίοι σύμφωνα με την εφημερίδα παρά τις διαψεύσεις του Σιάντου, Παρτσαλίδη και Πορφυρογένη φαίνεται να ισχύουν, και δεύτερον, στο φόβο μήπως αποκαλυφθούν τα αδικήματά τους κατά τη διάρκεια της Αντίστασης.¹⁹⁶ Η εφημερίδα αναπαράγει τα δημοσιεύματα του εθνικιστικού και βασιλικού τύπου της Ελλάδας που εμφάνιζαν τους κομμουνιστές ή «Έαμοβούλγαρους» έτοιμους να παραδώσουν τη Μακεδονία και τη Θράκη στους Βούλγαρους.¹⁹⁷ Σε αυτό το θέμα επανέρχεται συνεχώς και δημοσιεύει άρθρα στα οποία οι βόρειες επαρχίες της Ελλάδας έχουν απωλέσει τον εθνικό τους χαρακτήρα, επισείοντας τον κίνδυνο απόσχισης τους με «ενοχοποιητικά έγγραφα».¹⁹⁸

2.2. Η διαδήλωση της 3^{ης} Δεκεμβρίου-Απόδοση ευθυνών.

Τα γεγονότα της ματωμένης διαδήλωσης της 3^{ης} Δεκεμβρίου δημοσιεύονται με καθυστέρηση μιας μέρας στην Κύπρο. Στις 4 Δεκεμβρίου όλες οι εφημερίδες που κυκλοφορούν έχουν ως πρώτο θέμα τις συγκρούσεις στο κέντρο της Αθήνας. Έτσι, ο *Κυπριακός Τύπος* με τίτλο «Πολύνεκροι συγκρούσεις μεταξύ ΕΑΜ και Αστυνομίας εν Αθήναις» και «Εκηρύχθη Γενική Απεργία σε όλη την Ελλάδα», «Η Αστυνομία έπυροβόλησε κατά των όπλων διαδηλωτών εις την πλατείαν Συντάγματος»¹⁹⁹ σε ανταπόκριση από το Ρέουτερ του Λονδίνου παρουσιάζει με λεπτομέρειες τη διαδήλωση, τονίζοντας ότι η Αστυνομία πυροβόλησε κατά των διαδηλωτών κι ότι υπάρχουν θύματα. Η εφημερίδα τονίζει ότι οι βρετανικές δυνάμεις δεν έλαβαν μέρος στη συμπλοκή και μετά από μισή ώρα η Βρετανική στρατιωτική αστυνομία πήγε στο Αρχηγείο της Αστυνομίας και

¹⁹⁵ *Ελευθερία*, Λευκωσία 3 Δεκεμβρίου 1944

¹⁹⁶ Στο ίδιο, «*Νά πρυτανεύση ή σύνεσις*».

¹⁹⁷ Δανάη Γαλανοπούλου, ό. π., σ.60.

¹⁹⁸ «ΕΝΟΠΛΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΕΙΣΗΛΑΣΑΝ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ», *Ελευθερία*, Λευκωσία 19 Δεκεμβρίου 1944 και «ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ Η ΕΛΛΑΣ», «ΟΙ ΣΛΑΥΟΙ ΕΠΗΠΠΟΥΝ ΩΣ ΓΥΠΕΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΙΜΑΣΣΟΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ», *Ελευθερία*, Λευκωσία, 24 Δεκεμβρίου 1944.

¹⁹⁹ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 4 Δεκεμβρίου 1944.

συνέστησε την κατάπαυση του πυρός. Προσθέτει ότι οι αρχηγοί και οι εφημερίδες του ΕΑΜ κατακρίνουν το διάταγμα του R. Scobie και οι υπόλοιπες το επιδοκιμάζουν.²⁰⁰

Η κατάληξη του ειρηνικού συλλαλητηρίου και η στάση των βρετανικών δυνάμεων, που δεν επενέβησαν για να σταματήσουν την Αστυνομία έτυχαν δυσμενούς σχολιασμού από τους ανταποκριτές των διεθνών ειδησεογραφικών πρακτορείων, που ήταν οι περισσότεροι αυτόπτες μάρτυρες των γεγονότων καθώς είχαν καταλύσει στο ξενοδοχείο Μεγάλη Βρετανία.²⁰¹ Πολλοί ανταποκριτές πήραν το μέρος του ΕΑΜ και αυτό προβλημάτισε ιδιαίτερα τους Βρετανούς και τον ίδιο τον Τσώρτσιλ. Μάλιστα, ο ανταποκριτής των *Times* του Λονδίνου Hoare έγραψε ότι οι περισσότεροι διαδηλωτές ήταν γυναίκες και παιδιά και ήταν άοπλοι. Τόνιζε ότι οι βρετανοί στρατιώτες δεν έκαναν τίποτα για να τους σώσουν και παραλλήλιζε τη στάση τους με «φασιστική ενέργεια».²⁰² Η ανταπόκριση των *Times* προκάλεσε αίσθηση. Ο ανταποκριτής επέρριπτε ευθύνες στην Αστυνομία και προέτρεπε την ελληνική κυβέρνηση να σταματήσει τη δράση των Ταγμάτων Ασφαλείας.²⁰³ Αυτή η στάση έτυχε σχολιασμού από τις κυπριακές εφημερίδες καθώς όλες οι εφημερίδες που πρόσκειντο στο δεξιό χώρο δημοσίευσαν την ανταπόκριση των *Times* αλλά φρόντισαν να τονίσουν ότι οι Βρετανοί δεν άνοιξαν πυρ.²⁰⁴ Οι εφημερίδες της Αθήνας κατηγορούσαν τους Άγγλους, γιατί δεν πήραν το μέρος της αστυνομίας.²⁰⁵

Ο *Κυπριακός Τύπος* γράφει, «Ο Βρετανικός Τύπος επιρρίπτει σοβαρόν μέρος της ευθύνης επί τοῦ Παπανδρέου».²⁰⁶ Συμπληρώνει ότι ο αγγλικός Τύπος αποδοκιμάζει πιθανή επέμβαση της Βρετανίας στα εσωτερικά της Ελλάδας. Αναδημοσιεύει τα γραφόμενα της εφημερίδας «*Μάντσεστερ Γκάρντιαν*» σύμφωνα με τα οποία «Ο λαός είναι φρονιμότερον να καθοδηγῆται ὡς λογικό ὢν ἀντί να καταδιώκεται ὡς κτῆνος».²⁰⁷ Μία φράση που δημοσιεύθηκε σχεδόν από το σύνολο των καθημερινών εφημερίδων στην Κύπρο²⁰⁸ και προκάλεσε αίσθηση για την ειλικρίνεια της και την καταγγελία της κρατικής ελληνικής και αγγλικής βίας κατά τη διάρκεια των Δεκεμβριανών από έναν Άγγλο βουλευτή του Εργατικού Κόμματος. Και σύμφωνα με τη «*Νιού Κρόνικλ*» κανείς Βρετανός στρατιώτης δεν

²⁰⁰ Στο ίδιο.

²⁰¹ Χαραλαμπίδης, ό. π., σ.70.

²⁰² Στο ίδιο, σ.71.

²⁰³ Γαλανοπούλου, ό.π.,σ.151.

²⁰⁴ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 4 Δεκεμβρίου 1944.

²⁰⁵ *Ελευθερία*, Αθήνα 4 Δεκεμβρίου 1944.

²⁰⁶ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 5 Δεκεμβρίου 1944.

²⁰⁷ Στο ίδιο.

²⁰⁸ *Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 5 Δεκεμβρίου 1944.

θέλει «νά χύση το αίμα ἔστω καί ἑνός Ἑλλήνος ἀντάρτου» δεν είναι δυνατόν να επιβάλλουμε «μίαν ἀπαράδεκτον κυβέρνησιν σέ ἕνα ἐλεύθερο λαό».²⁰⁹

Ο *Ανεξάρτητος* στο φύλλο της 5^{ης} Δεκεμβρίου στο κύριο άρθρο του με τίτλο «Πανελλήνια οδύνη»²¹⁰ προσπαθεί να δώσει απάντηση στο κρίσιμο ερώτημα «ποιος ἔφταιγε για τη σύγκρουση του Δεκεμβρίου». Αποδίδει ευθύνες στην Αστυνομία του Ράλλη και κατηγορεί την κυβέρνηση Παπανδρέου για υποκρισία. Η κυβέρνηση διενεργεί έρευνα «για νά ἐξακριβωθῇ ὁ λόγος πού ἡ ἀστυνομία ἄνοιξε πῦρ» τη στιγμή που η ίδια είχε στείλει «τούς ἀστυνομικούς τοῦ Ράλλη» που ήταν «ταμπουρωμένοι στους ἐξῶστες καί τίς ὀροφές ἀπό ὅπου χτύπησαν τόν εἰρηνικό λαό»²¹¹ γράφει η εφημερίδα. Ἐτσι, η επίθεση είναι ἔργο «τῶν ἀστυνομικῶν ὀργάνων τοῦ ἀρχιπροδότη Ράλλη καί τῶν Γερμανῶν δημίων» και το συλλαλητήριο πραγματοποιούνται από «Μιά ἐπική φάλαγγα ἀπό τούς ἡμίθεους τῆς Ἀλβανίας καί τούς θρυλικούς ἀγωνιστές τοῦ Νέου μας Εἰκοσιένα».²¹² Το άρθρο απαιτεί να γίνει σεβαστή «Ἡ ΘΕΛΗΣΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ» και καταδικάζει την «ἀχαλίνωτη ἀντίδραση τῆς δεξιᾶς».²¹³ Ο χαρακτηρισμός των διαδηλωτῶν ως «ἡμίθεων» αποδεικνύει ὅτι το ΕΑΜ ἔχει πάρει μυθικές διαστάσεις στον κυπριακό αριστερό χώρο, αφού ο αγώνας του για πολιτειακή ἀλλαγή παραλληλίζεται με τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του Εἰκοσιένα. Και οι χαρακτηρισμοί των αστυνομικῶν δυνάμεων ως «προδοτῶν» και «συνεργατῶν» του κατακτητή ἀπηχούν την ιδεολογία και τα συνθήματα της ἐλληνικῆς Ἀριστεράς πριν κατά τη διάρκεια και μετά το Δεκέμβρη. Προς ἐπίρρωση της θέσης του ο *Ανεξάρτητος* στο πρώτο φύλλο ἔχει ως υπότιτλο «Ὁ Βρετανικός τύπος χαρακτηρίζει ὡς «παράφρονα» τήν διαγωγὴν τῆς Ἀστυνομίας».²¹⁴ Στην ἀνταπόκριση του Νίξον ἀπὸ την πάνδημη κηδεῖα των θυμάτων προβάλλονται τα συνθήματα που ἀποδοκίμαζαν τον Παπανδρέου.²¹⁵

Αντίθετα, ο *Νέος Κυπριακός Φύλαξ* ἐπισημαίνει ὅτι η κατάληξη της διαδήλωσης θα ήταν τραγικότερη, αν η αστυνομία δεν ἔδειχνε αυτοσυγκράτηση και ἀπαντούσε σε ὅλες τις ἐπιθέσεις που δέχτηκε, υιοθετώντας το ἀφήγημα της Δεξιᾶς για ἐπίθεση ἀπὸ τους διαδηλωτές κατά την ἐναρξή της διαδήλωσης.²¹⁶ Ο Βίας Μαρκίδης συνδιευθυντῆς του *Κυπριακοῦ Φύλακα* στο ἀρθρο «ΠΑΝΤΟΤΕ ΟΙ ΙΔΙΟΙ»²¹⁷ ἀναρωτιέται πῶς εἶναι δυνατόν

²⁰⁹ Στο ἴδιο.

²¹⁰ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 5 Δεκεμβρίου 1944.

²¹¹ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 5 Δεκεμβρίου 1944.

²¹² Στο ἴδιο.

²¹³ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 5 Δεκεμβρίου 1944.

²¹⁴ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 5 Δεκεμβρίου 1944.

²¹⁵ *Ριζοσπάστης*, Αθήνα 5 Δεκεμβρίου 1944, η εφημερίδα γράφει ὅτι ἀκούγονταν το σύνθημα «ΔΟΛΟΦΟΝΕ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ» που με την στάση του υπέγραψε την πολιτική του καταδίκη σύμφωνα με την Ἀριστερά.

²¹⁶ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 5 Δεκεμβρίου 1944.

²¹⁷ Στο ἴδιο.

το ΕΑΜ να επαναστατεί, όταν υπάρχει στρατός στην Ελλάδα «ή ἔνδοξος Ταξιαρχία τοῦ Ρίμινι καί ὁ δαφνοστεφής Ἱερὸς Λόχος», πλέκοντας το εγκώμιο δύο φιλοβασιλικών σωμάτων για τον εξοπλισμό και τη δράση των οποίων η ἑνστάση του αριστερού κόσμου ήταν έντονη την περίοδο πριν το Δεκέμβρη και ο μη αφοπλισμός τους ήταν από τις κύριες αιτίες των Δεκεμβριανών. Καταφέρεται εναντίον του ΕΑΜ και κυρίως της κομμουνιστικής μερίδας του, που ισχυρίζεται ότι υποκινείται από ξένους δάκτυλους αλλά, «Ὁ Παπανδρέου καταγγέλλει, ἀποκαλύπτει, ἀπειλεῖ καί ἀναγκάζει τὸ ΕΑΜ νὰ ὑποκύψει», ισχυρίζεται.²¹⁸ Σκοπὸς τοῦ ΕΑΜ ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἡ κοινωνικὴ ἐπανάσταση καὶ ὁ ἐθνικὸς ἀγώνας ἦταν τὸ μέσο γιὰ νὰ πετύχει τὴν ἐπανάσταση γράφει ὁ συνδιευθυντὴς τοῦ Κυπριακοῦ Φύλακα.²¹⁹ Ἡ ἐφημερίδα τάσσεται ἐναντίον τῶν ἐκλογῶν καὶ τοῦ δημοψηφίσματος.²²⁰ Τονίζει τις ἐλλείψεις που παρουσιάζονται στὴν Αθήνα λόγω τῶν μαχῶν²²¹ καὶ ἀποδίδει τὴν εὐθύνη τῆς «ἐπανάστασης» στὸ ΚΚΕ.²²² Ακολουθεῖ τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἐλληνικῶν ἀστικῶν κομμάτων που φοβούνταν τὴ δυναμικὴ που εἶχε ἀποκτήσει τὸ ΕΑΜ τὰ προηγούμενα χρόνια τῆς Κατοχῆς καὶ τῆς Ἀντίστασης καὶ ἀντιδρούσαν στὴν προοπτικὴ νὰ χάσουν τὴν ἐξουσία ἀπὸ τὸ ΕΑΜ μέσω ἐκλογῶν.

Ὁ *Ανεξάρτητος* ἀναδημοσιεύει ἀρθρο τοῦ *Ριζοσπάστη* με ἡμερομηνία 21 Νοεμβρίου 1944 κάτω ἀπὸ τὸν ἀποκαλυπτικὸ τίτλο «Αὐτοὶ ποὺ ἔφερον τὴ διαμάχη», «ΘΡΑΣΥΤΑΤΕΣ καὶ ἀηδεῖς ἐκδηλώσεις τῶν πατριδοκάπηλων εἰς τὰς Ἀθήνας»²²³ ἐδῶ παρουσιάζονται διάφορα ἐπεισόδια ἀνάμεσα στους «ἐθνοπροδότες καὶ φασίστες»²²⁴ καὶ σε οπαδοὺς τοῦ ΕΑΜ που ἦταν συνηθισμένα πρὶν τὸ Δεκέμβρη καὶ που οδηγούσαν μοιραία πρὸς τὴ σύγκρουση.²²⁵ Πράγματι, μετὰ τὸν ἐρχομὸ τῆς Ὀρεινῆς Ταξιαρχίας καὶ τὴν ἀνάθεση τῆς διοίκησης ὅλων τῶν ἀντιστασιακῶν ομάδων στὸν R. Scobie οἱ συγκρούσεις ἀνάμεσα σε οπαδοὺς τοῦ ΕΑΜ ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ καὶ σε μέλη τῶν Ταγμάτων Ἀσφαλείας ὅπως καὶ τῆς Ομάδας Χ, που δρούσαν ἀνενόχλητα στὴν Αθήνα, ἦταν καθημερινὸ φαινόμενο, ὅπως πιστοποιοῦν καὶ τὰ δημοσιεύματα τῶν παραπάνω ἐφημερίδων.²²⁶ Δημοσιεύει ἐπίσης κι ἓνα μικρὸ μονόστηλο σημεῖωμα ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα *Ἀπελευθερωτής*,²²⁷ ὄργανο τῆς Κεντρικῆς Επιτροπῆς τοῦ ΕΑΜ με ἡμερομηνία 2 Νοεμβρίου ὑπὸ τὸν τίτλο «ΧΩΡΙΣ ΣΧΟΛΙΑ» με τὴν πληροφορία

²¹⁸ «ΠΑΝΤΟΤΕ ΟΙ ΙΔΙΟΙ !», Βίας Ι. Μαρκίδης, *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, 5 Δεκεμβρίου 1944.

²¹⁹ Στὸ ἴδιο.

²²⁰ «ΠΡΟ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΣΠΑΡΑΓΜΟΥ», Κ. Α. Κωνσταντινίδης, *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 6 Δεκεμβρίου 1944.

²²¹ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 11 Δεκεμβρίου 1944.

²²² *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 13 Δεκεμβρίου 1944.

²²³ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 6 Δεκεμβρίου 1944.

²²⁴ Στὸ ἴδιο.

²²⁵ Στὸ ἴδιο.

²²⁶ Χαραλαμπίδης, ὁ.π., σ.46.

²²⁷ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 6 Δεκεμβρίου 1944.

ότι για να διορισθεί κάποιος στην Αθήνα χρειαζόταν πιστοποιητικό κοινωνικών φρονημάτων και για να πάρει δελτίο τροφίμων έπρεπε να αποδείξει ότι τον κυνηγούν οι αντάρτες. Άρα, οι αναγνώστες μπορούν να συμπεράνουν ότι μία μεγάλη μερίδα του πληθυσμού που πίστευε στην ανανεωτική δύναμη του ΕΑΜ ωθούνταν να αλλάξει παράταξη. Σχολιάζει τη συνέντευξη του Σβώλου σε αμερικάνικη εφημερίδα χωρίς να αναφέρεται το όνομά της, όπου παρουσιάζονται ως αιτίες της κρίσης, η επιμονή του ΕΑΜ να παραιτηθούν και η Ορεινή Ταξιαρχία μαζί με τον Ιερό Λόχο και η δυσπιστία που δημιουργήθηκε ανάμεσα στις δύο πλευρές. Προς ενίσχυση των όσων γράφει κάνει αναφορά στη συνέντευξη του Γιώργη Σιάντου,²²⁸ Γενικού Γραμματέα του ΚΚΕ στον ανταποκριτή της *Νταίλη Χέραλντ*, Σώλσμπερυ.²²⁹

Ο *Κυπριακός Τύπος* ακολουθεί τον *Ανεξάρτητο* και παρουσιάζει το κλίμα τρομοκρατίας που κυριαρχούσε στην Αθήνα για τους φίλα προσκείμενους στο ΕΑΜ μετά την απελευθέρωση, ώστε η έκρηξη της εξέγερσης να είναι φυσικό επακόλουθο. Δημοσιεύει αφιέρωμα στα Τάγματα Ασφαλείας και την κακουργηματική δράση τους ταυτόχρονα επισημαίνει το γεγονός ότι μόνο στην Ελλάδα δεν έχουν τιμωρηθεί οι συνεργάτες των Γερμανών,²³⁰ ταυτιζόμενη με την απαίτηση της Αριστεράς στην Ελλάδα για την άμεση τιμωρία τους.²³¹ Σε άλλο άρθρο του «Πώς συνέβησαν τά γεγονότα της Ταξιαρχίας»²³² καταγράφεται η είσοδος της Ορεινής Ταξιαρχίας στην Αθήνα στα τέλη Νοεμβρίου και οι «εκδηλώσεις» χαράς των «Χιτών» από τον Ν. ΠΑΝ, για να γίνει φανερό το κλίμα εκδίκησης και αντεκδίκησης στην Αθήνα λίγες μέρες προτού ξεσπάσει η «κρίση».²³³

Αντίθετα, η *Ελευθερία*²³⁴ αναδημοσιεύει από την εφημερίδα της Αθήνας «*Μεγάλη Ελλάδα*»,²³⁵ όργανο της Φιλελευθέρης Νεολαίας, άρθρο του τέως βουλευτή Λακωνίας Ευ. Κολουμβάκη, το οποίο ολόκληρο δημοσιεύεται σε εφημερίδα της Αλεξάνδρειας της Αιγύπτου που δεν κατονομάζεται, το άρθρο αναφέρεται στη δράση του ΕΑΜ στην Πελοπόννησο κι έχει ως σκοπό να παρουσιάσει την αντιστασιακή οργάνωση ως μία οργάνωση εγκληματική. Στην ίδια στήλη υπάρχει και αναδημοσίευση άρθρου από την

²²⁸ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 6 Δεκεμβρίου 1944.

²²⁹ Η συνέντευξη δημοσιεύθηκε στο *Ριζοσπάστη* στις 2 Νοέμβρη 1944 με τίτλο «Ο ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ Γ.ΣΙΑΝΤΟΣ ΕΚΘΕΤΕΙ ΤΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ».

²³⁰ «Τα Τάγματα Ασφαλείας», *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 7 Δεκεμβρίου 1944

²³¹ Για το αίτημα τιμωρίας των δωσίλογων βλ. Χαραλαμπίδης, ό.π., σ.45-53.

²³² *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 7 Δεκεμβρίου 1944.

²³³ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 6 Δεκεμβρίου 1944.

²³⁴ *Ελευθερία*, Λευκωσία 6 Δεκεμβρίου 1944.

²³⁵ Έντυπο της αστικής αντιστασιακής οργάνωσης (ΣΣΝ) Στρατιά Σκλαβωμένων Νικητών. Από τον Ιούλιο του 1942 αλλάζει γραμμή και υποστηρίζει ότι ο αγώνας πρέπει να διεξαχθεί εναντίον του εσωτερικού εχθρού, εννοώντας τα παλιά αστικά κόμματα, βλ. Εγκυκλοπαίδεια ό. π. τόμ. Δ', σσ.521-523.

αθηναϊκή εφημερίδα «*Δόξα*»,²³⁶ που αναφέρεται στην απόδραση κρατουμένων του κοινού Ποινικού Δικαίου από τις φυλακές Συγγρού με τη βοήθεια του ΕΛΑΣ.²³⁷ Ακολουθεί με αυτόν τον τρόπο μια τακτική των δεξιών εφημερίδων στην Κύπρο με αναδημοσιεύσεις επιλεγμένων άρθρων από εφημερίδες του συντηρητικού χώρου που παρουσιάζουν διάφορα περιστατικά βίας από την πλευρά του ΕΛΑΣ για να υποβαθμίσει την προσφορά του, επηρεάζοντας αρνητικά το αναγνωστικό κοινό απέναντι του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ και των Κύπριων υποστηρικτών τους.

2.3. Τα πολιτικά κόμματα της Κύπρου και η μάχη της Αθήνας.

Ο τίτλος του *Νέου Κυπριακού Φύλακα* στις 4 Δεκεμβρίου «Το Έθνικόν Κόμμα εξαρτᾶ τή συνεργασίαν με τό ΑΚΕΛ από ώρισμένας προϋποθέσεις» και υπότιτλο «Ή σχέσις τῶν γεγονότων εἰς Ἑλλάδι μέ τήν σύμπραξιν τῶν κομμάτων ἐν Κύπρῳ»²³⁸ είναι διαφωτιστικός. Όπως πληροφορούμαστε από την εφημερίδα, η Γενική Συνέλευση του ΚΕΚ αποφάσισε να ζητήσει αναβολή της προγραμματισμένης συνάντησης μεταξύ των κομμάτων. Η συνάντηση είχε οριστεί για τις 7 Δεκεμβρίου.²³⁹ Η αιτία της αναβολής ήταν η ταύτιση απόψεων ΑΚΕΛ και Ελλήνων κομμουνιστών, σύμφωνα με το ΚΕΚ. Οι Έλληνες κομμουνιστές αποδείχθηκε σύμφωνα με την ανακοίνωση ότι ήθελαν την ανατροπή του καθεστώτος άρα, και οι Κύπριοι φίλοι τους επιδιώκουν την ενότητα για τον ίδιο σκοπό.²⁴⁰ Το αίτημα του ΚΕΚ για αναβολή της συνάντησης κάτω από τον εύγλωττο τίτλο «Τα ἑλληνικά γεγονότα και τα ἐδῶ κόμματα»,²⁴¹ το δημοσιεύει και η *Ελευθερία*.

Το ΑΚΕΛ απάντησε στο ΚΕΚ με την έκδοση ανακοίνωσης στις 4 Δεκεμβρίου²⁴² μία μέρα μετά το ανακοινωθέν του ΚΕΚ. Η ανακοίνωση δημοσιεύθηκε στον *Ανεξάρτητο*²⁴³ στις 6 Δεκεμβρίου. Σύμφωνα με την ανακοίνωση η Κεντρική Επιτροπή του ΑΚΕΛ συνεδρίασε το απόγευμα της 4^{ης} Δεκεμβρίου εκτάκτως και κατέληξε σε έξι συμπεράσματα, τα οποία απαριθμούνται στην ανακοίνωση. Σύμφωνα με αυτά σκοπός του ΕΑΜ ήταν να αγωνιστεί για την απελευθέρωση της Ελλάδας και την εξασφάλιση της Λαοκρατίας. Τώρα, που σχεδόν όλη η Ελλάδα απελευθερώθηκε, απομένει να κατακτηθεί η λαϊκή κυριαρχία, ο ΕΛΑΣ αποτελεί τη μοναδική εγγύηση στην επιβολή φασιστικής δικτατορίας. Η αναβολή του

²³⁶ Επίσημο όργανο της Πανελλήνιας Ένωσης Αγωνιζομένων Νέων της ΠΕΑΝ, που οργάνωσε το σαμποτάζ εναντίον της φασιστικής οργάνωσης ΕΣΠΟ. Εκδίδεται από τον Απρίλιο του 1942 μέχρι και τις 15 Ιανουαρίου του 1945. Από το 1943 και μετά η πολιτική τοποθέτηση της ΠΕΑΝ ορίζεται από την αντίθεσή της με την Αριστερά, βλ. Εγκυκλοπαίδεια ό. π., τόμ. Α', σ.σ. 521-523.

²³⁷ «ΕΑΜΙΚΑ ΕΡΓΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΛΠΟΝΝΗΣΟΝ», *Ελευθερία*, Λευκωσία 6 Δεκεμβρίου 1944.

²³⁸ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 4 Δεκεμβρίου 1944.

²³⁹ Στο ίδιο.

²⁴⁰ Στο ίδιο.

²⁴¹ *Ελευθερία*, Λευκωσία 4 Δεκεμβρίου 1944.

²⁴² Ζαχαριάδης, ό. π., σ. 550.

²⁴³ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 6 Δεκεμβρίου 1944.

δημοψηφίσματος και των εκλογών δημιουργούν υποψίες για επιβολή δικτατορίας. Το ΑΚΕΛ στέκεται και θα στέκεται στο πλευρό του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ. Ελπίζει ότι οι σύμμαχοι θα σεβαστούν τις διακηρύξεις Ατλαντικού, Μόσχας και Τεχεράνης και θα αποφύγουν τις επεμβάσεις στα εσωτερικά της Ελλάδας επίσης, καταγγέλλει την «επίθεση της Ραλλικής αστυνομίας», θεωρώντας υπεύθυνη την κυβέρνηση Παπανδρέου. Στο τέλος, το ΑΚΕΛ δηλώνει ότι παραμένει προσηλωμένο στην ιδέα της Εθνικής Ενότητας και θα συνεχίζει να αγωνίζεται για αυτή χωρίς να επηρεάζεται από την ελληνική κρίση. Ακολουθούσε το τηλεγράφημα που έστειλε το ΑΚΕΛ στον Παπανδρέου. Σε αυτό παρακαλεί τον Παπανδρέου να αφήσει τον ελληνικό λαό να:

*«λύσει μόνος, καί χωρίς ξένη παρέμβασιν τά έσωτερικά του ζητήματα. Έπέμβασιν τοῦ στρατηγοῦ Σκόμπη ἀποτελεῖ παράβασιν τῶν κηρύξεων τοῦ Ἀτλαντικοῦ, τῆς Μόσχας καί τῆς Τεχεράνης».*²⁴⁴

Η ανακοίνωση του ΑΚΕΛ με την οποία τάσσεται ξεκάθαρα και ολοκληρωτικά υπέρ του αγώνα του ΕΑΜ και το τηλεγράφημα στον Παπανδρέου θα πυροδοτήσουν τις εξελίξεις στην Κύπρο, γιατί η ταύτιση του με τους κομμουνιστές στην Ελλάδα ήταν ισχυρό αποδεικτικό στοιχείο για τα δεξιά κόμματα του αντεθνικού του χαρακτήρα, που επιμελώς έκρυβε κατά τη γνώμη τους, και θα αποτελέσει από εδώ και πέρα ένα επιχείρημα των δεξιών, ώστε να μη συμπεριληφθεί το ΑΚΕΛ στο Εθνικό Συμβούλιο.²⁴⁵

Αλλά και οι ακροδεξιοί κύκλοι της Μητρόπολης Κυρήνειας αντέδρασαν αμέσως, φανερώνοντας το αντικομμουνιστικό τους μένος, και εξέδωσαν εγκύκλιο με την οποία καταδίκάζαν τον κομμουνισμό, την εγκύκλιο δημοσιεύει ο *Κυπριακός Φύλακας*, «Έγκυκλιος τῆς Μητροπόλεως Κυρήνειας κατά τοῦ Κομμουνισμοῦ»,²⁴⁶ διαβάζουμε στην πρώτη σελίδα του. Εκεί πληροφορούμαστε ότι ο Αρχιμανδρίτης της Μητρόπολης κ. Ι. Αρνόπουλος εξέδωσε εγκύκλιο «με τήν ἐμφαντικήν ἐπικεφαλίδα «Ὁ Κομμουνισμός ἀμείλικτος πολέμιος τῆς Θρησκείας»,²⁴⁷ με αυτήν καταδικαζόταν «ὁ κομμουνισμός ὡς ἀμείλικτος πολέμιος τῆς θρησκείας». Η *Ελευθερία* μας πληροφορεῖ επιπλέον ότι θα διαβαστεί στις εκκλησίες στις 17 και 24 Δεκεμβρίου.²⁴⁸

²⁴⁴ Στο ίδιο.

²⁴⁵ Σπύρος Σακελλαρόπουλος, *Ο Κυπριακός Κοινωνικός Σχηματισμός (1191-2004)*. Από τη συγκρότηση στη διχοτόμηση, Τόπος, Αθήνα 2017, σ.235, Κατσιαούνης, ό.π., σ.118-119 και Κωνσταντίνου, ό.π., σ. 95.

²⁴⁶ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 5 Δεκεμβρίου 1944.

²⁴⁷ Στο ίδιο.

²⁴⁸ *Ελευθερία*, Λευκωσία 5 Δεκεμβρίου 1944.

Ο Νέος Κυπριακός Φύλαξ²⁴⁹ και η Ελευθερία²⁵⁰ θα δημοσιεύσουν στην πρώτη τους σελίδα το τηλεγράφημα, που έστειλε ο Θεμιστοκλής Δέρβης ως Γενικός Γραμματέας του ΚΕΚ στον Τσώρτσιλ μετά από την ψήφο εμπιστοσύνης που πήρε στη Βουλή των Κοινοτήτων από το σύνολο σχεδόν των βουλευτών.²⁵¹ Σε αυτό συγχαίρει τον Τσώρτσιλ για την πολιτική που ακολούθησε στην ελληνική πολιτική κρίση, πολιτική που «πληροῦσι τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων Κυπρίων ἀγαλιάσεως» και τον προτρέπει να συνεχίσει την ίδια πολιτική για το συμφέρον της αγγλοελληνικής φιλίας.²⁵² Αυτό το τηλεγράφημα θα γίνει η αφορμή να ξεκινήσει μία σειρά δημοσιευμάτων στις κυπριακές εφημερίδες για το αν νομιμοποιείται ο Γενικός Γραμματέας του ΚΕΚ και δήμαρχος Λευκωσίας τότε, Θεμιστοκλής Δέρβης, να ομιλεί εκ μέρους του κυπριακού λαού, καθώς τα κυπριακά κόμματα βρίσκονται σε περίοδο έντονου ανταγωνισμού.

Το ΑΚΕΛ αντιδρά και η «ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΑΚΕΛ»,²⁵³ δημοσιεύεται στον *Ανεξάρτητο*. Σε αυτήν το ΑΚΕΛ κάνει μία εμπεριστατωμένη ανάλυση της πολιτικής κατάστασης της Ελλάδας και των αιτίων που οδήγησαν στα γεγονότα που εκτυλίσσονταν εκείνη τη στιγμή στην Αθήνα, ακολουθώντας την επίσημη στάση του ΕΑΜ.²⁵⁴ Σκοπός του ΕΑΜ σύμφωνα με την προκήρυξη ήταν η απελευθέρωση και η Λαοκρατία σε αυτόν τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Ο πρώτος σκοπός, η απελευθέρωση επιτεύχθηκε μετά από σκληρούς αγώνες μένει η προάσπιση των δικαιωμάτων του λαού και η εξασφάλιση τη λαοκρατίας. Για αυτό το δεύτερο σκοπό ζήτησαν από την κυβέρνηση να διαλύσει τις ένοπλες συμμορίες, τα Τάγματα Ασφαλείας και την οργάνωση «Χ» και να προβεί σε εκκαθάριση των δημόσιων υπηρεσιών από «τούς προδότες καί τὰ φασιστικά στοιχεία», όπως εξάλλου ήταν συμφωνημένο. Ακολουθεί μία λεπτομερειακή εξιστόρηση των γεγονότων, καταλήγοντας ότι η ευθύνη βαρύνει τον Παπανδρέου και ο κυπριακός λαός στο όνομα του οποίου τόλμησε να μιλήσει «ή δράκα τῶν δῆθεν ἐθνικῶν» αισθάνεται «πόνον και ὀδύνη». Διακηρύττει ότι δε δέχεται «καμία ἐξωτερική ἐπέμβαση στα ἐσωτερικά τῆς ἐλεύθερης Ἑλλάδας», ο ελληνικός λαός πρέπει να αφεθεί ελεύθερος να σχηματίσει κυβέρνηση συνασπισμού με «εὐρεία συμμετοχή τῶν δυνάμεων ἀντιστασέως», ελεύθερο δημοψήφισμα και ελεύθερες εκλογές.

²⁴⁹ Νέος Κυπριακός Φύλαξ, Λευκωσία 10 Δεκεμβρίου 1944

²⁵⁰ Ελευθερία, Λευκωσία 10 Δεκεμβρίου 1944.

²⁵¹ Νέος Κυπριακός Φύλαξ, Λευκωσία 9 Δεκεμβρίου 1944.

²⁵² Νέος Κυπριακός Φύλαξ, Λευκωσία 10 Δεκεμβρίου 1944.

²⁵³ Ανεξάρτητος, Λευκωσία 13 Δεκεμβρίου 1944.

²⁵⁴ Βλ. τη Διαμαρτυρία της Κεντρικής Επιτροπής του ΕΛΑΣ στο (επιμ.) Παύλος Πετρίδης, *Στη δίνη του Εμφυλίου πολέμου. Σπάνια ντοκουμέντα του ΕΑΜ (1944-1947)*, Προσκήνιο, Αθήνα 1998, σ.74-75.

Το ΚΕΚ απαντά και η *Ελευθερία* στις 20 Δεκεμβρίου δημοσιεύει την «ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΕΘΝ. ΚΟΜΜΑΤΟΣ»,²⁵⁵ που κυκλοφόρησε, όπως μας πληροφορεί η εφημερίδα, σε αντίτυπα μόνο στη Λευκωσία. Η προκήρυξη απευθύνεται στον κυπριακό λαό και σκοπός της είναι να τον ενημερώσει για τα γεγονότα της Ελλάδας. Σύμφωνα με την προκήρυξη το ΕΑΜ και ο ΕΛΑΣ «σφάζουν, λεηλατούν, συλλαμβάνουν αρχηγούς κομμάτων, απαгон αθώους καί ήσυχους πολίτας»,²⁵⁶ η προκήρυξη τονίζει ότι το ΕΑΜ χρησιμοποιεί τέτοιες μεθόδους γιατί φοβάται την ελεύθερη ψηφοφορία και επισημαίνεται ότι:

*«Οί Κύπριοι κομμουνιστές ήρχισαν κι αύτοί νά εξασκοῦν ανάμεσα μας την ψυχολογικήν βία. Μας βομβαρδίζουν με ανούσιες προκηρύξεις, συνθήματα καί ἐπιγραφές στους τοίχους και τα πεζοδρόμια. Το Κυπριακόν Ἐθνικόν Κόμμα παρακολουθεῖ ἀγρύπνως τάς ἀσχημίας αὐτάς. Μή τούς φοβῆσθε.»*²⁵⁷

η εφημερίδα καταλήγει, το ΚΕΚ κηρύττει, «Κάτω ἡ Μπολσεβικική Δικτατορία, ἡ τρομοκρατία καί ὁ Φασισμός. Ζήτω ἡ Ελλάς, ἡ Αἰωνία Πατρίς. Ζήτω ἡ πραγματική Δημοκρατία».²⁵⁸

2.4. Εβδομαδιαίες εφημερίδες.

Οι εβδομαδιαίες εφημερίδες *Πάφος*, *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση* και *Παναγροτική* ἔχουν κι αυτές στα πρωτοσέλιδα τους δημοσιεύματα για την «ελληνική κρίση» αλλά δεν μπορούν λόγω της εβδομαδιαίας έκδοσης τους να καλύψουν τα γεγονότα με καθημερινές λεπτομέρειες, ὁπότε μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα σχόλια τους και τα κύρια άρθρα τους.

Η εφημερίδα *Πάφος* σε πρωτοσέλιδο ἄρθρο με τίτλο «Ὁ θεός σώζει την Ἑλλάδα»²⁵⁹ καταγράφει ὅλες τις «εμφύλιες διαμάχες» του ελληνικού γένους μέχρι τον Δεκέμβριο του 1944, τις θεωρεῖ κατὰρα της φυλῆς μας και ο αρθρογράφος, προφανώς ο ιδιοκτήτης Λοῖζος Φιλίππου, θρηνεῖ για τα γεγονότα και επισημαίνει τις μελλοντικές επιπτώσεις τους. Σε ἓνα μικρό μονόστηλο με τίτλο «Πῶς ἔζησα 3 ½ χρόνια στην Ελλάδα»²⁶⁰ είναι δημοσιευμένη η πολὺ ενδιαφέρουσα ἱστορία ενός Κύπριου στρατιώτη στο βρετανικό στρατό που γύρισε μετά ἀπὸ τριάμισι χρόνια στην Κύπρο και διηγείται τα βάσανα που πέρασε στην κατεχόμενη Ελλάδα, δίνοντας μια πολὺ παραστατική εικόνα της ζωῆς σε αὐτήν.²⁶¹ Η εφημερίδα ἐπιλέγει

²⁵⁵ *Ελευθερία*, Λευκωσία 20 Δεκεμβρίου 1944.

²⁵⁶ Στο ἴδιο.

²⁵⁷ Στο ἴδιο.

²⁵⁸ Στο ἴδιο.

²⁵⁹ *Πάφος*, Πάφος 7 Δεκεμβρίου 1944.

²⁶⁰ *Πάφος*, Πάφος 7 Δεκεμβρίου 1944.

²⁶¹ «Πῶς ἔζησα 3 ½ χρόνια στήν Ἑλλάδα», στο ἴδιο.

να δημοσιεύσει ένα άρθρο των Times για τον εορτασμό της 28^{ης} Οκτωβρίου του 1944, που περιγράφει τον ενθουσιασμό του πλήθους και τα αιτήματά του «Λαϊκή Δικαιοσύνη», «Θέλομεν Λαοκρατίαν», «Δέν θέλομεν τόν Βασιλέα», περιγράφοντας το κλίμα που επικρατούσε στην πρωτεύουσα, πριν την έκρηξη του Δεκεμβρίου. Σε αναδημοσίευση άλλου άρθρου των Times περιγράφεται η κατάσταση της Ελλάδας από «οικονομικής καί δημοσιονομικής πλευράς»,²⁶² έτσι τονίζεται η οικονομική καταστροφή μετά τον πόλεμο και η ανάγκη να ακολουθηθεί μία πολιτική ανασυγκρότησης. Σε άλλο φύλλο πάλι δημοσιεύει τα επίσημα δελτία της κυβέρνησης Τσουδερού απαριθμώντας τις αντιστασιακές πράξεις του ΕΛΑΣ.²⁶³ Με αυτόν τον τρόπο η μικρή εφημερίδα καταφέρνει να δώσει στους αναγνώστες της μία σαφέστατη εικόνα της Ελλάδας υπερασπιζόμενη το δίκαιο αγώνα του ελληνικού λαού.

Η *Νέα Πολιτική Επιθεώρησης* πρωτοστατεί στον αγώνα κατά του ΕΑΜ- ΕΛΑΣ και των Ελλήνων κομμουνιστών. Ταυτόχρονα στρέφεται κατά του ΑΚΕΛ ταυτίζοντας την πολιτική του ΑΚΕΛ με αυτήν του ΕΑΜ, όπως και οι άλλες δεξιές εφημερίδες της Κύπρου. Γράφει στις 2 Δεκεμβρίου ως σχόλιο στο άρθρο που έχει ως αναδημοσίευση από την αθηναϊκή εφημερίδα «*Μεγάλη Ελλάς*», όργανο της Εθνικής Δημοκρατικής Ενώσεως, όπως γράφει,²⁶⁴ «Τό σλαβο- Γραικυλικό Κομμουνιστικό Κόμμα της Ελλάδος παραδίδει τήν ελληνικήν Μακεδονίαν εις τούς Βούλγαρους καί όλην τήν Ελλάδα εις τήν σλαβικήν έπικυριαρχία».²⁶⁵ Το άρθρο είναι αφιερωμένο στο Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου, που, σύμφωνα με την εφημερίδα, «δήλωσε στή Σύσκεψη τών Κομμάτων ότι θά εργασθεί γιά μιάν Κομμουνιστικήν Ελλάδα μαζί μέ τό Κομμουνιστικόν Κόμμα της Ελλάδας».²⁶⁶ Επίσης, δεν παραλείπει σε κάθε φύλλο του Δεκεμβρίου να ασχοληθεί με το προσφιές της θέμα, τον σλαβικό κίνδυνο που θα «μολύνει» την ελληνική φυλή. Οι τίτλοι με έντονα κεφαλαία γράμματα και θαυμαστικό για να εκφραστεί η ειρωνεία και ο αποτροπιασμός είναι χαρακτηριστικά της εφημερίδας μαζί με την πιο ακραία εθνικιστική φρασεολογία, που θα χρησιμοποιηθεί έκτοτε για να διαχωρίσει τους αγωνιστές του ΕΑΜ από τους «εθνικόφρονες». Για παράδειγμα διαβάζουμε «*ΦΡΙΚΗ!! ...ΚΑΤΑΡΑ!!!*»²⁶⁷ για τη συμφωνία στο Πετρίτσι, που υποτίθεται ότι υπέγραψε το ΕΑΜ. «Καί τώρα άς ανοίξη ή αύλαία», «Η τραγωδία τών Γαργαλιάνων»²⁶⁸ συνεχίζει η *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση* με αναδημοσίευση

²⁶² *Πάφος*, Πάφος 7 Δεκεμβρίου 1944.

²⁶³ «Ηρωική δράσις τών Ελλήνων άνταρτών, *Πάφος*, Πάφος 21 Δεκεμβρίου 1944.

²⁶⁴ Στο ίδιο.

²⁶⁵ «Τό Έθνικό έγκλημα», *Νέα Πολιτική Επιθεώρησης*, Πάφος 2 Δεκεμβρίου 1944.

²⁶⁶ Για τη σύσκεψη βλ. Σπύρος Σακελλαρόπουλος, «Ο ακήρυκτος ελληνοκυπριακός εμφύλιος...» σ.83.

²⁶⁷ *Νέα Πολιτική Επιθεώρησης*, Πάφος 9 Δεκεμβρίου 1944.

²⁶⁸ *Νέα Πολιτική Επιθεώρησης*, Πάφος 16 Δεκεμβρίου 1944.

άρθρων από αιγυπτιακές εφημερίδες. Εδώ, ο Γαλατόπουλος καταφέρεται εναντίον της κυβέρνησης Παπανδρέου, που δεν αφήνει τους Χίτες να καθαρίσουν (!) την «Σλαβο-Βουλγαρό-Εαμικήν λέπρα».²⁶⁹

Η *Παναγροτική*, που μόλις είχε κυκλοφορήσει συνήθως καταφέρεται εναντίον του ΑΚΕΛ και της εφημερίδας *Κυπριακός Τύπος*, την οποία αποκαλεί ειρωνικά «τσακκίλομηχανή».²⁷⁰ Γράφει «άλλο το ΑΚΕΛ και άλλο το Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου;»,²⁷¹ υπονοώντας την ύπαρξη στο ΑΚΕΛ κομμουνιστών που τώρα κατηγορούνται για ανατροπή του καθεστώτος στη Ελλάδα και συνεπώς και στην Κύπρο. Στις 15 Δεκεμβρίου σε πρωτοσέλιδο άρθρο με τίτλο «Η Έλληνική Άδελφομαχία» φανερώνει τις αντιλήψεις της και ορίζει το ΚΚΕ ως:

«τό κόμμα τῆς ψευτιᾶς και τῆς ἀπάτης, τοῦ θορύβου καί τῆς φασαρίας καί τῶν ὕπουλων ἐλιγμῶν ἔθεσεν εἰς δράσι τά ὅπλα του γιά νά ἐπιβάλῃ στόν ἐλληνικόν λαόν τίς ἀνατρεπτικές τῶν πάντων ἐπιδιώξεις του».²⁷²

Στον *Παρατηρητή* διαβάζουμε «Οἱ Ἕγγλοι ἐργατικοί γιά τά ἐν Ἑλλάδι φονικά γεγονότα».²⁷³ Σχολιάζονται τα λεγόμενα των βουλευτών του εργατικού κόμματος με τα οποία συμφωνεί ο διευθυντής της εφημερίδας. Η σημερινή κρίσιμη κατάσταση στην Ελλάδα αποδίδεται στις συνθήκες που ενδυνάμωσαν το ΕΑΜ κι όχι στο ίδιο το ΕΑΜ. Ευθύνες σύμφωνα με τον γράφοντα έχει ο Μεταξάς, γιατί η δικτατορία ενέτεινε τις πολιτικές συγκρούσεις των παλιών κομμάτων στην Ελλάδα. Ο διωγμός των κομμουνιστών αλλά και κάθε πολιτικού αντιπάλου του είχαν ως αποτέλεσμα την ενδυνάμωση των διαφορών. Ο βασιλιάς επίσης δεν είναι άμοιρος ευθυνών, γιατί απέρριψε τη δημιουργία οικουμενικής κυβέρνησης μετά το θάνατο του Μεταξά. Όλα αυτά μαζί με την μακροχρόνια κατοχή επέτειναν το πολιτικό μίσος. Ο λαός θέλει να αποκλείσει την περίπτωση δικτατοριών και να εξασφαλίσει δημοκρατική διακυβέρνηση, καταλήγει ο αρθρογράφος. Όμως, είναι υπέρ της αγγλικής πολιτικής, όπως φαίνεται από τη δημοσίευση της 4^{ης} σελίδας «Υποστηρίζονται τα δημοκρατικά στοιχεία»,²⁷⁴ στην οποία δημοσιεύει θετικό σχόλιο των *Times* της Νέας Υόρκης για τον Τσώρτσιλ αλλά και από το άρθρο-ύμνο για τον Τσώρτσιλ στις 1 Ιανουαρίου 1945, όπου καλοτυγχίζονται όσοι εποπτεύονται από τον Τσώρτσιλ.²⁷⁵

2.5. Πόλεμος με όπλο το μολύβι.

²⁶⁹ Στο ίδιο.

²⁷⁰ *Παναγροτική*, Λευκωσία 5 Ιανουαρίου 1945.

²⁷¹ *Παναγροτική*, Λευκωσία 8 Δεκεμβρίου 1944.

²⁷² *Παναγροτική*, Λευκωσία 15 Δεκεμβρίου 1944.

²⁷³ *Παρατηρητής*, Λεμεσός 10 Δεκεμβρίου 1944.

²⁷⁴ *Παρατηρητής*, Λεμεσός 10 Δεκεμβρίου 1944.

²⁷⁵ *Παρατηρητής*, Λεμεσός 1 Ιανουαρίου 1944.

Όλες οι ελληνόφωνες εφημερίδες γράφουν για τις συζητήσεις στη Βουλή των Κοινοτήτων σχετικά με την κρίση στην Ελλάδα. Οι αγγλικές εφημερίδες, όπως η *Daily Chronicle*, η *Manchester Guardian* και οι *Times* του Λονδίνου ασκούν έντονη κριτική στην πολιτική του Τσώρτσιλ όσον αφορά την Ελλάδα. Μόνο η *Daily Telegraph* θα ακολουθήσει διαφορετική ερμηνεία των γεγονότων. Η εφημερίδα *Times*, θα δεχθεί έντονη πίεση από τον πρεσβευτή της Αγγλίας στην Αθήνα να αλλάξει τακτική αλλά και από τον ίδιο τον Τσώρτσιλ.²⁷⁶ Το αποτέλεσμα ήταν να ασκηθεί λογοκρισία στους ανταποκριτές και απαγόρευση επικοινωνίας με το ΕΑΜ.²⁷⁷ Οι κυπριακές εφημερίδες αναδημοσιεύουν σε ανταπόκριση από το Λονδίνο αποσπάσματα από τις ομιλίες και εστιάζουν στα λεγόμενά του Τσώρτσιλ. Υπέρ της πολιτικής του τάσσεται ο *Κυπριακός Φύλαξ*²⁷⁸ και η *Ελευθερία*.²⁷⁹ Ο *Ανεξάρτητος*, κρίνει αρνητικά την απόφαση του Τσώρτσιλ να εναντιωθεί στην παραίτηση Παπανδρέου και το σχηματισμό κυβέρνησης Σοφούλη.²⁸⁰

Όλες οι εφημερίδες που κυκλοφορούσαν στην Κύπρο εκτός από τον *Ανεξάρτητο*, τον *Κυπριακό Τύπο* και την *Πάφο* είναι υπέρ της κυβέρνησης Παπανδρέου και των χειρισμών του Τσώρτσιλ. Θα χρησιμοποιήσουν τη στάση του ΚΚΕ στο Μακεδονικό για να τονίσουν το διεθνιστικό χαρακτήρα των απόψεων ορισμένων σημαντικών στελεχών του ΚΚΕ, τουλάχιστον μέχρι τη διάλυση της Γ' Διεθνούς, αλλά και την ύπαρξη Γερμανών, Ιταλών και Βουλγάρων στις τάξεις του ΕΛΑΣ,²⁸¹ για να επισείσουν τον κίνδυνο υποδούλωσης στους «Σλάβους»²⁸² σύμφωνα με τις εκφράσεις τους. Το θέμα της προδοσίας του ΕΑΜ υπέρ της Βουλγαρίας ήταν ιδιαίτερα δημοφιλές στον αστικό Τύπο της Αθήνας όλη τη διάρκεια του Νοεμβρίου και κατά τη διάρκεια του Δεκεμβρίου από όσες εφημερίδες κατάφεραν να κυκλοφορήσουν.²⁸³ Οι αριστερές πάλι εφημερίδες δημοσιεύουν άρθρα υπέρ της αντιστασιακής δράσης του ΕΑΜ, αποκρούουν τα δημοσιεύματα για τη Μακεδονία,²⁸⁴ αναδεικνύουν την τρομοκρατία που επικρατούσε στην Αθήνα μετά τον ερχομό της κυβέρνησης από ορισμένες δεξιές ομάδες αλλά και το γεγονός ότι η ζωή στην Αθήνα ήταν

²⁷⁶ Ιωάννης Ο. Ιατρίδης *Εξέγερση στην Αθήνα*, Λιβάνη, Αθήνα 2013, σ.192, και Γιαννοπούλου, ό.π.,σ.152

²⁷⁷ Γιαννοπούλου, ό.π.,σ.152.

²⁷⁸ «ΔΡΙΜΥΤΑΤΗ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΤΟΥ Κ. ΤΣΕΡΤΣΙΛ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΕΑΜ ΚΑΙ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΩΝ, *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 6 Δεκεμβρίου 1944.

²⁷⁹ *Ελευθερία*, Λευκωσία 6 Δεκεμβρίου 1944.

²⁸⁰ «Η λύσις προσεφέρθη», *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 7 Δεκεμβρίου 1944.

²⁸¹ Ο ΕΛΑΣ αρνήθηκε να παραδώσει στους Άγγλους τους Γερμανούς και Ιταλούς που είχαν προσχωρήσει σε αυτόν με την αιτιολογία ότι δεν είναι εχθροί αλλά αντιφασίστες πολεμιστές. Η *Ελευθερία* στο κύριο άρθρο της «Δικοί μας λοιπόν οι σφαγείς» στις 22 Δεκεμβρίου θα αναφερθεί διεξοδικά στο θέμα.

²⁸² Βλ. για παράδειγμα «ΕΝΟΠΛΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΕΙΣΗΛΑΣΑΝ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ», *Ελευθερία*, Λευκωσία 19 Δεκεμβρίου 1944 και «ΟΙ ΣΛΑΥΟΙ ΕΠΙΠΤΟΥΝ ΩΣ ΓΥΠΕΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΙΜΑΣΣΟΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ» *Ελευθερία*, Λευκωσία 24 Δεκεμβρίου 1944.

²⁸³ Γιαννοπούλου ό.π.,σ.192-193.

²⁸⁴ «Ποιοί οι προδότες τῶν Βούλγαρων εισβολέων», *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 5 Δεκεμβρίου 1944.

πολύ επικίνδυνη τους τελευταίους μήνες,²⁸⁵ αφού κινδύνευαν όχι από τα κατοχικά στρατεύματα αλλά από τις ελληνικές ακροδεξιές ομάδες που εμφανίστηκαν κατά τη διάρκεια της Κατοχής και κυκλοφορούσαν ελεύθερα.²⁸⁶

Η *Ελευθερία*, η εφημερίδα με τη μεγαλύτερη κυκλοφορία, καλύπτει όλες τις πολιτικές εξελίξεις και στο δεύτερο φύλλο της στο κύριο άρθρο της αναφέρεται σχεδόν καθημερινά στην ανάγκη εξεύρεσης λύσης για τον «εμφύλιο σπαραγμό», όπως χαρακτηρίζει την κατάσταση στην Ελλάδα. Την Τετάρτη 13 Δεκεμβρίου με τον τίτλο «Λησμονημένοι άτυχεῖς άποσκευαί»²⁸⁷ η σύνταξη της εφημερίδας παρακινεί προς γενική αμνηστία που θα παράσχει μία οικουμενική κυβέρνηση, οι εκλογές και το δημοψήφισμα μπορούν να περιμένουν σύμφωνα με τον συντάκτη του άρθρου.

Διαφορετική άποψη έχει Ο *Κυπριακός Τύπος*,²⁸⁸ που κατηγορεί τη «δεξιά συνάδελφο» ότι παραβαίνει τους σκοπούς της Αντίστασης μέσα στους οποίους ήταν και η τιμωρία των προδοτών, όπως ο Ράλλης και τα Τάγματα Ασφαλείας. Ο *Ανεξάρτητος* θα σχολιάσει κι αυτός με τη σειρά του το δημοσίευμα στις 15 Δεκεμβρίου στο κύριο άρθρο του με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Μόνον Τότε»,²⁸⁹ θεωρεί ότι η θέληση της *Ελευθερίας* θα μείνει «εὐσεβής πόθος», γιατί ο λαός «δέν ἤμπορεῖ νά λησμονήσῃ διότι αἰσθάνεται ἀκόμη τόν ἐφιάλτην τοῦ κατακτητοῦ καί τῶν μυσσαρῶν συνεργατῶν του».²⁹⁰ Το άρθρο αποδίδει εύστοχα τα αισθήματα αγανάκτησης, πόνου και θυμού των αγωνιζόμενων Ελλήνων, που ζητούν δικαιοσύνη μετά το τέλος του πολέμου, καθώς οι βιαιοπραγίες σε βάρος τους από τους συνεργάτες των Γερμανών, που αναβαπτίστηκαν από τη συμμετοχή τους στα Δεκεμβριανά με την ανοχή των αστικών κομμάτων και των Άγγλων σε «εθνικόφρονες», θα συνεχιστούν.

Η *Ελευθερία* θα υπεραμυνθεί της πολιτικής των Άγγλων Φιλελευθέρων σύμφωνα με την οποία δεν πρέπει να υπάρχουν ζώνες επιρροής και τα κράτη θα πρέπει να αφεθούν ελεύθερα να επιλέξουν το πολίτευμα τους αλλά, στην περίπτωση της Ελλάδας, που κινδυνεύει από δικτατορία της Δεξιάς ή της Αριστεράς, οφείλει η Αγγλία να παρέμβει.²⁹¹ Θα επιμείνει και στην άποψη της, ότι δεν συντρέχουν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για εκλογές και

²⁸⁵ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 8 Δεκεμβρίου 1944, «Τί γράφει Κύπριος φιλόλογος ἐξ Ἀθηνῶν», *Πάφος*, Πάφος 7 Δεκεμβρίου 1944.

²⁸⁶ Για το αίτημα της τιμωρίας των δωσίλογων βλ. Χαραλαμπίδης, ό.π., σσ.45-53.

²⁸⁷ *Ελευθερία*, Λευκωσία 13 Δεκεμβρίου 1944.

²⁸⁸ «Αμνηστία εἰς τούς Κουίσλικς;», *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 14 Δεκεμβρίου 1944.

²⁸⁹ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 15 Δεκεμβρίου 1944.

²⁹⁰ Στο ίδιο.

²⁹¹ «Φιλελεύθερα ιδεώδη», *Ελευθερία*, Λευκωσία 22 Δεκεμβρίου 1944.

δημοψήφισμα μέχρι το τέλος του Δεκέμβρη²⁹² και για αυτή την άποψη δέχεται τα πυρά του *Ανεξάρτητου*,²⁹³ που έχει αντίθετη άποψη και πιστεύει ότι πίσω από την αναβλητικότητα που προβάλλουν ως λύση οι συντηρητικές δυνάμεις σε Κύπρο και Ελλάδα βρίσκεται ο φόβος τους για εκλογική νίκη του ΕΑΜ.²⁹⁴

Το ΑΚΕΛ στηρίζοντας τον αγώνα των Ελλήνων διοργάνωνε συνελεύσεις των μελών του, όπου συζητούνταν «Το ελληνικό ζήτημα»²⁹⁵ και κατόπιν συγκεντρώσεις φίλων και οπαδών στις οποίες οι κεντρικοί ομιλητές, όπως στο οίκημα των Συντεχνιών ο Μιλτιάδης Χριστοδούλου²⁹⁶ και στη Λεμεσό ο Πλουτής Σέρβας εκφωνούσαν πύρινους λόγους υπέρ του ΕΑΜ. Στη συγκέντρωση της Λεμεσού θα εγκριθεί και ψήφισμα, «ψήφισμα διαμαρτυρίας κατά της άγγλικής επέμβασης εν Έλλάδι»²⁹⁷ που θα επιδοθεί στον κυβερνήτη της Κύπρου. Ο *Ανεξάρτητος* δημοσιεύει ψηφίσματα χωριών²⁹⁸ κατά της βρετανικής επέμβασης²⁹⁹ και θα φιλοξενήσει το λόγο του Πλουτή Σέρβα, Γενικού Γραμματέα του ΑΚΕΛ τότε, στο Ριάλτο στις 17 Δεκεμβρίου υπό τον τίτλο «ΕΙΝΑΙ, ΛΟΙΠΟΝ, ΜΕΙΟΨΗΦΙΑ;».³⁰⁰ Με μια σειρά ερωτήματα προς την ελληνική κυβέρνηση, όπως, γιατί δε ζήτησε και την παράδοση των όπλων της Ορεινής Ταξιαρχίας και του Ιερού λόχου, γιατί, αφού ο ΕΛΑΣ είναι μειοψηφία χρησιμοποιούνται και βρετανικά στρατεύματα, είναι ή δεν είναι αλήθεια ότι ο Γεώργιος ο Β΄ δήλωσε ότι θα επιστρέψει στην Ελλάδα είτε τον θέλουν είτε όχι, είναι αλήθεια ότι στην ύπαιθρο επικρατεί το ΕΑΜ και για αυτό επικρατεί ησυχία, αποδίδει στην Αντίδραση και στους υποστηρικτές της «τους προδότες και τους λακέδες της»³⁰¹ την όλη κατάσταση και σε αυτούς συγκαταλέγει και τον Παπανδρέου. Σε αυτή την ομιλία κάθε φορά που ακουγόταν οι λέξεις ΕΑΜ, ΕΛΑΣ, ΚΚΕ ακούγονταν παρατεταμένα χειροκροτήματα από το συγκεντρωμένο πλήθος.³⁰² Ο *Ανεξάρτητος* από τα μισά του Δεκέμβρη, όταν έφτασαν ενισχύσεις από την Ιταλία για τους Βρετανούς³⁰³ και άρχισε να υποχωρεί ο ΕΛΑΣ³⁰⁴ μετά και την προκήρυξη του ΑΚΕΛ, που καταδίκασε την παρέμβαση

²⁹² «Όχι κι άλλο ελληνικό αίμα», *Ελευθερία*, Λευκωσία 17 Δεκεμβρίου.

²⁹³ «ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΕΣ», *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 16 Δεκεμβρίου 1944.

²⁹⁴ Στο ίδιο.

²⁹⁵ Βλέπε ενδεικτικά τις ανακοινώσεις του *Ανεξάρτητου*, Λευκωσία 15 και 27 Δεκεμβρίου 1944.

²⁹⁶ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 19 Δεκεμβρίου 1944.

²⁹⁷ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 20 Δεκεμβρίου 1944.

²⁹⁸ Σε 40 περίπου χωριά θα γίνουν συγκεντρώσεις, βλ. Σακελλαρόπουλος, Ο Κυπριακός...ό.π.,σ.235.

²⁹⁹ Για τα ψηφίσματα διαμαρτυρίας βλ. *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 20,23,24 και 27 Δεκεμβρίου 1944.

³⁰⁰ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 23 Δεκεμβρίου 1944.

³⁰¹ Στο ίδιο.

³⁰² *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 20 Δεκεμβρίου 1944 και Αντωνίου, ό. π., σ.560.

³⁰³ «ΕΦΘΑΣΑΝ ΝΕΑΙ ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΑΙ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ», *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 14 Δεκεμβρίου 1944.

³⁰⁴ «ΑΠΕΚΡΟΥΣΘΗΣΑΝ ΔΥΟ ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΑΣ», *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 14 Δεκεμβρίου 1944.

των Άγγλων στα εσωτερικά της Ελλάδας άρχισε να στρέφεται έντονα κατά των Άγγλων.³⁰⁵ Υποστηρίζει ότι η Αγγλία δεν ήθελε τον αφοπλισμό όλων των ένοπλων ομάδων Δεξιάς και Αριστεράς και ότι προτιμά μια δεξιά κυβέρνηση.³⁰⁶

Η λεκτική, κι όχι μόνο, αντιπαράθεση όσο περνούν οι μέρες γίνεται πιο έντονη. Οι εφημερίδες δημοσιεύουν με κάθε λεπτομέρεια τις πολιτικές εξελίξεις, τις συζητήσεις στο βρετανικό Κοινοβούλιο, τις συζητήσεις για κατάπαυση του πυρός και τη δημιουργία κυβέρνησης υπό τον Αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό,³⁰⁷ την επίσκεψη του Τσώρτσιλ τα Χριστούγεννα του 1944. Υπέρ της πιθανής κυβέρνησης Δαμασκηνού θα ταχθούν όλες οι εφημερίδες ακόμη και οι αριστερές ως μία λύση στο πρόβλημα.³⁰⁸

Η Αριστερά της Κύπρου στηρίζει μέχρι το τέλος το ΕΑΜ και έτσι στις 29 διαβάζουμε στο άρθρο γνώμης του *Ανεξάρτητου* με τίτλο «Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΑΟΣ ΩΜΙΛΗΣΕ»³⁰⁹ πως τα αιτήματα που έθεσε το ΕΑΜ στην Εθνική Συνδιάσκεψη για συμμετοχή στην κυβέρνηση με 50% των υπουργών, δημοψήφισμα τον Φεβρουάριο και εκλογές τον Μάρτιο θεωρούνται δίκαια, γιατί το ΕΑΜ αποτελεί την πλειοψηφία του ελληνικού λαού.

Ο *Κυπριακός Τύπος* στις 28 και 29 Δεκεμβρίου φιλοξενεί δύο άρθρα του Ανδρέα Ζιαρτίδη, Γραμματέα της ΠΣΕ στη στήλη «Σφαλεραί ελευθεριακά απόψεις».³¹⁰ Αφορμή για τα άρθρα είναι το άρθρο της *Ελευθερίας* «Τά προέχοντα ζητήματα».³¹¹ Σε αυτό το άρθρο η Ελευθερία στρέφονταν κατά του ΕΑΜ και απέδιδε την ευθύνη για την κατάσταση στην Ελλάδα αποκλειστικά σε αυτό. Ο Ζιαρτίδης επιτίθεται στην *Ελευθερία*, και την κατηγορεί, γιατί η εφημερίδα δεν εστιάζει στις αιτίες της εμφύλιας σύγκρουσης αλλά ενδιαφέρεται, όπως και τα αστικά κόμματα της Ελλάδας, να αφοπλιστεί ο ΕΛΑΣ και να παραγκωνιστεί με αυτόν τον τρόπο. Η κρίση είναι, σύμφωνα με τον Ζιαρτίδη, αποτέλεσμα των κοινωνικών αντιθέσεων και της απόφασης του λαού να λύσει τα εσωτερικά του προβλήματα. Οι Έλληνες δεν μπορούν να δείξουν εμπιστοσύνη στις υποσχέσεις του Παπανδρέου, όταν για την εκτέλεση των υποσχέσεων καλούνται όσοι εγκατέλειψαν το λαό στην Κατοχή και όσοι συνεργάστηκαν με τον εχθρό, υπονοώντας το σύνολο των αστικών κομμάτων και τον βασιλιά. Ο συγγραφέας θυμίζει στην εφημερίδα ότι πριν λίγες μέρες και η ίδια κατέκρινε τις αλλεπάλληλες δικτατορίες στην Ελλάδα. Η *Ελευθερία* είχε κρατήσει έντονη

³⁰⁵ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 4 Ιανουαρίου 1945.

³⁰⁶ «Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΡΙΣΙΣ», *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 5 Ιανουαρίου 1945.

³⁰⁷ «Όχι κι άλλο ελληνικό αίμα», *Ελευθερία*, Λευκωσία 17 Δεκεμβρίου 1944.

³⁰⁸ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 30 και 31 Δεκεμβρίου 1944 και «Ο Δεσπότης», *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 30 Δεκεμβρίου 1944.

³⁰⁹ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 29 Δεκεμβρίου 1944.

³¹⁰ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 28 και 29 Δεκεμβρίου 1944.

³¹¹ *Ελευθερία*, Λευκωσία 21 Δεκεμβρίου 1944.

αντιδικτατορική στάση κατά τη διάρκεια της δικτατορίας του Μεταξά³¹² αλλά τώρα συντάσσεται με τις αστικές δυνάμεις που τάσσονταν υπέρ της επανόδου του βασιλιά, ο οποίος θεωρούνταν κύριος υπεύθυνος για τη δικτατορία και για αυτό ο Γραμματέας της ΠΣΕ κάνει επίκληση στα δημοκρατικά της ένστικτα.

Οι κυπριακές εφημερίδες συνεχίζουν την λεκτική αντιπαράθεση μέσα από τα άρθρα τους, όταν δημιουργείται η κυβέρνηση του Πλαστήρα ο *Ανεξάρτητος* εκφράζει την άποψη ότι η κυβέρνηση Παπανδρέου ήταν αντισυνταγματική και έμεινε στην κυβέρνηση λόγω του Τσώρτσιλ, γιατί ο τελευταίος δε δέχθηκε την παραίτησή του,³¹³ αλλά και η κυβέρνηση Πλαστήρα δεν μπορεί να θεωρηθεί εθνική, γιατί ίσως υποστηρίζεται από τον αρχηγό των Φιλελευθέρων Σοφούλη και κάποια άλλα μεμονωμένα άτομα αλλά όχι από το σύνολο του λαού.³¹⁴ Ο *Ανεξάρτητος* είχε εκφράσει θετικά σχόλια για τον αρχηγό των φιλελευθέρων Θεμιστοκλή Σοφούλη κατά τη διάρκεια του Δεκέμβρη, όταν υπήρχε περίπτωση να αναλάβει την πρωθυπουργία, μάλιστα πίστευε ότι το κόμμα των Φιλελευθέρων του οποίου ηγούνταν έπρεπε να ανήκει στο ΕΑΜ.³¹⁵ Ο *Κυπριακός Τύπος* θα σχολιάσει ότι δεν πρόκειται να ευοδωθεί η προσπάθεια από έναν πρωθυπουργό που δήλωσε ότι δε θα προβεί σε καμιά παραχώρηση προς το ΕΑΜ.³¹⁶

Στις 5 Ιανουαρίου του 1945 το ΕΑΜ αναγνωρίζει την ήττα του και εκκενώνει την Αθήνα.³¹⁷ Ο *Ανεξάρτητος* την επόμενη μέρα αναρωτιέται «ΥΠΕΓΡΑΦΗ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΝΑΚΩΧΗ;».³¹⁸ Και ενώ ο *Παρατηρητής* πλέκει το εγκώμιο του νέου πρωθυπουργού³¹⁹ ο *Κυπριακός Τύπος* τονίζει ότι η νέα κυβέρνηση δεν εμπνέει εμπιστοσύνη.³²⁰ Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και ο *Ανεξάρτητος* που πιστεύει ότι εμπνέει λιγότερη εμπιστοσύνη³²¹ και από την κυβέρνηση Παπανδρέου για την οποία πίστευε ότι ήταν αντισυνταγματική.

Ο *Πυρσός* δημοσιεύει απόφαση του ΚΕΚ Αμμοχώστου³²² μετά από συνέλευση των μελών του στις 24 Δεκεμβρίου που χαρακτηρίζει ως «άντεθνική» τη στάση του ΕΛΑΣ και του ΕΑΜ που υποκινείται αποκλειστικά από το ΚΚΕ. Καταγγέλλει το γεγονός ότι θέλησε να

³¹² Γεωργής, ό. π., σ.119.

³¹³ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 3 Ιανουαρίου 1945.

³¹⁴ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 5 Ιανουαρίου 1945.

³¹⁵ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 19 Δεκεμβρίου 1944 και 4 Ιανουαρίου 1945.

³¹⁶ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 5 Ιανουαρίου 1945.

³¹⁷ Κωστής, ό.π.,σ.696.

³¹⁸ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 5 Ιανουαρίου 1945.

³¹⁹ *Παρατηρητής*, Λεμεσός 7 Ιανουαρίου 1945.

³²⁰ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 8 Ιανουαρίου 1945 (απογευματινή έκδοση).

³²¹ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 9 Ιανουαρίου 1945.

³²² *Πυρσός*, Κυρήνεια 5 Ιανουαρίου 1945.

επιβάλλει με τη βία τις αθεϊστικές κομμουνιστικές αντιλήψεις και εκφράζει την ευγνωμοσύνη του προς τους Βρετανούς, που έσωσαν τον ελληνικό λαό από τη «σφαγή»³²³ και τη λύπη του για τους νεκρούς Βρετανούς.³²⁴ Η *Ελευθερία* εκφράζει την εμπιστοσύνη της στον Πλαστήρα, και την ευχή το ΕΑΜ να δείξει εμπιστοσύνη στην καινούρια κυβέρνηση και στον αντιβασιλέα Δαμασκηνό.³²⁵ Στις 11 Ιανουαρίου υπογράφεται ανακωχή ανάμεσα στο ΕΑΜ και στους Άγγλους.³²⁶ Ο *Ανεξάρτητος* δημοσιεύει ολόκληρο το κείμενο της Ανακωχής χωρίς σχόλια.³²⁷

Η στήριξη του ΑΚΕΛ προς το ΕΑΜ θα δώσει στη Δεξιά της Κύπρου την ευκαιρία να αρνηθεί οποιαδήποτε συνεργασία μαζί του, αφού το κατηγορεί για ταύτιση απόψεων με το ΕΑΜ και ειδικότερα με το ΚΚΕ. Έτσι, ο Λεόντιος που είχε κρατήσει ουδέτερη στάση³²⁸ απέναντι στη Δεκεμβριανή σύγκρουση θα δημιουργήσει στις αρχές του Ιανουαρίου ένα επταμελές Εθναρχικό Συμβούλιο, που αποτελούνταν από παράγοντες όλων των παρατάξεων διορισμένους από τον ίδιο χωρίς συμμετοχή του ΑΚΕΛ. Θα διορίσει μόνο τον συνεργαζόμενο μαζί του Ιωάννη Κληρίδη.³²⁹ Την είδηση θα γράψει η *Ελευθερία* στις 5 Ιανουαρίου υπό τον τίτλο «ΙΔΡΥΣΙΣ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΘΝΑΡΧΙΑΣ».³³⁰

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΜΕΧΡΙ ΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΗΣ ΒΑΡΚΙΖΑΣ

3.1 Από την ανακωχή έως τη Συμφωνία της Βάρκιζας.

Στις 2 Φεβρουαρίου άρχισαν οι συζητήσεις ανάμεσα στο ΕΑΜ και την κυβέρνηση Πλαστήρα για την εξεύρεση λύσης. Οι κυπριακές εφημερίδες συνεχίζουν να καλύπτουν όπως ήταν φυσιολογικό τις εξελίξεις. Η *Πάφος* εκφράζει ανακούφιση για την ανακωχή.³³¹ Ο *Ανεξάρτητος* και ο *Κυπριακός Τύπος* στην προσπάθεια τους να διατηρήσουν ζωντανό στη

³²³ Στο ίδιο.

³²⁴ Στο ίδιο.

³²⁵ «Οφείλουν εμπιστοσύνην», *Ελευθερία*, Λευκωσία 5 Ιανουαρίου 1945.

³²⁶ Χαραλαμπίδης, ό.π.,σ.320.

³²⁷ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 13 Ιανουαρίου 1945.

³²⁸ Κατσιαούνης, ό.π.,σ.117.

³²⁹ Σακελλαρόπουλος, «Ο Ακήρυκτος ...», ό.π.,σ.85.

³³⁰ *Ελευθερία*, Λευκωσία 5 Ιανουαρίου 1945.

³³¹ «Έλληνικές προδοσίες», *Πάφος*, Πάφος 18 Ιανουαρίου 1945.

μήμη των αναγνωστών τους τον αγώνα του ΕΑΜ δημοσιεύουν άρθρα που αναφέρονται σε ηγετικές μορφές του ΕΑΜ και τις εξυμνούν, όπως του Βάρναλη,³³² του Πέτρου Κόκκαλη,³³³ του Μητροπολίτη Χίου³³⁴ κ.ά. και άρθρα από αριστερές εφημερίδες, όπως η *Ελευθέρα Ελλάς*,³³⁵ ο *Ελευθερωτής*,³³⁶ ο *Απελευθερωτής*³³⁷ αλλά και ο *Εθνικός Κήρυξ* της Νέας Υόρκης³³⁸ κ.ά.. Οι δεξιές εφημερίδες από την άλλη αναδημοσιεύουν άρθρα εφημερίδων όπως η *Ελευθερία*,³³⁹ η *Ελλάς*,³⁴⁰ η *Καθημερινή*³⁴¹ και η αγγλική *Daily Telegraph* και μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν τα γεγονότα ή ήταν μέλη του ΕΑΜ και άλλαξαν επιλογή όταν κατάλαβαν τον «αντεθνικό» του χαρακτήρα.³⁴²

Πρωτοστάτης είναι ο *Πυρσός*. Η εφημερίδα έχει καθιερώσει καθημερινή στήλη στην πρώτη σελίδα με τίτλο «ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΡΑΜΑ» αφιερωμένη στην πολεμική εναντίον του ΕΑΜ και εμμέσως εναντίον του ΑΚΕΛ, που τάσσεται ανεπιφύλακτα υπέρ του. Εκεί δημοσιεύει όλες τις «εγκληματικές ενέργειες» του ΕΑΜ. Στρέφεται κατά των προσωπικοτήτων του,³⁴³ γράφει για την ΟΠΛΑ (Οργάνωση Προστασίας Λαϊκών Αγωνιστών),³⁴⁴ δημοσιεύει το «Δελτίο εγκληματικότητας» του «Κλάρα ή Άρη Βελουχιώτη»³⁴⁵ με αφιέρωση στο ΑΚΕΛ και δημοσιεύει «Γράμματα από τας Αθήνας»³⁴⁶ με επιστολές Κυπρίων που ζουν στην Αθήνα, όπου διηγούνται τα βάσανά τους.

Ο *Νέος Κυπριακός Φύλαξ* ακολουθεί. Δημοσιεύει άρθρα του Γεωργίου Α. Βλάχου διευθυντή της εφημερίδας *Καθημερινής* της Αθήνας,³⁴⁷ καλύπτει το λόγο του Τσώρτσιλ στη Βουλή των Κοινοτήτων,³⁴⁸ ειδήσεις για τις δίκες των «στασιαστών» που ξεκίνησαν³⁴⁹

³³² *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 12 Ιανουαρίου 1945, (Ο *Ανεξάρτητος* έχει και στις 19 Δεκεμβρίου 1944 άρθρο του Βάρναλη με τίτλο «Τα παιδιά μας»).

³³³ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 30 Ιανουαρίου 1945.

³³⁴ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 31 Ιανουαρίου 1945.

³³⁵ Όργανο της Κεντρικής Επιτροπής του ΕΑΜ, Εγκυκλοπαίδεια... ό.π.,τόμ, Β',σ.83.

³³⁶ Όργανο του Γενικού Αρχηγείου του ΕΛΑΣ Πελοποννήσου, Εγκυκλοπαίδεια..., ό. π. τόμ, Β',σ.124

³³⁷ Όργανο της Κεντρικής Επιτροπής του ΕΛΑΣ, Εγκυκλοπαίδεια...,ό.π., τόμ, Α', σ. 244.

³³⁸ Η ελληνόφωνη εφημερίδα της Νέας Υόρκης αυτή την περίοδο κρατά «φιλοεαμική» στάση, βλ., Εγκυκλοπαίδεια..., ό.π.,τόμ. Β'σ.55-57,σ.55.

³³⁹ Η *Ελευθερία* ήταν η εφημερίδα που στρέφονταν ιδιαίτερα κατά του ΚΚΕ/ΕΑΜ βλ. Γιαννοπούλου ό.π.,σ.21.

³⁴⁰ Η εφημερίδα *Ελλάς* άρχισε την έκδοση της στις 5 Δεκεμβρίου του 1944 μέχρι το τέλος Ιανουαρίου 1945 ως κυβερνητική εφημερίδα, για να προβάλλει τις θέσεις της κυβέρνησης, όταν δεν κυκλοφορούσαν οι εφημερίδες, βλ. Γιαννοπούλου, ό.π.,σ.21.

³⁴¹ Η *Καθημερινή* αυτήν την περίοδο είναι φιλοβασιλική, βλ. Εγκυκλοπαίδεια...,ό.π.,τόμ. Β'σ.476.

³⁴² ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΡΤΥΡΙΚΗ ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΠΕΝΘΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΡΗΝΟΥ», *Νέα Πολιτική Επιθεώρησης*, Πάφος 27 Ιανουαρίου 1945.

³⁴³ «Ράπισμα» κατά του Μητροπολίτη Κοζάνης Ιωακείμ ,του «κόκκινου» παπά λόγω των «αιματοβαμμένων» χειρών του», *Πυρσός*, Λευκωσία 2 Ιανουαρίου 1945.

³⁴⁴ «Η ΠΕΡΙΒΟΗΤΟΣ ΟΠΛΑ, ΤΟ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΕΑΜ ΚΑΙ ΤΑ ΤΡΟΜΕΡΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ», *Πυρσός*, Λευκωσία 9 Ιανουαρίου 1944.

³⁴⁵ *Πυρσός*, Λευκωσία 6 Φεβρουαρίου 1945

³⁴⁶ Στο ίδιο.

³⁴⁷ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 17 Ιανουαρίου και 24, 25 Φεβρουαρίου 1945.

³⁴⁸ *Νέος Κυπριακός φύλαξ*, Λευκωσία 19 Ιανουαρίου 1945.

³⁴⁹ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 20-21 Φεβρουαρίου 1945.

μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν τα Δεκεμβριανά,³⁵⁰ κατάλογο των επαναπατριζόμενων Κυπρίων³⁵¹ και αργότερα τονίζει τις «ταραχές» που προκαλεί το ΕΑΜ.³⁵²

Ο Ανεξάρτητος είναι η εφημερίδα που όπως και το Δεκέμβρη ασχολείται αποκλειστικά κάποιες φορές με την ελληνική πραγματικότητα. Καταγράφει το κλίμα «κατασυκοφάντησης τῶν λαϊκῶν δυνάμεων ΕΑΜ-ΕΛΑΣ».³⁵³ Ήδη από τις 11 Ιανουαρίου επικεντρώνεται στα αντίποινα «έναντίον τῶν δυνάμεων ἀντίστασης».³⁵⁴ Καταγγέλλει την κυβέρνηση Πλαστήρα γιατί δε θέλει στις διαπραγματεύσεις τον αρχηγό της Λαϊκής Δημοκρατικής Ένωσης, Ηλία Τσιριμώκο και τον αρχηγό του Αγροτικού Κόμματος, Κώστα Γαβριηλίδη και προτιμά αντιπροσώπους από το ΕΑΜ με σκοπό να το κατηγορεί αργότερα ότι αποτελείται μόνο από κομμουνιστές.³⁵⁵ Επίσης, θα δημοσιεύσει τρία άρθρα του Μιλτιάδη Χριστοδούλου προσωρινού Γενικού Γραμματέα του ΑΚΕΛ στις 3, 4 και 6 Φεβρουαρίου υπό τον τίτλο «Ἡ Ἑλληνική Πολιτική Κρίσις».³⁵⁶ Σε αυτά ο Γενικός Γραμματέας υποστηρίζει ότι απέναντι από την «ἀντεπανάσταση» το λαϊκό κίνημα δεν μπορούσε παρά να αντιδράσει για να πετύχει τα δικαιώματά του. Το ΕΑΜ ήταν «ὕποχρεωμένο» να διεκδικήσει την «ἐκκαθάριση τῆς Κυβερνητικῆς μηχανῆς καὶ τῆς χώρας ὁλόκληρης ἀπὸ τοὺς προδότες τῆς Πατρίδας».³⁵⁷ Υπογράφηκε ανακωχή αλλά το ΕΑΜ κέρδισε, γιατί φάνηκε η επεκτατική πολιτική της Αγγλίας και του εργατικού Έρνεστ Μπέβιν, κέρδος είναι και η δήλωση του βασιλιά ότι θα γυρίσει μόνο αν τον καλέσει ο ελληνικός λαός, κέρδος είναι και το ότι ορίστηκε αντιβασιλέας. Την τρίτη και τελευταία μέρα της δημοσίευσης της σειράς των άρθρων δίνεται η θέση του ΑΚΕΛ σύμφωνα με την οποία όποια και να είναι η κυβέρνηση στην Ελλάδα ο αγώνας για την εθνική αποκατάσταση «δεν ἐπηρεάζεται κατ' ἐλάχιστον».³⁵⁸

3.2. Η Συμφωνία της Βάρκιζας.

Και για τη Συμφωνία της Βάρκιζας οι περισσότερες ανταποκρίσεις προέρχονται από τον ανταποκριτή του Ραδιοφωνικού σταθμού του Λονδίνου Τζον Νίξον ή από τον έκτακτο απεσταλμένο Κένεθ Μάθιους. Η *Ελευθερία* καλύπτει την έναρξη των συνομιλιών αλλά και επισημαίνει το αίτημα του ΕΑΜ από τις 26 Ιανουαρίου προς τον Αντιβασιλέα να μη συμμετέχουν μόνο αντιπρόσωποι του ΚΚΕ στις συνομιλίες.³⁵⁹ Με τη συνήθη καθυστέρηση

³⁵⁰ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 21 Φεβρουαρίου 1945.

³⁵¹ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 6 και 7 Μαρτίου 1945.

³⁵² *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 8 Μαρτίου 1945.

³⁵³ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 18 Ιανουαρίου 1945.

³⁵⁴ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 11 Ιανουαρίου 1945.

³⁵⁵ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 30 Ιανουαρίου 1945.

³⁵⁶ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 3 και 4 Φεβρουαρίου 1945.

³⁵⁷ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 3 Φεβρουαρίου 1945.

³⁵⁸ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 6 Φεβρουαρίου 1945.

³⁵⁹ *Ελευθερία*, Λευκωσία 3 Φεβρουαρίου 1945.

μιας μέρας στις 4 Φεβρουαρίου η ίδια εφημερίδα με ανταπόκριση από το «Ρέουτερ» μας πληροφορεί για τους παρευρισκόμενους.³⁶⁰ Καταγράφονται και οι όροι της κυβέρνησης που θεωρούνται απαραίτητες προϋποθέσεις για την επίτευξη της συμφωνίας.

Ο *Κυπριακός Τύπος* πιστεύει ότι οι αντιπρόσωποι του ΕΑΜ ήταν πολύ διαλλακτικοί.³⁶¹ Θα καταγράψει ολόκληρη την ομιλία του Σιάντου στη Διάσκεψη από ανταπόκριση του Ρέουτερ. Στο λόγο ο Σιάντος υποσχεται ότι ο ΕΛΑΣ θα αποστρατευθεί, αν δοθεί γενική αμνηστία, τονίζεται όμως η ανάγκη για τη συμμετοχή του ΕΑΜ στην κυβέρνηση αλλά και η ανάγκη καθορισμού της ακριβούς ημερομηνίας εκλογών και δημοψηφίσματος και επισημαίνεται η προσπάθεια να δημιουργηθεί ένα κράτος «άντιαμικό».³⁶² Ο Γενικός Γραμματέας του ΚΚΕ απαιτεί να εκκαθαρισθεί ο στρατός και η Χωροφυλακή από τα φασιστικά στοιχεία, όπως είχε υποσχεθεί ο Παπανδρέου, και να δημιουργηθεί νέος από υποχρεωτική στρατολόγηση, χωρίς δωσίλογους αξιωματικούς. Εισηγείται επίσης να παύσουν όλες οι διώξεις. Τέλος, καταγγέλλει το γεγονός ότι το ΕΑΜ απελευθέρωσε τους ομήρους όμως, χιλιάδες οπαδοί του κρατούνται σε στρατόπεδα συγκέντρωσης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.³⁶³ Την διαλλακτικότητα του Γενικού Γραμματέα θα επισημάνουν και οι δεξιές εφημερίδες,³⁶⁴ μάλιστα, η *Ελευθερία* θα δημοσιεύσει περιληπτικά ολόκληρο το λόγο του αρχηγού της Εαμικής αντιπροσωπείας,³⁶⁵ εκφράζοντας ταυτόχρονα την απαισιοδοξία της για την εξεύρεση λύσης που σκοντάφτει στο ζήτημα της γενικής αμνηστίας κατά την άποψή της.³⁶⁶ Φυσικά, ο *Πυρσός* στρέφεται κατά της γενικής αμνηστίας.³⁶⁷

Η αμνηστία για τις πράξεις του Δεκεμβρίου απασχόλησε τον ελληνικό και κυπριακό Τύπο. Όλες οι εφημερίδες δημοσιεύουν τις ειδήσεις που αφορούν τις εξελίξεις στην Ελλάδα αλλά με μικρότερης έκτασης ανταποκρίσεις σε σχέση με τα Δεκεμβριανά. Συνήθως στην πρώτη σελίδα με μία ανταπόκριση από το πρακτορείο Ρέουτερ. Οι αριστερές εφημερίδες

³⁶⁰ Όπως πληροφορούμαστε από την *Ελευθερία* παρευρίσκονταν οι: Σοφιανόπουλος Υπουργός Εξωτερικών, Μακρόπουλος Υπουργός Συγκοινωνιακών, Περικλής Ράλλης Υπουργός Εσωτερικών από την κυβερνητική πλευρά και ως αντιπρόσωποι του ΕΑΜ παρευρίσκονται οι: Σιάντος Γενικός Γραμματέας του ΚΚΕ, Παρτσαλίδης μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ και Τσιριμώκος Γενικός Γραμματέας της Ένωσης Λαϊκών Δημοκρατικών. Παρευρίσκονται επίσης ως στρατιωτικοί σύμβουλοι ο Κατσώτας, πρώην Στρατιωτικός Διοικητής Αττικής και από το ΕΑΜ ο στρατηγός Σαράφης, *Ελευθερία*, Λευκωσία 4 Φεβρουαρίου 1945.

³⁶¹ *Κυπριακός τύπος*, Λευκωσία 5 Φεβρουαρίου 1945.

³⁶² Στο ίδιο.

³⁶³ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 5 Φεβρουαρίου 1945.

³⁶⁴ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 5 Φεβρουαρίου 1945.

³⁶⁵ *Ελευθερία*, Λευκωσία 5 Φεβρουαρίου 1945.

³⁶⁶ *Ελευθερία*, Λευκωσία 5 Φεβρουαρίου 1945.

³⁶⁷ «Αλληλουχία ληστανταρτών και άστειότητες των Κλάρηδων» *Πυρσός*, Λευκωσία 6 Φεβρουαρίου 1945.

ερμηνεύουν τη διαλλακτικότητα του ΕΑΜ όσον αφορά την αμνηστία ως ένδειξη καλής θέλησης, ώστε να μη διακοπούν οι συνομιλίες.³⁶⁸

Ο *Ανεξάρτητος* εκφράζει το φόβο της Αριστεράς για την περίπτωση οι προδότες να κυκλοφορούν ελεύθεροι και να «ήρωοποιηθούν»,³⁶⁹ Στις 10 Φεβρουαρίου θα δημοσιεύσει και την είδηση της συμφωνίας ΕΑΜ και κυβέρνησης σε όλους τους βασικούς όρους σε ανταπόκριση από το Ρέουτερ.³⁷⁰ Ο *Κυπριακός Τύπος* προσθέτει ότι οι δίκες για τα Δεκεμβριανά συνεχίζονται αλλά οι εκτελέσεις με εντολή του πρωθυπουργού Πλαστήρα έχουν αναβληθεί.³⁷¹ Ο *Νέος Κυπριακός Φύλαξ* έχει πιο εκτενή αναφορά στη συμφωνία και προσθέτει ότι η τελική συμφωνία θα υπογραφεί όταν ο Π. Ράλλης από την κυβέρνηση και ο Ηλίας Τσιριμώκος από το ΕΑΜ επεξεργαστούν το νομοσχέδιο για την αμνηστία.³⁷²

Στις 13 Φεβρουαρίου ο *Κυπριακός Τύπος* και ο *Ανεξάρτητος* με πανηγυρικούς τίτλους αναγγέλλουν την επίτευξη της Συμφωνίας που έμεινε στην ιστορία ως Συμφωνία της Βάρκιζας. Ο *Κυπριακός Τύπος* γράφει «ΟΛΟΚΛΗΡΟΣ Η ΕΛΛΑΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΖΕΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΧΘΕΙΣΑΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΝ»³⁷³ προσθέτει ότι το ΕΑΜ θα δεχθεί τη συμφωνία και συνάμα προαναγγέλλει τις δηλώσεις Πλαστήρα, Σιάντου, Σοφούλη, Καφαντάρη και Βάρναλη. Πάντα στην πρώτη σελίδα δημοσιεύει με ανταπόκριση του γαλλικού πρακτορείου ότι ο Βελουχιώτης και ο Σαράφης εξέδωσαν διαταγή για αφοπλισμό του ΕΛΑΣ.³⁷⁴ Ο *Ανεξάρτητος* με τρίστηλο τίτλο «ΕΓΡΑΦΗ ΧΘΕΣ Η ΣΥΜΦΩΝΙΑΝ ΔΙΑ ΠΑΓΙΩΣΙΝ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ»³⁷⁵ αναγγέλλει τη συμφωνία. Η εφημερίδα δημοσιεύει το πλήρες κείμενο, και τα 9 άρθρα όχι όμως αυτολεξεί αλλά εν περιλήψει. Ο *Νέος Κυπριακός Φύλαξ* έχει κι αυτός ως πρωτοσέλιδό του τη συμφωνία, «ΥΠΕΓΡΑΦΗ ΧΘΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ-ΕΑΜ. Η ΕΝΟΤΗΣ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ. ΕΜΠΝΕΥΣΜΕΝΟΝ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΩΣ».³⁷⁶ Η εφημερίδα δημοσιεύει και το λόγο του Αρχιεπίσκοπου Δαμασκηνού, τις δηλώσεις του Πλαστήρα αλλά και τις δηλώσεις Σιάντου και Μακ Μίλαν. Και η *Ελευθερία* γράφει «Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΔΙΑ ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΤΕΡΜΑΤΙΖΕΤΑΙ ΟΡΙΣΤΙΚΩΣ Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ».³⁷⁷

³⁶⁸ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 8 Φεβρουαρίου 1945.

³⁶⁹ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 10 Φεβρουαρίου 1945.

³⁷⁰ Στο ίδιο.

³⁷¹ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 10 Φεβρουαρίου 1945.

³⁷² *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 10 Φεβρουαρίου 1945.

³⁷³ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 13 Φεβρουαρίου 1945.

³⁷⁴ Στο ίδιο.

³⁷⁵ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 13 Φεβρουαρίου 1945.

³⁷⁶ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 13 Φεβρουαρίου 1945.

³⁷⁷ *Ελευθερία*, Λευκωσία 13 Φεβρουαρίου 1945.

Ο *Ανεξάρτητος* θα παρουσιάσει τη συμφωνία ως αποτέλεσμα υποχωρήσεων και από τις δύο πλευρές,³⁷⁸ δημοσιεύοντας τα λόγια του ποιητή Κώστα Βάρναλη «Έλύθη τό πρόβλημα νομιμοποίησης τῆς ἀριστερᾶς»,³⁷⁹ εκφράζοντας την ελπίδα ότι θα σταματήσουν οι διώξεις. Μάλιστα λίγες μέρες αργότερα θα δημοσιεύσει την επιστολή που έστειλε το ΑΚΕΛ «πρός τόν Αντιβασιλέα Μ. Αρχιεπίσκοπον κ. Δαμασκηνόν»³⁸⁰ στο οποίο εκφράζει την πεποίθηση του ότι η συμφωνία θα αποτελέσει τη βάση για την ειρηνική πολιτική ζωή στη χώρα, που απερίσπαστη θα μπορέσει να παλέψει για τα εθνικά δίκαιά της ανάμεσα σε αυτά και την Ένωση της Κύπρου με τη μητέρα πατρίδα.³⁸¹ Ο *Κυπριακός Τύπος* θα γράψει «χαράς εὐαγγέλια»,³⁸² για την υπογραφή της και θα εκφράσει την άποψη ότι ήταν καιρός να τελειώσει αυτή η δύσκολη περίοδος.³⁸³

Ο *Νέος Κυπριακός Φύλακας* θα εκφράσει την ευχαρίστηση του και θα ευχηθεί να μην γίνει εμπόδιο η περιπέτεια του Δεκέμβρη στις εθνικές διεκδικήσεις.³⁸⁴ Η *Ελευθερία* πιστεύει ότι πρέπει να αποφευχθούν οι αντεκδικήσεις, και να επωφεληθούν «οί οίκτροί κινηματίες»³⁸⁵ από τη γενική αμνηστία, ώστε να μπορέσει η κυβέρνηση να επιδοθεί απερίσπαστη στη διεκδίκηση των δικαίων της αιτημάτων όσον αφορά τους αλύτρωτους Έλληνες.³⁸⁶ Το ΚΕΚ έστειλε και αυτό τηλεγράφημα στον Πλαστήρα με την ευχή η εθνική ενότητα να είναι ειλικρινής και διαρκής, ώστε η Ελλάδα να μπορέσει να επικεντρωθεί στις εθνικές της διεκδικήσεις χωρίς να αναφέρει ποιες είναι αυτές.³⁸⁷

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ ΜΕ ΑΠΟΧΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

4.1 Οι εκλογές του 1946.

Η Συμφωνία της Βάρκιζας παρόλο που δημοσιεύθηκε στην *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*³⁸⁸ και έγινε νόμος του κράτους παρέμενε νεκρό γράμμα. Από τα τέλη Φεβρουαρίου του 1945 για τους οπαδούς του ΕΑΜ και του κόμματος που αποτελούσε τη βάση του, του ΚΚΕ, άρχισε ένα κύμα διωγμών, η «Λευκή Τρομοκρατία», και δικαστικών διώξεων εξαιτίας της

³⁷⁸ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 14 Φεβρουαρίου 1945.

³⁷⁹ Στο ίδιο.

³⁸⁰ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 20 Φεβρουαρίου 1945.

³⁸¹ Στο ίδιο.

³⁸² *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 14 Φεβρουαρίου 1945.

³⁸³ Στο ίδιο.

³⁸⁴ «Νέον Κεφάλαιον», *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 13 Φεβρουαρίου 1945.

³⁸⁵ *Ελευθερία*, Λευκωσία 13 Φεβρουαρίου 1945.

³⁸⁶ Στο ίδιο.

³⁸⁷ *Νέος κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 17 Φεβρουαρίου 1945.

³⁸⁸ *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, τόμ. 1, αρ. φ. 68, 23 Μαρτίου 1945, σσ.235-241.

ασάφειας του άρθρου της Συμφωνίας της Βάρκιζας που αναφέρονταν στην απόδοση αμνηστίας.³⁸⁹ Ο εαμικός Τύπος διώκεται³⁹⁰ και οι οπαδοί του ΕΑΜ σε ολόκληρη τη χώρα επίσης.³⁹¹ Σύμφωνα με το άρθρο 9 της Συμφωνίας της Βάρκιζας πρώτα έπρεπε να γίνει δημοψήφισμα και κατόπιν εκλογές.³⁹² Τελικά, αποφασίστηκε η διενέργεια εκλογών ως το τέλος του Μαρτίου του 1946 και το δημοψήφισμα, που σύμφωνα με τη Συμφωνία της Βάρκιζας έπρεπε να γίνει πριν το τέλος του 1945, αναβλήθηκε για το Μάρτιο του 1948. Η κυβέρνηση Σοφούλη, που δημιουργήθηκε μετά από μια σειρά κυβερνητικών κρίσεων, κατάφερε να πάρει την έγκριση των αντιβασιλικών, των κεντρώων αλλά και της Αριστεράς,³⁹³ όχι όμως για πολύ. Οι φιλοβασιλικοί που είχαν συσπειρωθεί γύρω από το Λαϊκό Κόμμα του Ντίνου Τσαλδάρη όπως και ο Γεώργιος Παπανδρέου και Σοφοκλής Βενιζέλος αντιτάχθηκαν.

Στα τέλη Μαΐου³⁹⁴ έφτασε στην Αθήνα ο Νίκος Ζαχαριάδης και ανέλαβε την ηγεσία του ΚΚΕ. Ο Ζαχαριάδης σε συνέντευξή του στους δημοσιογράφους του αθηναϊκού και του ξένου Τύπου δήλωσε ότι το ΚΚΕ ποτέ δεν είχε ως σκοπό την κατάληψη της εξουσίας.³⁹⁵ Σε αυτή τη συνέντευξη θα μιλήσει και για τις εθνικές διεκδικήσεις της Ελλάδας και θα εκφράσει την έκπληξή του που δε γίνεται λόγος για την Κύπρο στις εφημερίδες.³⁹⁶ Στα τέλη Ιουνίου του 1945 στη 12^η ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής μπροστά στη Λευκή Τρομοκρατία το ΚΚΕ υιοθέτησε την πολιτική της «Μαζικής Λαϊκής Αυτοάμυνας».³⁹⁷ Στο 7^ο Συνέδριο του ΚΚΕ τον Οκτώβριο του 1945 καταρτίστηκε το «Πρόγραμμα για μια λαϊκή Δημοκρατία».³⁹⁸ Σε αυτό υποστηρίχθηκε ότι οι εκλογές κάτω από αυτές τις συνθήκες θα αποτελούσαν πραξικόπημα και αποφασίστηκε το ΚΚΕ να απέχει.³⁹⁹

Το ΕΑΜ και οι Αριστεροί Φιλελεύθεροι στις 7 Φεβρουαρίου ζήτησαν τη δίμηνη αναβολή των εκλογών με την απειλή να απέχουν. Συγκρότησαν διευρυμένη κοιματική επιτροπή στην οποία συμμετείχαν και οι ΣΚ-ΕΛΔ(Σοσιαλιστικό Κόμμα Ένωση Λαϊκής Δημοκρατίας) του Αλέξανδρου Σβώλου και η Ένωση Δημοκρατικών Αριστερών του Ιωάννη Σοφιανόπουλου,

³⁸⁹ Ηλίας Νικολακόπουλος, «Μετά τα Δεκεμβριανά. Από τη Βάρκιζα ως την παλινόρθωση της Βασιλείας», στο (επιμ) Βασίλης Παναγιωτόπουλος, Ιστορία του Νέου Ελληνισμού τ.8, *Η εμπόλεμη Ελλάδα 1940-1949*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σ.201.

³⁹⁰ Λευκή Βίβλος Μάης 1944-Γενάρης 1945, Τρίκαλα 1 Φλεβάρη 1945, σ. 105-106.

³⁹¹ Στο ίδιο, σσ. 106-110.

³⁹² *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, τόμ. 1. αρ. φ. 68, 23 Μαρτίου 1945, σσ. 235-241.σ. 239.

³⁹³ *Ριζοσπάστης*, Αθήνα 23 Νοεμβρίου 1945.

³⁹⁴ *Ριζοσπάστης*, Αθήνα 30 Μάη 1945, έκτακτη έκδοση.

³⁹⁵ *Ριζοσπάστης*, Αθήνα 2 Ιούνη 1945.

³⁹⁶ *Ριζοσπάστης*, Αθήνα 2 Ιούνη 1945.

³⁹⁷ *Ριζοσπάστης*, Αθήνα 11 Δεκεμβρίου 1945.

³⁹⁸ Νικολακόπουλος,ό.π.,σ.207.

³⁹⁹ Στο ίδιο.

αλλά και τα κόμματα του Κέντρου ακόμα και ο ίδιος ο Σοφούλης ζήτησε αναβολή των εκλογών. Όταν δεν έγινε δυνατή η αναβολή των εκλογών το ΕΑΜ ακολούθησε το σύνθημα «Αποχή-Δημοκρατία-Ανεξαρτησία».⁴⁰⁰ Η Βρετανία που αντιμετώπιζε την Ελλάδα ως προτεκτοράτο αρνήθηκε και παρά την παραίτηση των υπουργών που ανήκαν στο κέντρο από την κυβέρνηση οι εκλογές ορίστηκαν για τις 31 Μαρτίου 1946 υπό την επίβλεψη Συμμαχικής Αποστολής με τη συμμετοχή της ΗΠΑ, Βρετανίας και Γαλλίας όχι όμως και της Σοβιετικής Ένωσης.⁴⁰¹ Οι εκλογές διενεργήθηκαν από το Κόμμα των Φιλελευθέρων στις 31 Μαρτίου ακόμα και μετά από την παραίτηση των υπουργών της κυβέρνησης που ανήκαν στο Κέντρο⁴⁰² και τη δήλωση αποχής των κομμάτων του Κέντρου.

4.2. Η οπτική του κυπριακού Τύπου

Οι εφημερίδες της Κύπρου δε σταμάτησαν το ενδιαφέρον τους για την Ελλάδα με την υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας, ίσα ίσα το ενδιαφέρον εντεινόταν, γιατί πλησίαζε η ημερομηνία για τη Συνδιάσκεψη Ειρήνης στο Παρίσι στην οποία είχαν εναποθέσει τις ελπίδες τους οι Κύπριοι για Ένωση με την Ελλάδα. Επιπλέον, η επικοινωνία ήταν πιο εύκολη με αποτέλεσμα και οι ελληνικές εφημερίδες να φτάνουν στο νησί αλλά και οι κυπριακές εφημερίδες να στέλνουν ανταποκριτές στην Αθήνα. Η εικόνα του κυπριακού Τύπου δεν είχε αλλάξει. Φιλοαριστερές εφημερίδες συνέχιζαν να είναι μόνο ο *Ανεξάρτητος*, ο *Κυπριακός Τύπος* και η *Πάφος*. Αυτήν την περίοδο κυκλοφόρησαν κι άλλες αριστερές εφημερίδες όπως *Τα Γράμματα* του Πλουτή Σέρβα στη Λεμεσό. Όμως μεγαλύτερη κυκλοφορία συνολικά είχαν οι εφημερίδες της Δεξιάς.

Στην Κύπρο το καλοκαίρι του 1945 ο Τοποτηρητής του Αρχιεπισκοπικού θρόνου Λεόντιος διεύρυνε το Γραφείο Εθναρχίας, χωρίς να περιλαμβάνει το ΑΚΕΛ, αποκλειστικά με παράγοντες της Δεξιάς.⁴⁰³ Τα τρία κόμματα της δεξιάς ΚΕΚ, ΠΕΚ και ΠΕΣΠ σε κοινή ανακοίνωση στις 9 Ιουλίου του 1945 είχαν διακηρύξει την αντίθεση τους να συνεργαστούν με στοιχεία «αντεθνικά», εννοώντας τους κομμουνιστές της Κύπρου που για αυτούς ήταν καλυμμένοι πίσω από το προσωπείο του ΑΚΕΛ.⁴⁰⁴

⁴⁰⁰ Ιωάννα Παπαθανασίου, «Ηττημένος πρωταγωνιστής: Το Κομμουνιστικό Κόμμα στα χρόνια 1945-1950», στο Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ), *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. Ανασυγκρότηση-Εμφύλιος-Παλινόρθωση 1945-1952*, Δ' τόμος, Μέρος 1^ο, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σ.229-270, σ.254.

⁴⁰¹ Παπαθανασίου, ό.π., σ.258.

⁴⁰² Γιώργος Θ. Μαυρογορδάτος, «Οι εκλογές και το δημοψήφισμα του 1946 προοίμιο του εμφυλίου πολέμου», στο Γ. Ιατρίδης (επιμ), *Η Ελλάδα στη δεκαετία 140-1950 ένα έθνος σε κρίση*, Θεμέλιο, Αθήνα 1984, σ.307-340, σ.310.

⁴⁰³ Κατσιαούνης, ό.π., σ.131 και Σακελλαρόπουλος, *Ο Ακήρυκτος Ελληνοκυπριακός Εμφύλιος...*, ό. π., σ. 85.

⁴⁰⁴ Στο ίδιο.

Ο *Ανεξάρτητος* ασκεί έντονη κριτική στην ιμπεριαλιστική πολιτική των Άγγλων και στηρίζει την άποψη του με αναδημοσιεύσεις του διεθνούς αριστερού Τύπου. Έτσι, ο Χάρρυ Πόλλιττ, Γραμματέας του ΚΚΑ, καταγγέλλει την ιμπεριαλιστική πολιτική της Αγγλίας και επισημαίνει την ανάγκη η Εργατική κυβέρνηση της Αγγλίας να αλλάξει πολιτική, ώστε να βρίσκεται κοντά στη Σοβιετική Ένωση.⁴⁰⁵ Αλλά και ο βουλευτής των Εργατικών Ζιλιάκους κατακρίνει την εξωτερική πολιτική του Μπέβιν, που όπως ισχυρίζεται ο βουλευτής ακολουθεί την πολιτική των Τόρις και έχει αλλάξει γραμμή στο Εργατικό Κόμμα, εξυπηρετώντας τα συμφέροντα των ανά τον κόσμο φασιστών. Στο Συμβούλιο Ασφαλείας ο Έρνεστ Μπέβιν, υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας είχε παραδεχτεί ότι η Αγγλία επενέβη στην Ελλάδα όχι για να την ελευθερώσει από τους Γερμανούς αλλά για να εμποδίσει το ΕΑΜ να κυβερνήσει,⁴⁰⁶ ακολουθώντας την αυτοκρατορική πολιτική του περασμένου αιώνα. Αλλά και ο Μαρσέλ Κασέν, αντιπρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας και διευθυντής της «*Ουμανιτέ*» υποστηρίζει ότι:

«Η μειοψηφία των φασιστών βασιλοφρόνων, αποδεδειγμένων συνεργατών του Χίτλερ έχει κάνει κτήμα της την κυβέρνηση της Αθήνας. Υποστηρίζεται από τά βρετανικά στρατεύματα στον αγώνα της έναντι της τεράστιας πλειοψηφίας του ελληνικού λαού, που εκπροσωπείται από το ΕΑΜ. Η φασιστική αυτή μειοψηφία έχει εξαπολύσει έναντι των Ελλήνων πατριωτών αίματηρή τρομοκρατία».⁴⁰⁷

Ο Έρνεστ Μπέβιν υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας επεμβαίνει συνεχώς και ο Έλληνας πρωθυπουργός Θεμιστοκλής Σοφούλης είναι αναγκασμένος να παίρνει έγκριση για την παραμικρή κίνηση σε σημείο να αναρωτιέται ο *Ανεξάρτητος* αν η Ελλάδα είναι ανεξάρτητο κράτος ή αποικία,⁴⁰⁸ καθώς η μεταχείριση της από τους Άγγλους είναι χειρότερη από μεταχείριση αποικίας, σύμφωνα με τον *Ανεξάρτητο*.⁴⁰⁹

Η εφημερίδα προβάλλει, καταγγέλλει και επικρίνει την άσκηση τρομοκρατίας από τις φασιστικές ομάδες, που λυμαίνονται τη χώρα σχεδόν σε κάθε φύλλο της. Αναδημοσιεύει από τη *Μάχη*, εφημερίδα του Σβώλου την επίθεση που δέχτηκαν τα γραφεία του *Ριζοσπάστη* στο κέντρο της Αθήνας από Χίτες με τη βοήθεια της Αστυνομίας, που έχει ως αρχηγό τον Έβερτ, τον ίδιο που είχε και στην Κατοχή σύμφωνα με τον *Ριζοσπάστη*.⁴¹⁰ Αναδημοσιεύει από την *Ελεύθερη Ελλάδα* επώνυμη επιστολή άνδρα της Ελληνικής χωροφυλακής που

⁴⁰⁵ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 15 Μαρτίου.

⁴⁰⁶ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 16 Μαρτίου 1946.

⁴⁰⁷ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 3 Μαρτίου 1946.

⁴⁰⁸ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 10, 14, 19 Μαρτίου 1946.

⁴⁰⁹ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 10 Μαρτίου 1946.

⁴¹⁰ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 5 Μαρτίου 1946.

αποδεικνύει την άσκηση βίας από την χωροφυλακή μαζί με τους άνδρες της Χ με όπλα που προμηθεύονται από τους Εγγλέζους.⁴¹¹ Σε άλλη δημοσίευση αποκαλεί την οργάνωση Χ «κανίβαλους».⁴¹² Φυσικά, όσο πλησιάζει η καθορισμένη ημερομηνία για τις εκλογές εντείνονται τα επεισόδια βίας και πληθαίνουν τα δημοσιεύματα του *Ανεξάρτητου* αλλά και των άλλων εφημερίδων.

Την προσπάθεια του *Ανεξάρτητου* να αποκαλύψει τις πραγματικές συνθήκες κάτω από τις οποίες καλούνται οι Έλληνες να ψηφίσουν συνεπικουρεί ο *Κυπριακός Τύπος*. Στρέφεται κατά της Βρετανίας και των επεμβάσεων της στην Ελλάδα, θέτοντας το ρητορικό ερώτημα «τί είναι η Ελλάδα σύμμαχος ή άποικία»,⁴¹³ προς επίρρωση δημοσιεύει αποσπάσματα από το περιοδικό «The Week» και την εφημερίδα «*Μάντσεστερ Γκάρντιαν*» σύμφωνα με τα οποία η Βρετανία κατέχει την Ελλάδα λόγω της στρατηγικής της θέσης στην Ανατολική Μεσόγειο κι όχι γιατί ενδιαφέρεται για την ελευθερία και την ειρήνη αλλά γιατί έχει γεωστρατηγικά συμφέροντα.⁴¹⁴ Δημοσιεύει άρθρο του Πλουτή Σέρβα με αφορμή τη πρόταση των Ρώσων να φύγουν τα βρετανικά στρατεύματα από την Ελλάδα και την αντίδραση του ΚΕΚ που κατηγορεί τους Ρώσους ως «τρισκατάρατους»,⁴¹⁵ γιατί ζήτησαν να σταματήσει η επεμβατική πολιτική των Άγγλων στην Ελλάδα. Ο Πλουτής Σέρβας κατακεραυνώνει τους «Κέκους», που τολμούν να ζητούν να επέμβει η χώρα, στην οποία η Κύπρος είναι υπόδουλη. Επίσης, αποκαλύπτει τα σχέδια της δεξιάς για την εξόντωση της Αριστεράς. Σύμφωνα με τον *Κυπριακό Τύπο* η Δεξιά θα προσπαθήσει να κάνει ένα μοναρχοφασιστικό πραξικόπημα όπως στην Καλαμάτα. Στην αρχή θα παρουσιάσει ένα δήθεν πραξικόπημα που υποτίθεται ότι θα κάνει το ΚΚΕ και μετά «οι συμμορίες της Χ» ως αντίποινα «θα επιδοθούν σε σφαγές στις συνοικίες κατά τη μέθοδο της Καλαμάτας».⁴¹⁶ Η αστυνομία θα κρατήσει παθητική στάση ή θα συνεργαστεί μαζί τους. Η ΣΑΝ σχεδιάζει δολοφονία ηγετών του ΕΑΜ. Με στοιχεία παρουσιάζει σχέδιο δολοφονίας του Ζαχαριάδη.⁴¹⁷ Αποκαλύπτει την ασυδοσία της δεξιάς στην Ελλάδα με αναδημοσιεύσεις του ελληνικού Τύπου που αναφέρονται στην τρομοκρατική δράση των φασιστικών ομάδων,⁴¹⁸ στρέφεται κατά της πολιτικής του Αντιβασιλέα Δαμασκηνού που προσπαθεί να σώσει τους

⁴¹¹ «ΟΡΓΑΝΑ...ΤΑΞΕΩΣ» *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 19 Μαρτίου 1946.

⁴¹² «Ο ΝΟΜΟΣ ΤΗΣ ΖΟΥΓΚΛΑΣ», *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 16 Μαρτίου.

⁴¹³ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 15 Μαρτίου 1946.

⁴¹⁴ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 13 Μαρτίου 1946.

⁴¹⁵ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 25 Φεβρουαρίου 1946.

⁴¹⁶ «ΗΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΜΟΝΑΡΧΙΚΟΥ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑΤΟΣ. ΜΟΙΡΑΖΟΥΝ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΠΛΑ ΚΑΙ ΣΥΓΚΛΕΝΤΡΩΝΟΥΝ ΣΥΜΜΟΡΙΑΣ. ΠΡΟΓΡΑΦΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ», *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 7 Μαρτίου 1946.

⁴¹⁷ Στο ίδιο.

⁴¹⁸ «Μαγγανᾶς και Σία», *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 18 Μαρτίου 1946.

δωσίλογους καθηγητές από το πανεπιστήμιο και δημοσιεύει κατάλογο με τα ονόματα τους.⁴¹⁹ Καταγγέλλει την προσπάθεια κάποιων νεαρών που μόλις γύρισαν από την Ελλάδα να δημιουργήσουν παρόμοια οργάνωση με τη Χ στην Κύπρο. Σύμφωνα με τον *Κυπριακό Τύπο* κάποιοι νεαροί που ανήκουν στο «Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Μέτωπο», το οποίο η εφημερίδα το αποκαλεί «σπείρα» στέλνουν απειλητικές επιστολές σε πρόσωπα που ανήκουν σε αντίθετη πολιτική παράταξη από αυτούς με τις οποίες τους απειλούν με θάνατο. Αυτοί έστειλαν απειλητική επιστολή στον συντάκτη του *Κυπριακού Τύπου* και εξέδωσαν φυλλάδια υβριστικά για τον γραμματέα της Κυπριακής Επιτροπής του Λονδίνου Εζεκία Παπαϊωάννου.⁴²⁰

Και οι τρεις φιλοαριστερές εφημερίδες *Ανεξάρτητος*, *Κυπριακός Τύπος*, *Πάφος* υιοθετούν και προβάλλουν τα αιτήματα του ΕΑΜ.⁴²¹ Η *Πάφος* αναδημοσιεύει από τους *Times* του Λονδίνου και γράφει ότι «τόσον αί οικονομικά όσο και αί πολιτικά άνωμαλίες στην Ελλάδα όφείλονται στην έλλειψη κυβέρνησης μέ λαϊκή βάση».⁴²² Αν δινόταν γενική αμνηστία, εκκαθαρίζονταν οι εκλογικοί κατάλογοι και απομακρύνονταν από τα Σώματα Ασφαλείας οι συνεργάτες των Γερμανών, τότε η αριστερά θα μπορούσε να συμμετάσχει στην κυβέρνηση Σοφούλη, ισχυρίζεται η εφημερίδα, και θα μπορούσαν να κατέβουν από τα βουνά οι 150.000 χιλιάδες ψηφοφόροι, που αναρωτιέται η εφημερίδα, αν πράγματι βρίσκονται τόσοι στα βουνά.⁴²³

Ο *Ανεξάρτητος* ως αναδημοσίευση από το *Ριζοσπάστη* γράφει για την έκκληση του Ζαχαριάδη να αναβληθούν οι εκλογές για ένα δίμηνο ώστε να προλάβει το ΕΑΜ να συντάξει κοινούς εκλογικούς καταλόγους με τους Δημοκρατικούς του Κέντρου και να μοιράσουν τις έδρες μετεκλογικά εξίσου.⁴²⁴ Σχολιάζει ότι δεν επιμένει στη συμμετοχή στην κυβέρνηση, άρα το ΕΑΜ φαίνεται πιο διαλλακτικό, ζητά μόνο δίμηνη αναβολή και ανασύνταξη των εκλογικών καταλόγων. Την επόμενη μέρα χαρακτηρίζει ως «ανεξήγητη» τη συμπεριφορά του πρωθυπουργού, που δε ζητά αναβολή των εκλογών.⁴²⁵ Λίγες μέρες αργότερα εξηγεί την αναποφασιστικότητα του Σοφούλη με τις δηλώσεις του Καφαντάρη, αρχηγού των Προοδευτικών και Αντιπροέδρου της κυβέρνησης, που μόλις είχε παραιτηθεί,

⁴¹⁹ «ΟΙ ΔΟΣΙΛΟΓΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΑΙ», *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 16 Μαρτίου 1946.

⁴²⁰ «Ανώνυμοι άπειλοί», *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 5 Μαρτίου 1946.

⁴²¹ Για τα αιτήματα της Αριστεράς βλ. *Ριζοσπάστης*, Αθήνα 12 Δεκεμβρίου 1945, «Το ΕΑΜ αίρει τήν άνοχήν του από τήν κυβέρνηση Σοφούλη. Δήλωση του Συνασπισμού των κομμάτων του ΕΑΜ»

⁴²² *Πάφος*, Πάφος 7 Μαρτίου 1946.

⁴²³ Στο ίδιο, «150 χιλ. ψηφοφόροι στα βουνά;».

⁴²⁴ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 8 Μαρτίου 1946.

⁴²⁵ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 9 Μαρτίου 1946.

στην εφημερίδα «*Νιού Χρόνικλ*», εκεί ο Καφαντάρης δήλωσε ότι ο πρωθυπουργός φοβάται να φέρει αντίρρηση στον Αντιβασιλέα, που πρέπει να υπογράψει την αναβολή.⁴²⁶

Ο *Κυπριακός Τύπος* δημοσιεύει την απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής του Πολιτικού Συνασπισμού των Κομμάτων του ΕΑΜ και του αντιπροσώπου των Αριστερών Φιλελευθέρων που καθορίζει τις προϋποθέσεις της συμμετοχής στις εκλογές.⁴²⁷ Εκεί καταγγέλλεται η ένοπλη επέμβαση των Άγγλων ως υπεύθυνη για την οικονομική και ηθική κρίση που περνά η Ελλάδα και κατηγορούνται τα κόμματα του Δημοκρατικού Κέντρου, που, αν και αναγνώριζαν τη «μεταδεκεμβριανή τρομοκρατία» και «κατήγγελλαν τις νόθες εκλογές που έτοιμαζαν οι λεγόμενες «ύπηρεσιακές» Κυβερνήσεις», πριν αναλάβουν την εξουσία, τώρα ξέχασαν τις διακηρύξεις τους και με μεγαλύτερο ζήλο εκπροσωπούν τα συμφέροντα της Αγγλίας, παρεμποδίζουν την εγγραφή 100.000 οπαδών του ΕΑΜ στους εκλογικούς καταλόγους και συμβάλλουν στην ένταση της τρομοκρατίας στη χώρα.⁴²⁸ Η απόφαση καταλήγει με τις προϋποθέσεις συμμετοχής στις εκλογές, τις οποίες και υιοθετούν και οι κυπριακές φιλοαριστερές εφημερίδες ως *sine qua non* των τίμιων εκλογών.

Οι δεξιές εφημερίδες με ανταποκρίσεις από το «Ρέουτερ» ή και ελληνικών εφημερίδων γράφουν και αυτές για το κλίμα τρομοκρατίας που επικρατεί στην Ελλάδα. Η *Ελευθερία* αναδημοσιεύει τα γραφόμενα του ανταποκριτή των «*Νέων Χρονικῶν*» για την κατάσταση που επιδεινώνεται, γιατί η κυβέρνηση αδυνατεί να λάβει μέτρα «κατά των υπερβασιῶν τῶν «βασιλοφρόνων Χιτῶν», παραδέχεται την ύπαρξη τρομοκρατίας στην Ελλάδα και παράλληλα τονίζει ότι ο ΕΛΑΣ ανασυγκροτείται για να αντιμετωπίσει τον «αδιωτικό» στρατό των δεξιών.⁴²⁹ Στηρίζει τους Λαϊκούς του Ντίνου Τσαλδάρη και προβάλλει την επιθυμία των δεξιών μοναρχικών κύκλων για άμεσο δημοψήφισμα και επάνοδο του Γεωργίου Β'.⁴³⁰ Επισημειώνει τον κίνδυνο «νέου Έμφυλου πολέμου»,⁴³¹ αν τα αριστερά κόμματα δε συμμετέχουν στις εκλογές. Σε κύριο άρθρο της στις 8 Μαρτίου για τις ελληνικές εκλογές υποστηρίζει ότι η κυβέρνηση Σοφούλη δεν είχε συνοχή εξ αρχής, γιατί αποτελούνταν από διάφορους πολιτικούς που το μόνο συνεκτικό στοιχείο μεταξύ τους ήταν η αντιπάθεια για το βασιλιά και το πάθος τους για εξουσία.⁴³² Οι δύο αντιπρόεδροι της κυβέρνησης ο Γεώργιος Καφαντάρης και ο Εμμανουήλ Τσουδερός έχουν ανταγωνισμό, γιατί θέλουν να ιδιοποιηθούν μέρος των Φιλελευθέρων, ειδικά ο Τσουδερός που προέρχεται

⁴²⁶ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 13 Μαρτίου 1946.

⁴²⁷ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 5 Μαρτίου 1946.

⁴²⁸ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 5 Μαρτίου 1946.

⁴²⁹ *Ελευθερία*, Λευκωσία 28 Φεβρουαρίου 1946.

⁴³⁰ *Ελευθερία*, Λευκωσία 5 Μαρτίου 1946.

⁴³¹ *Ελευθερία*, Λευκωσία 7 Μαρτίου 1946.

⁴³² *Ελευθερία*, Λευκωσία 8 Μαρτίου 1946.

από τους χρηματιστηριακούς κύκλους και δεν έχει κόμμα. Για την επιβολή της γνώμης τους χρησιμοποιούν δύο εφημερίδες του κέντρου, γράφει η εφημερίδα, χωρίς να τις κατονομάζει. Το ΕΑΜ έχει αφοπλισθεί και οι «Χίτες» είναι οπλισμένοι, όπως υποστηρίζει, όχι για κάποιον άλλο λόγο αλλά, γιατί η κυβέρνηση δεν μπορεί να επιβάλλει την τάξη.⁴³³ Ευθύνες για την κατάσταση έχουν όμως και οι Άγγλοι, συνεχίζει η εφημερίδα, γιατί κάνουν «πειραματισμούς» στην Ελλάδα και δε δημιουργούν μία ισχυρή κυβέρνηση. Καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι «μονόπλευρες» εκλογές δεν είναι λύση αλλά ούτε και η αναβολή τους θα έδινε λύση στο πρόβλημα.⁴³⁴

Οι άλλες δεξιές εφημερίδες όπως η *Παναγροτική* στηρίζουν μία ενδεχόμενη κυβέρνηση Τσαλδάρη, που δήλωσε ότι θα προβεί αμέσως μετά τις εκλογές σε δημοψήφισμα για το πολιτειακό.⁴³⁵ Πιστεύει ότι η ελληνική κυβέρνηση είναι ελεύθερη να αναβάλλει τις εκλογές, αν θέλει, γιατί δεν παρατηρεί κάποια επέμβαση των Άγγλων.⁴³⁶ Όμως, παρά τη στήριξή της στο Λαϊκό Κόμμα δημοσιεύει ολόκληρο το κείμενο με τις αντιρρήσεις των 70 βουλευτών του Εργατικού Κόμματος της Αγγλίας αλλά και άλλων προσωπικοτήτων για τη διενέργεια εκλογών στις 31 Μαρτίου,⁴³⁷ δημοσιεύει και τη δήλωση της Επιτροπής Εξωτερικού της Γαλλικής Εθνοσυνέλευσης για αναβολή των εκλογών.⁴³⁸ Μετρά τις παραιτήσεις των υπουργών της κυβέρνησης,⁴³⁹ αλλά πιστεύει ότι οι εκλογές πρέπει να γίνουν για να έχει η Ελλάδα μία αντιπροσωπευτική κυβέρνηση στο Συνέδριο Ειρήνης στο Παρίσι, όπου θα συζητηθούν τα εθνικά θέματα.

Ο *Νέος Κυπριακός Φύλαξ* δημοσιεύει συχνά άρθρα του Γεωργίου Α. Βλάχου διευθυντή της φιλοβασιλικής *Καθημερινής* και ενστερνίζεται τις απόψεις της αθηναϊκής εφημερίδας. Είναι υπέρ του πλειοψηφικού συστήματος για μια ισχυρή κυβέρνηση⁴⁴⁰ και όπως πάντα επισείει το βουλγαρικό κίνδυνο σε περίπτωση επικράτησης των κομμουνιστών.⁴⁴¹ Υποστηρίζει με σθένος τις εθνικές διεκδικήσεις για μια Μεγάλη Ελλάδα και εναντιώνεται στην αναβολή των εκλογών, αφού, όπως γράφει, έστω κι αν ισχύουν όλα αυτά που ισχυρίζεται η άκρα αριστερά, δεν πρόκειται να αλλάξουν τα πράγματα σε δύο μήνες και τα προβλήματα που δεν έλυσαν πέντε δημοκρατικοί πρωθυπουργοί να λυθούν, κι όταν στις

⁴³³ Στο ίδιο.

⁴³⁴ Στο ίδιο.

⁴³⁵ *Παναγροτική*, Λευκωσία 5 Μαρτίου 1946.

⁴³⁶ *Παναγροτική*, Λευκωσία 8 Μαρτίου 1946.

⁴³⁷ *Παναγροτική*, Λευκωσία 10 Μαρτίου 1946.

⁴³⁸ *Παναγροτική*, Λευκωσία 15 Μαρτίου 1946.

⁴³⁹ *Παναγροτική*, Λευκωσία 12 Μαρτίου 1946.

⁴⁴⁰ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 28 Φεβρουαρίου 1946.

⁴⁴¹ Στο ίδιο.

κυβερνήσεις των οποίων δεν υπήρχε κανείς «Χίτης ή μοναρχοφασίστας»,⁴⁴² όπως ισχυρίζεται. Εξάλλου δεν έχει σημασία που δε θα πάρουν μέρος αυτοί που δημιούργησαν τον αιματηρό Δεκέμβρη.⁴⁴³ Στη Διάσκεψη Ειρήνης πρέπει να υπάρχει μία δυνατή ελληνική κυβέρνηση και αυτήν δεν είναι άλλη από μία κυβέρνηση δεξιάς, γράφει η φιλοβασιλική εφημερίδα υιοθετώντας την άποψη της ελληνικής δεξιάς.

Το επιχείρημα της δυνατής κυβέρνησης που θα αντιπροσώπευε επάξια την Ελλάδα στο Συνέδριο Ειρήνης στο Παρίσι που είχε οριστεί να ξεκινήσει στις αρχές του Μάη το χρησιμοποιούν όλες οι δεξιές κυπριακές εφημερίδες με την ελπίδα να συμπεριληφθεί και η Κύπρος μέσα στις εθνικές διεκδικήσεις. Βέβαια, ο αρχηγός του Λαϊκού Κόμματος Ντίνος Τσαλδάρης είχε δηλώσει σε προεκλογική του ομιλία στη Θεσσαλονίκη ότι το θέμα θα λυνόταν με φιλικό διακανονισμό μεταξύ των δύο φιλικών χωρών. Κι αυτή τη δήλωση την είχαν δημοσιεύσει οι κυπριακές εφημερίδες.⁴⁴⁴

Ιδιαίτερα μαχητική και επιθετική με ακραίο αντικομμουνιστικό λόγο εμφανίζεται η καθημερινή εφημερίδα *Έσπερινή*. Η οποία σε κύριο άρθρο της γράφει για το ενωτικό ζήτημα ότι οι κομμουνιστές θέτουν ως πρώτο μέλημα τους την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα μαζί με τα Δωδεκάνησα όμως, η εφημερίδα πιστεύει ότι απλά ασκούν προπαγάνδα εναντίον των Άγγλων.⁴⁴⁵ Μια σειρά κομμουνιστικές εφημερίδες όπως η *Ελεύθερη Ελλάδα*, όργανο του ΕΑΜ, *Αγωνιστής* Ιωαννίνων, *Αναγέννηση* Βόλου, *Λαοκρατία* Τρικάλων, *Ελεύθερη Θράκη* Αλεξανδρούπολης γράφουν συνεχώς για την Κύπρο και την ανάγκη Ένωσης όμως, το ελληνικό κράτος έχει πιο σημαντικά πράγματα για να ασχοληθεί, όπως το να διαφυλάξει τα βόρεια σύνορα από τους Βούλγαρους, που απειλούν ακόμη και την εθνική του υπόσταση, γράφει η εφημερίδα,⁴⁴⁶ ακολουθώντας τα λεγόμενα της *Βραδυνής*, της γνωστής φιλομοναρχικής εφημερίδας της Αθήνας, που έγραψε «όσοι ψηφίσουν θά είναι Έλλάς. Όσοι δέν ψηφίσουν θά είναι Βουλγαρία».⁴⁴⁷ Ελπίζει ότι η Βρετανία θα επιδείξει «φιλοδίκαιο πνεῦμα» όσον αφορά την Κύπρο.⁴⁴⁸ Σε κύριο άρθρο της υποστηρίζει ότι οι «Έαμοβούλγαροι» ζητούν αναβολή των εκλογών για να δημιουργήσουν έκτροπα. Η βρετανική κυβέρνηση όμως, το γνωρίζει και για αυτό δε συναινεί στην αναβολή των εκλογών, εκφράζοντας τα φιλοβρετανικά της αισθήματα. Οι «Έαμοκομμουνισταί» ζητούν

⁴⁴² *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 21 Μαρτίου 1946.

⁴⁴³ Στο ίδιο.

⁴⁴⁴ «ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ», *Ελευθερία*, Λευκωσία 18 Μαρτίου 1946 και «Οί έν Έλλάδι διά τό κυπριακόν Ζήτημα», *Έσπερινή*, Λευκωσία 19 Μαρτίου 1946,

⁴⁴⁵ *Έσπερινή*, Λευκωσία 8 Μαρτίου 1946

⁴⁴⁶ Στο ίδιο.

⁴⁴⁷ *Βραδυνή*, Αθήνα 8 Φεβρουαρίου 1946.

⁴⁴⁸ *Έσπερινή*, Λευκωσία 13 Μαρτίου 1946.

εκλογές με συμμετοχή τους στην κυβέρνηση γιατί δεν έχουν εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση, χρησιμοποιώντας «Έαμοκουμουνιστικά» έντυπα διαδίδουν τις ιδέες τους. Η εφημερίδα διαπιστώνει ότι «Δυστυχώς σήμερον ή λεγόμενη ἐλευθερία τῆς γνώμης επιτρέπει εἰς τοὺς Ἐαμβούλγαρους νά ἔχουν φωνή καί γλώσσα».⁴⁴⁹ Δεν κρύβει τα φιλοβασιλικά της αισθήματα και αναδημοσιεύει από τη *Βραδυνή*, φιλοβασιλική εφημερίδα της Αθήνας συνέντευξη του διαδόχου Παύλου για τη θέση της Ελλάδας.⁴⁵⁰ Φυσικά, πιστεύει ότι δεν υπάρχει κλίμα τρομοκρατίας λίγο πριν τις εκλογές και ό,τι γράφεται είναι απλά «ίσχυρισμοί» της Αριστεράς.⁴⁵¹

Όσο πλησιάζει η μέρα των εκλογών και αφού δεν έγινε αναβολή τους παρά την απαίτηση των αριστερών κομμάτων που δήλωσαν ότι θα απέχουν και το αίτημα του ίδιου του πρωθυπουργού για αναβολή μόνο 15 ημερών πληθαίνουν τα δημοσιεύματα των αριστερών εφημερίδων που χαρακτηρίζουν «κωμωδία» τις ελληνικές εκλογές. Ο *Ανεξάρτητος* με αναδημοσιεύσεις από εφημερίδες του Κέντρου όπως, σύμφωνα με την εφημερίδα, η *Ελευθερία* με ιδιοκτήτη τον πρώην υπουργό Προμηθειών (όπως γράφει) Γεώργιο Καρτάλη, η *Μάχη* επίσημο όργανο των Σοσιαλιστών, που είναι εκτός ΕΑΜ εκείνη την περίοδο και τα *Καθημερινά Νέα*, που απηχεί τις απόψεις του Γεώργιου Καφαντάρη (όπως ισχυρίζεται ο *Ανεξάρτητος*), χαρακτηρίζει την παρεμβατική πολιτική των Βρετανών που αρνούνται με τις δηλώσεις του Υπουργού Εξωτερικών Μπέβιν να αναβάλουν τις εκλογές ως καταστρεπτική, συμφωνώντας με τις παραπάνω εφημερίδες, που και αυτές πιστεύουν ότι οι Έλληνες οδηγούνται σε εκλογές «ὐπό τό ὑπέρ-,κράτος τῶν τρομοκρατικῶν ληστοσυμμοριῶν», όπως γράφουν χαρακτηριστικά τα *Καθημερινά Νέα*.⁴⁵²

Λίγες μέρες πριν τις εκλογές στις 17 Μαρτίου ο πρωθυπουργός Σοφούλης δήλωσε σε προεκλογική του ομιλία στη Θεσσαλονίκη ότι ελευθερία κινήσεων έχουν μόνο οι μοναρχικοί.⁴⁵³ Αυτή η δήλωση έφερε και στη Βουλή των Κοινοτήτων τη συζήτηση του ελληνικού ζητήματος στις 18 Μαρτίου.⁴⁵⁴ Σε αυτήν ο Εργατικός Βουλευτής Ζιλλιάκους δήλωσε ότι η Χωροφυλακή στην Ελλάδα δημιουργείται υπό την ευθύνη του Σερ Τσάρλς Γουΐκαμ βάσει καταλόγου από τον οποίον έχουν αποκλειστεί όσοι ανήκουν στο ΕΑΜ και αντίθετα προτιμώνται όσοι ανήκουν στη Χ⁴⁵⁵. Οι δηλώσεις του πρωθυπουργού και τα

⁴⁴⁹ «Σατανικότητες τοῦ ΕΑΜ πρὸς ματαίωσιν τῶν ἐκλογῶν», Ἑσπερινή, Λευκωσία 9 Μαρτίου 1946.

⁴⁵⁰ Ἑσπερινή, Λευκωσία 13 Μαρτίου 1946.

⁴⁵¹ Ἑσπερινή, Λευκωσία 13 Μαρτίου 1946.

⁴⁵² Ἀνεξάρτητος, Λευκωσία 20 Μαρτίου 1946.

⁴⁵³ Ελευθερία, Αθήνα 19 Μαρτίου 1946.

⁴⁵⁴ Ελευθερία, Λευκωσία 20 Μαρτίου 1946.

⁴⁵⁵ Παναγροτική, Λευκωσία 19 Μαρτίου 1946 και Ἀνεξάρτητος, Λευκωσία 19 Μαρτίου 1946.

λεχθέντα στη Βουλή των Κοινοτήτων σήκωσαν θύελλα αντιδράσεων στις κυπριακές εφημερίδες.

Η *Ελευθερία* σε κύριο άρθρο της⁴⁵⁶ προσπαθεί να αποκρούσει τους ισχυρισμούς των Εργατικών βουλευτών και του Σοφούλη. Κατηγορεί τον πρωθυπουργό ότι δεν ήταν σαφής και συνεχίζει με την αποδόμηση της δύναμης του ΕΑΜ, γράφει ότι κανένα κόμμα δεν ήθελε να συμπράξει μαζί του για το σχηματισμό κυβέρνησης. Συγκεκριμένα οι «έθνικόφρονες» δηλαδή το Κόμμα των Φιλελευθέρων, το Λαϊκό και οι ομάδες Παπανδρέου, Βενιζέλου Γονατά και Κανελλόπουλου δε θέλουν συνεργασία αλλά και ο Καφαντάρης, Τσουδερός και Μυλωνάς που αποχώρησαν από την κυβέρνηση και αυτοί δε συνεργάστηκαν μαζί του. Παραδέχεται ότι με τόσες παραιτήσεις υπουργών και τη βία να επικρατεί αλλά και την αποχή των αριστερών δεν είναι ιδανικές οι συνθήκες για εκλογές. Εξάλλου, αν φταίει κάποιος για αυτήν την κατάσταση είναι ο ΕΛΑΣ και ο εμφύλιος πόλεμος στον οποίο έσυρε τη χώρα το Δεκέμβριο του '44. Γράφει η εφημερίδα:

«Πράγματι, η τρομοκρατία την όποιαν άσκοϋν σήμεραν εις ώρισμένα τμήματα της χώρας οί Χίται, είναι τό μοιραϊον άποτέλεσμα της έκτεταμένης τρομοκρατίας, τήν όποιαν μέχρι της άπελευθερώσεως ήσκησεν ό Έλας»⁴⁵⁷

Η εφημερίδα συνεχίζει την ανάλυση της κατάστασης, γράφοντας ότι ο Σοφούλης δεν προσφέρει λύση και απέτυχε να επιβάλλει την τάξη. Επίσης δεν είναι σίγουρο ότι αν αναβληθούν οι εκλογές δεν θα υπάρξει εμφύλιος. Ο λαός δεν ξεχνά όπως δεν ξέχασε και τη Δίκη των Εξ που σκίαζε την Ελλάδα για 15 χρόνια, ισχυρίζεται. Οι Εργατικοί βουλευτές καλά θα ήταν να αφήσουν τους Έλληνες να αποφασίσουν μόνοι τους για την τύχη τους⁴⁵⁸. Την ίδια άποψη που παρουσιάζει τη βία της Δεξιάς ως αντίβαρο της βίας που προκάλεσε ο ΕΛΑΣ εκφράζουν και οι άλλες δεξιές εφημερίδες.⁴⁵⁹

Ο *Κυπριακός Τύπος* αντεπιτίθεται και γράφει για την ειρωνική στάση που κρατά ο Υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας, που μέμφθηκε τα ελληνικά έντυπα που γράφουν για τρομοκρατία, ζητώντας του να πάρει πληροφορίες από τους Μαγγανά, Σούρλα, Γρίβα και Βρεττάκο.⁴⁶⁰ Η *Πάφος* δημοσιεύει ότι στην Ελλάδα της «Ούνρα» υπάρχουν 450.000 φυματικοί και ότι οι Έλληνες ζουν ουσιαστικά μόνο με ψωμί και νερό.⁴⁶¹ Ο *Ανεξάρτητος*

⁴⁵⁶ «ΑΙ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ», *Ελευθερία*, Λευκωσία 20 Μαρτίου 1946.

⁴⁵⁷ Στο ίδιο.

⁴⁵⁸ Στο ίδιο.

⁴⁵⁹ *Εσπερινή*, Λευκωσία 28 Μαρτίου 1946.

⁴⁶⁰ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 21 Μαρτίου 1946.

⁴⁶¹ *Πάφος*, Πάφος 21 Μαρτίου 1946.

απαντά με αναδημοσίευση δύο άρθρων, ένα του Άγγλου βουλευτή «Ουίλκις», που δημοσιεύθηκε στην εβδομαδιαία επιθεώρηση «Νέος Πολιτικός καί Έθνος», με τίτλο «ΕΛΑΣ -ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΚΑΙ ΤΑΓΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»⁴⁶² σε αυτό ο Άγγλος βουλευτής υποστηρίζει και αποδεικνύει με στοιχεία ότι οι Άγγλοι υποστήριζαν τα Τάγματα Ασφαλείας στην Κατοχή για να εξοντώσουν τον ΕΛΑΣ,⁴⁶³ και ένα άρθρο του Νίκου Ζαχαριάδη που δημοσιεύθηκε στον *Ριζοσπάστη* στις 10 Μαρτίου με τον χαρακτηριστικό για τις προθέσεις του ΚΚΕ τίτλο «ΕΤΟΙΜΟΙ ΚΑΙ ΑΓΡΥΠΝΟΙ».⁴⁶⁴ Σε αυτό Ο Ζαχαριάδης υποστηρίζει ότι το ΚΚΕ θα ήθελε να συνεργαστεί, ώστε να συμμετάσχει στις εκλογές. Όμως, κατακρίνει τις ιμπεριαλιστικές βλέψεις της Αγγλίας που θέλει να χρησιμοποιεί την Ελλάδα ως προγεφύρωμα στην αύξηση της στρατιωτικής δύναμης της Σοβιετικής Ένωσης και για αυτό παρά την προσφυγή της τελευταίας στο συμβούλιο Ασφαλείας για την παραμονή των βρετανικών στρατευμάτων στην Ελλάδα, παρά τη μη νομιμοποίησή τους, συνεχίζει να τα διατηρεί. Διακινδυνεύονται «ὑψιστα ἔθνικα συμφέροντα» και το ΚΚΕ δεν είναι διατιθέμενο να υποβιβάσει την εθνική ανεξαρτησία και αξιοπρέπεια της χώρας μεταβάλλοντάς τη σε βάση «ἀντιελληνικῶν δυνάμεων». Κάτω από αυτή την προοπτική θα πρέπει όλοι να αναλογιστούν τις ευθύνες τους από την επιμονή τους στο «ἐκλογικό πραξικόπημα» της 31^{ης} Μάρτη.⁴⁶⁵ Αυτή την οπτική των εκλογών θα ακολουθήσει και η Αριστερά στην Κύπρο, οι εκλογές χαρακτηρίζονται ως εκλογικό πραξικόπημα, που δεν πρόκειται ποτέ να αναγνωρίσει ο ελληνικός λαός.⁴⁶⁶

Στο τέλος του Μάρτη οι δεξιές εφημερίδες βέβαιες για τη νίκη του Λαϊκού Κόμματος, αφού απέχουν τα κόμματα της Αριστεράς και ορισμένα του Κέντρου, γράφουν πως το Λαϊκό Κόμμα θα ζητήσει αμέσως τη διενέργεια δημοψηφίσματος για την επάνοδο του βασιλιά «ὡς τῆς μόνης ἐγγύσεως ἐθνικῆς ἐνότητας ἡρεμίας καί ἐργασίας»,⁴⁶⁷ σύμφωνα με τα λεγόμενα των Λαϊκών. Παράλληλα αρχίζουν να δημοσιεύουν άρθρα με τα οποία πάλι παρουσιάζουν το σλαβικό κίνδυνο επί θύραις.⁴⁶⁸

Η *Ελευθερία* δημοσιεύει το διάγγελμα του αυτοεξόριστου βασιλιά με αφορμή την επέτειο της επανάστασης του Εικοσιένα.⁴⁶⁹ Η εφημερίδα γράφει ότι το διάγγελμα δημοσιεύθηκε

⁴⁶² *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 21 Μαρτίου 1946.

⁴⁶³ Στο ίδιο.

⁴⁶⁴ Στο ίδιο.

⁴⁶⁵ Στο ίδιο.

⁴⁶⁶ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 22 Μαρτίου 1946.

⁴⁶⁷ *Εσπερινή*, Λευκωσία 22 Μαρτίου 1946.

⁴⁶⁸ «ΚΡΑΤΙΚΑ ΑΜΑΛΓΑΜΑΤΑ» *Ελευθερία*, Λευκωσία 23 Μαρτίου 1946 και «Η ΑΚΑΤΑΒΛΗΤΟΣ ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ», *Εσπερινή*, Λευκωσία 24 Μαρτίου 1946.

⁴⁶⁹ *Ελευθερία*, Λευκωσία 25 Μαρτίου 1946.

αυτούσιο στις εφημερίδες της Δεξιάς και οι αριστερές ερμήνευσαν το γεγονός ως μέρος της μοναρχικής εκστρατείας για επάνοδο. Οι δεξιές εφημερίδες προβαίνουν σε ανάλυση των εκλογικών συνδυασμών και κάνουν προβλέψεις για το αποτέλεσμα, είναι 1.000 υποψήφιοι από 15 ή 16 κόμματα γράφει η *Ελευθερία*, που είναι όλα δεξιά εκτός από το Δημοκρατικό Φιλελεύθερο κόμμα του Σοφούλη.⁴⁷⁰ Η *Έσπερινή* σε κύριο άρθρο της υποστηρίζει ότι το αίτημα του ΚΚΕ και του ΕΑΜ είναι μέρος συνωμοσίας ώστε να μην υπάρχει έγκυρη Βουλή στο Συνέδριο Ειρήνης στο Παρίσι.⁴⁷¹ Η *Νέα Πολιτική Επιθεώρηση* δημοσιεύει το τηλεγράφημα που έστειλε ο Δήμαρχος Πάφου και ιδιοκτήτης της εφημερίδας Χριστόδουλος Γαλατόπουλος στον «Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων Γεώργιο»⁴⁷² με αφορμή την επέτειο της 25^{ης} Μαρτίου.

Ο *Ανεξάρτητος* στέλνει ανταποκριτή στην Αθήνα τον ποιητή Λεωνίδα Παυλίδη και συνεχίζει να καταγράφει τα περιστατικά βίας στην Ελλάδα που πληθαίνουν και αναγκάζουν τον πληθυσμό της υπαίθρου να μεταναστεύει στην Αθήνα.⁴⁷³ Ο *Ανεξάρτητος* στις 29 Μαρτίου δύο μέρες πριν τις εκλογές σε κύριο άρθρο του με τίτλο «Το Πραξικόπημα»⁴⁷⁴ γράφει «οί εκλογές επιβάλλονται από έξω, μέ σκοπό «να νομιμοποιηθεῖ» ὁ μοναρχοφασισμός και ο δοσιλογισμός στήν Ἑλλάδα, γιά νά ἐπαναφερτεῖ ὁ βασιλέας».⁴⁷⁵ Την ίδια μέρα φιλοξενεί την ανακοίνωση του Πολιτικού Γραφείου του ΑΚΕΛ για το ελληνικό ζήτημα.⁴⁷⁶ Σύμφωνα με την ανακοίνωση του ΑΚΕΛ τώρα αποκαλύπτεται το πραγματικό σχέδιο των Ἀγγλων που είναι η επαναφορά του βασιλιά, σύμφωνα με την υπόσχεση που του έδωσε ο Ἡντεν, όταν τον επισκέφτηκε λίγο πριν την είσοδο των Γερμανών στην Ελλάδα. Τη στιγμή που ο ίδιος ο πρωθυπουργός δηλώνει ότι μόνο οι μοναρχικοί κινούνται ελεύθερα στην Ελλάδα, όταν οι Χίτες επικρατούν παντού, οι φυλακές είναι γεμάτες από δημοκρατικούς πολίτες και ὅλος ο Δημοκρατικός κόσμος απέχει από τις εκλογές ο Μπέβιν προχωρά σε εκλογές «γιά νά ἀποκτήσει ἡ χώρα μια ...ἀντιπροσωπευτική Κυβέρνηση (!) πού νά «νομιμοποιεῖ» τήν μοναρχοφασιστικοποίηση καί τήν ξένη κατοχή τῆς χώρας».⁴⁷⁷ Η Εργατική Κυβέρνηση ακολουθεί την πολιτική του Τσώρτσιλ, ασκώντας ιμπεριαλιστική πολιτική. Αν άφηναν ελεύθερο τον ελληνικό λαό να αποφασίσει για το μέλλον του, τα πράγματα θα έπαιρναν διαφορετική τροπή.⁴⁷⁸

⁴⁷⁰ Στο ίδιο και *Έσπερινή*, Λευκωσία 28 Μαρτίου 1946.

⁴⁷¹ *Έσπερινή*, Λευκωσία 27 Μαρτίου 1946.

⁴⁷² *Νέα Πολιτική Επιθεώρησης*, Πάφος 30 Μαρτίου 1946.

⁴⁷³ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 24 Μαρτίου 1946.

⁴⁷⁴ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 29 Μαρτίου 1946.

⁴⁷⁵ Στο ίδιο.

⁴⁷⁶ Στο ίδιο, «ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ».

⁴⁷⁷ Στο ίδιο.

⁴⁷⁸ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 29 Μαρτίου 1946.

4.3 Η εκτίμηση των αποτελεσμάτων.

Ο *Ανεξάρτητος* σε κύριο άρθρο του με τίτλο «Η ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΠΑΡΩΔΙΑ»⁴⁷⁹ αναλύει τα αποτελέσματα των εκλογών, που ήταν παρωδία, γιατί οι εκλογικοί κατάλογοι δεν είχαν εκκαθαριστεί και έγιναν υπό το κράτος της βίας και παρατηρεί ότι και οι εν Κύπρω υποστηρικτές της άκρας δεξιάς δεν κρύβουν τον ενθουσιασμό τους και την ανυπομονησία τους να γυρίσει ο βασιλιάς καθώς με τα δημοσιεύματά τους φωνάζουν «Έρχεται-έρχεται ο βασιλιάς» και πιστεύουν ότι με αυτόν τον τρόπο θα σωθεί η Κύπρος.⁴⁸⁰ Προσπαθεί να αποδείξει τη νοθεία και γράφει για άτομα που ψήφισαν πάνω από δέκα φορές και για άλλους που ενώ απείχαν παρουσιάστηκαν ότι ψήφισαν, για τη μη χρήση της ειδικής μελάνης, την οποία είχε προμηθευθεί η ελληνική κυβέρνηση, για να μην υπάρχει περίπτωση διπλής ψήφου και συμφωνεί με ό,τι έγραψαν οι γαλλικές εφημερίδες, «Στήν Ελλάδα ψηφίζουν οι πεθαμένοι και απέχουν οι ζωντανοί».⁴⁸¹ Πιστεύει ότι η βιασύνη των δεξιών για το σχηματισμό κυβέρνησης είναι η καλύτερη απόδειξη ότι το πραξικόπημα θα συνεχιστεί.⁴⁸² Για να αποδείξει αυτά που γράφει δημοσιεύει τις δηλώσεις του Ζαχαριάδη, «Αν έγινοντο ελεύθεροι εκλογαί με συμμετοχήν τοῦ ΕΑΜ, τά 65% διά να μη εἶπω το 70% τοῦ Λαοῦ θά ψήφιζε ὑπέρ τοῦ ΕΑΜ»,⁴⁸³ υιοθετώντας πλήρως τις απόψεις του ΚΚΕ.

Ο *Κυπριακός Τύπος* γράφει χαρακτηριστικά για τη μέρα των εκλογών «ή αποφράδα ημέρα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας».⁴⁸⁴ Υπολογίζει την αποχή στο 47% συν 33% οι νεκροί μόνο 20% είναι οι μοναρχικοί, γράφει.⁴⁸⁵ Ο *Κυπριακός Τύπος* έχει τον ίδιο ανταποκριτή με τον *Ανεξάρτητο*, τον Λεωνίδα Παυλίδη, που γράφει για συνωμοσία υπέρ του βασιλιά καθώς παρατηρεί ιδιαίτερη κίνηση φιλομοναρχικών στο ξενοδοχείο Μεγάλη Βρετανία, όπου διαμένει ο υπασπιστής του βασιλιά Λεβίδης, τον οποίο σύμφωνα με πληροφορίες επισκέφτηκαν ο Έβερτ και πολλοί βουλευτές του Λαϊκού κόμματος.⁴⁸⁶ Η *Πάφος* χαρακτηρίζει τις εκλογές ως «νόθες ἀγγλικές ἐκλογές» και «μία περιπέτεια εἰς τήν ἱστορίαν» της χώρας και τις παραλληλίζει με το νόθο δημοψήφισμα του 1935.⁴⁸⁷

Οι δεξιές εφημερίδες πάλι, χαρακτηρίζουν τις εκλογές ως νίκη προς «τὸ ἐθνικόν συμφέρον καί τό μεγαλεῖον τῆς πατρίδος»⁴⁸⁸ και παρουσιάζουν προβλήματα στις εκλογές που

⁴⁷⁹ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 3 Απριλίου 1946.

⁴⁸⁰ Στο ίδιο.

⁴⁸¹ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 6 Απριλίου 1946.

⁴⁸² *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 9 Απριλίου 1946.

⁴⁸³ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 5 Απριλίου 1946.

⁴⁸⁴ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 4 Απριλίου 1946.

⁴⁸⁵ Στο ίδιο.

⁴⁸⁶ Στο ίδιο.

⁴⁸⁷ *Πάφος*, Πάφος 4 Απριλίου 1946.

⁴⁸⁸ *Εσπερινή*, Λευκωσία 2 Απριλίου 1946.

δημιούργησε η Αριστερά, «θηριωδία εις τό Λιτόχωρον υπό επίδρασις συμμορίας κομμουνιστών, αποτελεί γεγονός άξιο στιγματισμού»,⁴⁸⁹ γράφει η *Έσπερινή* καταγράφοντας το γνωστό περιστατικό στον αστυνομικό σταθμό του Λιτόχωρου την παραμονή των εκλογών, που θα θεωρηθεί και η αρχή του Εμφυλίου στην Ελλάδα. Η *Ελευθερία* γράφει για 32% αποχή και τη συγκρίνει με την αποχή του 1936 που ήταν 22%.⁴⁹⁰ Ο *Νέος Κυπριακός Φύλαξ* γράφει ότι ποτέ δεν ψήφισε πάνω από το 75% στην Ελλάδα,⁴⁹¹ και το 52% που ψήφισε τώρα είναι ικανοποιητικό,⁴⁹² εξάλλου, αν η κυβέρνηση Σοφούλη, που ήταν υπεύθυνη για τις εκλογές, πίστευε ότι δεν έπρεπε να γίνουν, γιατί τις έκανε, αναρωτιέται ο διευθυντής του *Κυπριακού Φύλακα* Κ. Κωνσταντινίδης.⁴⁹³

Η Αριστερά στην Κύπρο για να αντιμετωπίσει τη Δεξιά παράταξη χρησιμοποιεί την ξεκάθαρη δήλωση του Ζαχαριάδη, που ζητούσε Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα σε αντίθεση με τους δεξιούς κύκλους της Αθήνας που δεν ήθελαν να διαταράξουν τις καλές σχέσεις με τους Άγγλους και έλεγαν ότι το θέμα θα λυθεί με φιλικό διακανονισμό ανάμεσα στα δύο φιλικά και σύμμαχα κράτη και ότι δεν είναι δυνατόν η Αγγλία να μην αναγνωρίσει τις θυσίες της Ελλάδας και να την αδικήσει. Έτσι, ο *Κυπριακός Τύπος* τονίζει με δήλωση του Μήτσου Παρτσαλίδη, Γραμματέα του ΕΑΜ, στον Λεωνίδα Παυλίδη ότι το ζήτημα της Κύπρου «είναι πρό πάντων υπόθεση τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ, ἐνωμένου σ' ἓνα στέρεο καί ἀδιάσπαστο μέτωπο ἀνεξάρτητα ἀπό κοσμοθεωρητικές ἀντιλήψεις πού ἀναπόφευκτα ὑπάρχουν ἀνάμεσα στόν πληθυσμό». ⁴⁹⁴

Αντιθέτως, ο διευθυντής του *Κυπριακού Φύλακα* γράφει ότι ο κυπριακός λαός δεν πρέπει να βιάζεται «ὅσος κι ἂν εἶναι ὁ πόθος του»⁴⁹⁵ και δε χρειάζεται να στείλει πρεσβεία για να διεκδικήσει την Ένωση.⁴⁹⁶ Η *Ελευθερία* πάλι πιστεύει ότι ο Τσαλδάρης «θά ζητήσει δικαιοσύνην», γιατί όπως είπε και ο αντιβασιλέας Δαμασκηνός «ή Έλλάς ἔχει τήν μεγαλυτέραν δόξαν καί ζητεῖ τήν ἐλαχιστοτέραν δικαιοσύνην». ⁴⁹⁷

Ο *Νέος Κυπριακός Φύλακας* σπεύδει να γράψει για επάνοδο του βασιλιά «ὅστις ἐνώπιον τῶν συμμάχων εἶναι τό σύμβολον καί ὁ φορεὺς τῆς ἐλληνικῆς ἀξίας». ⁴⁹⁸ Η *Ελευθερία* πάλι πιστεύει ότι η διενέργεια δημοψηφίσματος άμεσα θα έφερνε σε σύγκρουση το Λαϊκό Κόμμα

⁴⁸⁹ Στο ίδιο.

⁴⁹⁰ *Ελευθερία*, Λευκωσία 2 Απριλίου 1946.

⁴⁹¹ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 2 Απριλίου 1946.

⁴⁹² *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 4 Απριλίου 1946.

⁴⁹³ Στο ίδιο.

⁴⁹⁴ Στο ίδιο.

⁴⁹⁵ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 9 Απριλίου 1946.

⁴⁹⁶ Στο ίδιο.

⁴⁹⁷ *Ελευθερία*, Λευκωσία 3 Απριλίου 1946.

⁴⁹⁸ «ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ», *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 2 Απριλίου 1946.

με τη Βρετανική Αποστολή.⁴⁹⁹ Η *Ελευθερία* σε κύριο άρθρο της γράφει ότι νίκησε ο λαός και αφού το Λαϊκό Κόμμα είχε στις προγραμματικές του δηλώσεις τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος άμεσα, τότε ο λαός «έξεδηλώθη υπέρ τῆς ἐπανόδου τοῦ βασιλιά».⁵⁰⁰

5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΟΔΟΟ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

5.1. Το δημοψήφισμα.

⁴⁹⁹ *Ελευθερία*, Λευκωσία 2 Απριλίου 1946.

⁵⁰⁰ *Ελευθερία*, Λευκωσία 3 Απριλίου 1946.

Στην Ελλάδα στις 18 Απριλίου ορκίστηκε κυβέρνηση Κ. Τσαλδάρη από ακραιφνείς δεξιούς και με συνοπτικές διαδικασίες νομιμοποίησε το καθεστώς τρόμου που επικρατούσε μέχρι τότε. Το Μάιο τέθηκαν σε ισχύ παλαιότεροι νόμοι εναντίον της ληστείας που τιμωρούσαν αυστηρά «την υπόθαλψη συμμορίας».⁵⁰¹ Στις 18 Ιουνίου τέθηκε σε ισχύ το Γ΄ Ψήφισμα της Γ΄ Αναθεωρητικής Βουλής, που έθετε ουσιαστικά εκτός νόμου το ΚΚΕ και γενικά το Εαμικό κίνημα.⁵⁰² Λίγες μέρες αργότερα έγιναν και οι πρώτες εκτελέσεις. Τελικά, η Βουλή με πλειοψηφία των φιλοβασιλικών κομμάτων αποφάσισε στις 25 Ιουνίου με το Δ΄ Ψήφισμα τη διενέργεια δημοψηφίσματος στις 1 Σεπτεμβρίου με σκοπό την επάνοδο της «Α. Μ. του Βασιλέως Γεωργίου Β΄ προς αυτοπρόσωπον ανάληψιν τῆς ἀσκήσεως τῶν κατὰ τό ἰσχύον Σύνταγμα ἀρμοδιοτήτων αὐτοῦ».⁵⁰³ Τα ψηφοδέλτια θα ανέγραφαν «Βασιλεύς Γεώργιος» τα αντίθετα θα ήταν λευκά, όπου πάνω τους θα μπορούσε να γραφεί οποιαδήποτε άλλη προτίμηση.⁵⁰⁴

Στην Κύπρο παρακολουθούν, όπως πάντα τα τεκταινόμενα στην Ελλάδα με μεγάλο ενδιαφέρον αλλά αυτήν την περίοδο τους απασχολεί ιδιαίτερα το ζήτημα της Ένωσης, γιατί το καλοκαίρι του 1946 ξεκίνησε και η Συνδιάσκεψη της Ειρήνης στο Παρίσι από τις 29 Ιουλίου μέχρι και τις 15 Οκτωβρίου.⁵⁰⁵ Οι εφημερίδες επικεντρώνονται στις ειδήσεις από τη Συνδιάσκεψη σχετικά με την Ελλάδα και οι δημοσιεύσεις που αφορούν το δημοψήφισμα είναι λιγοστές ειδικά από τις εφημερίδες της Δεξιάς.

Οι εφημερίδες της Αριστεράς γράφουν για την κατάσταση τρομοκρατίας που επικρατεί κυρίως στην ύπαιθρο και για τις εκτελέσεις «τῶν μοναρχικῶν συμμοριῶν πού δέ θά διώκονται γιατί...χτυπούν μονάχα τούς κομμουνιστές και όχι τούς πολίτες».⁵⁰⁶ Ο *Ανεξάρτητος* χαρακτηρίζει και το δημοψήφισμα «κωμωδία»,⁵⁰⁷ λόγω της κατάστασης που επικρατεί στην Ελλάδα και το τεκμηριώνει με την αναδημοσίευση ολόκληρης της συνέντευξης του αρχηγού των Φιλελευθέρων Σοφούλη στη γαλλόφωνη εφημερίδα της Αθήνας *«Εκό ντε Φράνς»*.⁵⁰⁸ Και τα κόμματα του Δημοκρατικού Κέντρου είχαν την άποψη ότι το δημοψήφισμα θα ήταν παρωδία παρόλα αυτά αποφάσισαν να συμμετάσχουν στο

⁵⁰¹ Νίκος Αλιβιζάτος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974, όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Θεμέλιο, Αθήνα 1995, σ. 460.

⁵⁰² Αλιβιζάτος, ό.π., σ. 496.

⁵⁰³ *Εφημερίς τῆς Κυβερνήσεως*, τεύχος Α΄, Αθήνα, αρ. φ. 205, 30 Ιουνίου 1946.

⁵⁰⁴ Στο ίδιο.

⁵⁰⁵ Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Ελληνική εξωτερική Πολιτική 1830-1981*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 2022, σσ. 259-265.

⁵⁰⁶ *Πάφος*, Πάφος 15 Αυγούστου 1946.

⁵⁰⁷ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 16 Αυγούστου 1946.

⁵⁰⁸ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 16 Αυγούστου 1946.

δημοψήφισμα όπως και ο Πολιτικός Συνασπισμός του ΕΑΜ.⁵⁰⁹ Στη συνέντευξη ο γηραιός αρχηγός ισχυρίζεται ότι «τό δημοψήφισμα δέν μπορεί νά ἔχει καμμιά ἀξία, δηλαδή δέν μπορεί νά εἶνε ἔγκυρο, ἐφόσον ἡ χώρα βρίσκεται στή σημερινή κατάσταση».⁵¹⁰

Ο *Ανεξάρτητος* είναι η μοναδική εφημερίδα που έχει καθημερινά σχετικές δημοσιεύσεις, που αποδεικνύουν το διαβλητό του δημοψηφίσματος. Δημοσιεύει τις δηλώσεις του Σοσιαλιστικού κόμματος του Αλέξανδρου Σβώλου στο Ελληνοαμερικανικό Συμβούλιο:

«Ἡ τρομοκρατία, ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας καί ἐλευθερίας, ἡ καθημερινή αἵματοχυσία, ἡ κάθε εἰδους καταδίωξις ὄλων τῶν δημοκρατικῶν στοιχείων καί ἡ ἀπροκάλυπτος εὐνοια πρὸς ὅλους ἐκείνους οἱ ὅποιοι συνειργάσθησαν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀποτελοῦν τήν προπαρασκευήν τοῦ ἐδάφους διὰ τό οὕτω καλούμενον δημοψήφισμα τό ὅποιον θά εἶναι ἓν καλῶς προπαρασκευασμένον πραξικόπημα-περιβεβλημένον μέ ψευδῇ νομιμότητα- τό ὅποιον θά ὀδηγήσει ὄχι μόνον εἰς τήν ἀποκατάστασιν τῆς μοναρχίας, ἀλλά καί τοῦ φασισμοῦ τοῦ ὁποῦ ο ἡ βασιλεύς Γεώργιος ὑπῆρξεν ὁ ἡγέτης»,⁵¹¹

γράφει για το δημοκρατικό συλλαλητήριο που έγινε στο Παναθηναϊκό Στάδιο από την Ένωση των Δημοκρατικών Συλλόγων και στο οποίο μετείχαν «ἄνω τῶν ἑκατὸν χιλιάδων Λαοῦ»⁵¹² και δημοσιεύει και το ψήφισμα που κατέθεσαν σύμφωνα με το οποίο παρά την τραγική κατάσταση στην οποία βρίσκεται η Ελλάδα και παρότι οι εκλογικοί κατάλογοι δεν έχουν αναθεωρηθεί αποφάσισαν να συμμετέχουν στο δημοψήφισμα «ἀποφασισμένοι να ὑπερασπίσωμεν διὰ τῆς ψήφου μας τήν θέλησιν τοῦ Λαοῦ».⁵¹³ Καταγγέλλει τη δήλωση των παρατηρητῶν που εἶπαν σύμφωνα με την εφημερίδα ὅτι δεν ενδιαφέρονται αν υπάρχει τάξη ἢ ὄχι οὔτε για το ὅτι υπάρχει διαφορά 150.000 εκλογέων σε σχέση με τις εκλογές του Μαρτίου και ὅτι δεν μπορούν να εποπτεύσουν 3.200 εκλογικά τμήματα και παραλληλίζει το δημοψήφισμα με αυτό του Κονδύλη.⁵¹⁴

Επιπλέον, η εφημερίδα έχει καθιερώσει στήλη με τον τίτλο «Ἡ ΚΩΜΩΔΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑΤΟΣ», όπου δημοσιεύει τις απόψεις διάφορων προσωπικοτήτων ὅπως της δημοσιογράφου «δ. Γκρόσμπυ» μέλος της Αμερικάνικης Αποστολής στην Ελλάδα κατά τις εκλογές του Μαρτίου αλλά και πολιτικού ανταποκριτή του γραφείου στρατηγικών υποθέσεων στο Λονδίνο, Παρίσι και Καζέρτα, που τονίζει ὅτι οι παρατηρητές μπορούν μόνο

⁵⁰⁹ Ηλίας Νικολακόπουλος, *Η καχεκτική δημοκρατία Κόμματα και εκλογές 1946-1967*, Πατάκης, Αθήνα 2023 σ. 87.

⁵¹⁰ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 16 Αυγούστου 1946.

⁵¹¹ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 21 Αυγούστου 1946.

⁵¹² Στο ίδιο.

⁵¹³ Στο ίδιο.

⁵¹⁴ Στο ίδιο.

να συμβάλλουν σε τεχνικά θέματα όσον αφορά το δημοψήφισμα, όπως έκαναν και στις εκλογές του Μαρτίου και ότι δεν είναι δυνατόν υπό τις παρούσες συνθήκες τρομοκρατίας να διεξαχθεί γνήσιο δημοψήφισμα.⁵¹⁵

Αντιθέτως, η *Ελευθερία* δεν εντοπίζει κάποιο πρόβλημα στη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος. Σύμφωνα με την εφημερίδα το δημοψήφισμα θα το παρακολουθήσουν Βρετανοί και Αμερικάνοι παρατηρητές, που έκαναν και την αναθεώρηση των εκλογικών καταλόγων, τους δημοσίευσαν και επί της μεθόδου που ακολουθήθηκε δεν έγινε καμία ένσταση από την αντιπολίτευση.⁵¹⁶ Η εφημερίδα προσθέτει ότι στη διαδικασία δεν έγινε καμία κρατική παρέμβαση και δεν υπάρχουν εγγεγραμμένοι νεκροί.⁵¹⁷ Ο *Νέος Κυπριακός Φύλαξ* αρχίζει την προεκλογική εκστρατεία και δημοσιεύει το παράπονο του βασιλιά για τη μη απόδοση στην Ελλάδα της τιμής που της αξίζει στη Διάσκεψη του Παρισιού, όπως το εξέφρασε στη συνέντευξη που έδωσε στην αγγλική εφημερίδα «Ντέηλ Μέλ», συνέντευξη που έτυχε ευνοϊκότατων σχολίων σύμφωνα με την εφημερίδα.⁵¹⁸ Όμως, οι δεξιές εφημερίδες βέβαιες για το αποτέλεσμα δεν αφιερώνουν πολύ χώρο στις εφημερίδες τους για το δημοψήφισμα.

Βέβαιες, γιατί όπως γράφει χαρακτηριστικά και ο *Κυπριακός Τύπος*:

«μήπως πρόκειται νά γίνη δημοψήφισμα; Άπλως θά κληθοῦν οἱ διάφοροι μαγγανάδες, ταγματасαφάιται καί δεξιμοναρχοφασίσται νά ρίψουν ἕκαστος εἰς τὰς κάλπας 10, 20 ἢ καὶ 100 ψηφοδέλτια ἀναγράφοντα τό ὄνομα «Γεώργιος» καί οἱ ψηφολέκται προτοῦ κἄν τὰ καταμετρήσουν θ' ἀνακράξουν ἐν χορῷ: Ἔρχεται ...» Ε..ρ..χ..ε..τ..α..ι... Ὑστερα θά πέση ἡ αὐλαία ἐνῶ εἰς τό βάθος μερικοὶ Ἄγγλοι θεαταὶ θά χειροκροτοῦν ἐνθουσιωδῶς καί θά φωνάζουν: Μπίς.!,⁵¹⁹

εκφράζοντας το φόβο των δημοκρατικών δυνάμεων για επιδίωξη της επανόδου με χρήση νοθείας και τρομοκρατίας. Στην Αθήνα ακόμη και εφημερίδες όπως η *Ελευθερία*, που ήταν «αντιεαμική» έγραφαν για προσπάθεια νόθου δημοψηφίσματος.⁵²⁰

Ο *Παρατηρητής*, έχει ανταποκριτή στην Αθήνα, όπως σχεδόν όλες οι εφημερίδες της Κύπρου αυτήν την εποχή, σε άρθρο του για την κατάσταση στην Ελλάδα παρατηρεί την αλλαγή του ψυχολογικού κλίματος στην Αθήνα και υποστηρίζει ότι και αυτοί που ήταν

⁵¹⁵ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 22 Αυγούστου 1946.

⁵¹⁶ *Ελευθερία*, Λευκωσία 21 Αυγούστου 1946.

⁵¹⁷ *Ελευθερία*, Λευκωσία 21 Αυγούστου 1946.

⁵¹⁸ *Νέος κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 20 Αυγούστου 1946.

⁵¹⁹ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 23 Αυγούστου 1946.

⁵²⁰ Βλ. «Τά μέτρα διά τήν πλήρη ἐπιτυχία τῆς νοθείας στό δημοψήφισμα», *Ελευθερία*, Αθήνα 28 Αυγούστου 1946.

δημοκρατικοί μέχρι πρότινος τώρα έχουν αλλάξει και είναι υπέρ, όχι της μοναρχίας, αλλά, υπέρ του Γεωργίου. Αυτή η μεταστροφή οφείλεται στην άποψη που επικρατεί ότι μόνο ο Γεώργιος μπορεί να σώσει τη χώρα από τα προβλήματά της, τον κομμουνισμό και τον «Γιουγκοσλαβοβουλγαρικό» κίνδυνο. Βέβαια, συνεχίζει, υπάρχουν και αυτοί που δεν έχουν ξεχάσει τη Μεταξική δικτατορία, που στυλοβάτης της ήταν ο Γεώργιος, αλλά σιωπούν. Σιωπούν λόγω της κρατικής ακαταστασίας. Αυτά συμβαίνουν γιατί οι κομμουνιστές:

«δέ βάδισαν μέ σύνεσι καί ύπολογισμό κ' ἔδωκαν καί δίνουν διαρκῶς μέ τήν πολιτικήν πού ἀκολουθοῦν εὐκαιρίες στούς μοναρχοφασίστες νά φιγουράρουν ὡς ἐθνικιστές σωτήρες τῆς κινδυνεύουσας νά διαρπαγῇ ὑπό τῶν Σλαύων Ἑλλάδας. Καί ἐκτός αὐτοῦ. Τά Δεκεμβριανὰ ἐγκλήματα δημιούργησαν στήν ψυχή κάθε Ἑλληνοσὺν τόν φόβο τῆς ἀναρχίας καί τήν ἀνάγκη τῆς αὐτοαμύνης»,⁵²¹

ο δημοσιογράφος συμπληρώνει την ανάλυσή του γράφοντας ότι κάποτε θα μετανιώσουν, γιατί θα αφήσουν τον Γεώργιο να ξαναέλθει αλλά πιστεύει ότι σε αυτή τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή αυτό που προέχει είναι το ένστικτο της αυτοσυντήρησης που προφανώς τους ωθεί να ψηφίσουν, για να γλιτώσουν τις διώξεις.

Τόσο βέβαια παρουσιάζονταν η επάνοδος του βασιλιά, που ο Τοποτηρητής Λεόντιος ανακοίνωσε Σύγκληση του Εθναρχικού Συμβουλίου για τις 4 Σεπτεμβρίου⁵²² με θέμα την άριστη χρησιμοποίηση της επανόδου του βασιλιά και την κινητοποίηση κομμάτων επιτροπών, συλλόγων κ.ά., για να στείλουν συγχαρητήρια μηνύματα στο βασιλιά για την επιτυχία του και να του ζητήσουν να ενεργήσει, ώστε η Αγγλία να του προσφέρει ως δώρο την Κύπρο για την επάνοδο του. Όπως ήταν φυσικό αυτή η ανακοίνωση προκάλεσε τη μήνη των αριστερών εφημερίδων.

Ο *Ανεξάρτητος* σε κύριο άρθρο του χαρακτήρισε ως απαράδεκτη την ανακοίνωση όχι μόνο γιατί παρουσίαζε ως βέβαιο το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος αλλά και γιατί παρουσιαζόταν η Ένωση ως ένα «δώρο» που θα έδινε η «φίλη» Αγγλία στο βασιλιά κι όχι ως αποτέλεσμα των αγώνων και των θυσιών του κυπριακού και ελληνικού λαού, των διακηρύξεων του πολέμου, της θέλησης για λευτεριά του λαού και της ελληνικότητας της Κύπρου.⁵²³ Γράφει ότι χωρίς να θέλει να τονίσει το πραξικοπηματικό του δημοψηφίσματος δεν θα είχε αντίρρηση να χρησιμοποιηθεί ο βασιλιάς, για να επιτευχθεί επιτέλους η Ένωση αλλά η εθνική διεκδίκηση δεν πρέπει να «κομματίζεται καί χρωματίζεται πολιτειακά».⁵²⁴ Τα

⁵²¹ *Παρατηρητής*, Λεμεσός 24 Αυγούστου 1946.

⁵²² *Ελευθερία*, Λευκωσία 22 Αυγούστου 1946 και *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 22 Αυγούστου 1946.

⁵²³ «ΕΤΣΙ ΤΙΘΕΤΑΙ», *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 23 Αυγούστου 1946.

⁵²⁴ Στο ίδιο.

Γράμματα χαρακτηρίζουν το ανακοινωθέν απαράδεκτο και καλούν τον Τοποτηρητή να ανακαλέσει γιατί πρόκειται για «φιλοβασιλική προπαγάνδα»⁵²⁵ χωρίς προηγούμενο στα «χρονικά της Έθναρχίας».⁵²⁶

Ο *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*⁵²⁷ και η *Ελευθερία*⁵²⁸ βέβαιες για το αποτέλεσμα γράφουν ότι ο Γεώργιος θα επιστρέψει στην Ελλάδα το πρώτο δεκαπενθήμερο του Σεπτεμβρίου. Ο *Κυπριακός Φύλακας*, που ενστερνίζεται πλήρως τις απόψεις της φιλοβασιλικής *Καθημερινής* δημοσιεύει άρθρα του Γεωργίου Βλάχου, με τον χαρακτηριστικό τίτλο «ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΟΔΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΝ»,⁵²⁹ όπου υποστηρίζεται ότι με τις εκλογές του Μαρτίου ο λαός ζήτησε «Βασιλιά κι όχι Λαοκρατίαν»⁵³⁰ και άλλο με τον εύγλωττο τίτλο «ΑΦΟΥ ΗΛΘΕΝ!»,⁵³¹ όπου υποστηρίζεται ότι το δημοψήφισμα είναι περιττό, γιατί ουσιαστικά έγινε το Μάρτιο, και η βασιλεία πήρε ένα εκατομμύριο ψήφους και η δημοκρατία μισό εκατομμύριο!

Η *Πάφος*⁵³² τρείς μέρες πριν το δημοψήφισμα σε πρωτοσέλιδο άρθρο με την υπογραφή Π. ενστερνίζεται τις απόψεις της ελληνικής Αριστεράς και κατηγορεί τον Γεώργιο ως κύριο υπεύθυνο για την κατάσταση στην οποία βρέθηκε η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Το άρθρο υποστηρίζει ότι δεν είναι βέβαιο το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος αλλά είναι βέβαιο ότι δεν είναι η κατάλληλη στιγμή για αυτό. Στις γειτονικές χώρες Ιταλία και Γιουγκοσλαβία νίκησε η δημοκρατία αλλά στην Ελλάδα οι εθνικές διεκδικήσεις εκκρεμούν και οι εσωτερικές συνθήκες είναι τέτοιες που δεν ευνοούν τη διεξαγωγή. Η Ελλάδα βρίσκεται υπό βρετανική στρατιωτική κατοχή και δεν υπάρχει ευνομία, προσθέτει. Τα έκτακτα νομοθετικά μέτρα και τα δικαστήρια είναι σε ισχύ και συνεχώς ανακοινώνονται εκτελέσεις. Το κόμμα που κυβερνά πήρε στις εκλογές του Μαρτίου 29% του συνόλου των ψήφων και υποστηρίζει θερμά την επάνοδο για να συνεχίσει να κυβερνά. «Όλα αυτά δημιουργούν τήν ύποψιν»⁵³³ ότι πρόκειται για επανάληψη του αποδεδειγμένα νόθου δημοψηφίσματος του 1935⁵³⁴ που επανάφερε το Γεώργιο στην εξουσία και οδήγησε στη φασιστική Μεταξική δικτατορία, που αυτή στέρησε τις ελευθερίες του λαού, δημιούργησε τους φαλαγγίτες και άφησε τη χώρα

⁵²⁵ *Τα Γράμματα*, Λεμεσός 24 Αυγούστου 1946.

⁵²⁶ Στο ίδιο.

⁵²⁷ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 24 Αυγούστου 1946.

⁵²⁸ *Ελευθερία*, Λευκωσία 24 Αυγούστου 1946.

⁵²⁹ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 26 Αυγούστου 1946.

⁵³⁰ Στο ίδιο.

⁵³¹ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 27 Αυγούστου 1946.

⁵³² *Πάφος*, Πάφος 29 Αυγούστου 1946.

⁵³³ Στο ίδιο.

⁵³⁴ Ο Καφαντάρης είχε συνδέσει το δημοψήφισμα με αυτό του Κονδύλη, βλ. *Ελευθερία*, Αθήνα 15 Αυγούστου 1946.

χωρίς εξοπλισμό να στηρίζεται μόνο στη γενναιότητα των Ελλήνων. Άρα, δικαίως η πλειοψηφία του λαού ανησυχεί για την επάνοδο του Γεωργίου, που μόνο το κόμμα που κυβερνά προσπαθεί να επισπεύσει, αν και οι Άγγλοι διαβεβαίωναν ότι το δημοψήφισμα θα γινόταν το 1948. Καταλήγει με την ευχή «ὅπως ὁ Θεός σώζη τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ περαιτέρω συμφοράς».⁵³⁵

Διαφορετική άποψη εκφράζει ο *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*. Σε ανταπόκριση του συνεργάτη του στην Αθήνα Κ. Παπαλεξάνδρου η επάνοδος παρουσιάζεται «βεβαιότατη».⁵³⁶ Χαρακτηριστικό είναι, γράφει η εφημερίδα, ότι οι δημοκρατικοί Σοφούλης, Βενιζέλος, Παπανδρέου και Κανελλόπουλος δεν κάνουν καν αγώνα. Οι δύο συγκεντρώσεις που πραγματοποιήθηκαν στο Παναθηναϊκό Στάδιο δεν είχαν κοσμοσυρροή και δεν έμοιαζαν με τις περυσινές συγκεντρώσεις του ΕΑΜ εξάλλου προχωρά «ἡ ἐξόντωσης τῶν συμμοριῶν» και η τάξη επανέρχεται, ισχυρίζεται ο ανταποκριτής στην Αθήνα. Ισχυρό πλήγμα δέχτηκαν κατά την άποψη του οι δημοκρατικοί από τη Διάσκεψη στο Παρίσι, που ήταν σε εξέλιξη, και την επίθεση που δέχτηκε ο Έλληνας πρωθυπουργός από τον Εμβέρ Χότζα της Αλβανίας, συνδέοντας με αυτόν τον τρόπο την επιτυχία του βασιλιά στο δημοψήφισμα με τις εθνικές διεκδικήσεις, που δεν είχαν ιδιαίτερη επιτυχία. Παρατηρείται μια μεταστροφή του ψυχολογικού κλίματος στην Ελλάδα καθώς πολλοί είναι αυτοί που κατάλαβαν το λάθος τους να υποστηρίζουν το ΕΑΜ και «ἀπετάζαντο τὸν Σατανᾶν».⁵³⁷ Ο αρθρογράφος προσθέτει ότι μία νίκη του δημοκρατικού ψηφοδέλτιου θα ήταν καταστροφή και για τις εθνικές διεκδικήσεις καθώς ο πρωθυπουργός που εκπροσωπεί την Ελλάδα στο Παρίσι δε θα είχε επιχειρήματα να αντιτάξει στο «σλαβικό μπλόκ» από το οποίο δέχεται επίθεση. Έτσι, οι επιθέσεις που δέχεται η Ελλάδα από «κομμουνιστικές συμμορίες» σε σύμπραξη με τους Βουλγαροσλάβους απεκάλυψαν τα «άντεθνικά» ή «διεθνιστικά» και έξωθεν υπαγορευμένα σχέδια του ΚΚΕ. Οπότε προβλέπεται «θρίαμβος διὰ το Βασιλικόν ψηφοδέλτιον καὶ κτύπημα τῶν κομμουνιστῶν ἰσχυρόν».⁵³⁸

Η *Εσπερινή* μέσω του ανταποκριτή της στην Αθήνα Δημήτριου Α. Χριστοφίδη, δικηγόρου, πιστεύει κι αυτή ότι η νίκη ανήκει στους βασιλόφρονες καθώς η αντίπαλη πλευρά παρουσιάζεται διασπασμένη.⁵³⁹ Μόνο ο Πλαστήρας προσπάθησε να συνενώσει τα

⁵³⁵ Στο ίδιο.

⁵³⁶ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 31 Αυγούστου 1946.

⁵³⁷ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 31 Αυγούστου 1946.

⁵³⁸ Στο ίδιο.

⁵³⁹ *Εσπερινή*, Λευκωσία 31 Αυγούστου 1946.

κόμματα «πλήν τῶν Ἑαμικῶν φυσικά» χωρίς επιτυχία. Ο Σοφούλης, ο Παπανδρέου και ο Κανελλόπουλος δεν επιχείρησαν καν να περιοδεύσουν στην Ελλάδα.

Τα *Γράμματα* σε πρωτοσέλιδο άρθρο τους μέσα σε πλαίσιο με τίτλο «Τό Σημερινό Δημοψήφισμα»⁵⁴⁰ υποστηρίζουν ότι τα βρετανικά στρατεύματα παραμένουν στην Ελλάδα για ένα και μοναδικό σκοπό να επαναφέρουν το βασιλιά. Σήμερα ο ελληνικός λαός δίνει μάχη «γιά νά προασπίσει μ' ὅλη τή δύναμή του τίς στοιχιώδεις ἀρχές τῆς λευτεριάς καί τή Δημοκρατία». Δεν έχουν σημασία οι αριθμοί όποιο κι αν είναι το αποτέλεσμα, αφού δεν πρόκειται για ελεύθερο δημοψήφισμα, ούτως ή άλλως «ὁ Ντίνος Τσαλδάρης ἀποθανατίστηκε σ'ἀν ὁ μεγαλύτερος νοθευτής τῆς Λαϊκῆς θέλησης».⁵⁴¹ Ο ελληνικός λαός έκανε το δημοψήφισμα του, όταν πολέμουσε τους φασίστες στις πόλεις και τα βουνά. Το σημερινό δημοψήφισμα είναι μια μάχη του «Λαού» ενάντια στη «μαύρη αντίδραση». Κλείνει το άρθρο-κάλεσμα για νέους αγώνες με το σύνθημα του ΕΑΜ για το δημοψήφισμα «Ζήτω ἡ Δημοκρατία».⁵⁴² Την ίδια μέρα ο *Ριζοσπάστης*⁵⁴³ είχε το ίδιο σύνθημα στο πρωτοσέλιδο σκίτσο του.

Η *Ελευθερία*⁵⁴⁴ πιστεύει ότι κακώς δημιουργήθηκε πολιτειακό ζήτημα μέσα στη δίνη του πολέμου. Παρόλο που ο Γεώργιος είχε συνδέσει το όνομά του με το Μεταξά δεν έπρεπε να τεθεί πολιτειακό ζήτημα, που θα διασπάσει τον απελευθερωτικό αγώνα. Θα μπορούσε να αναβληθεί το δημοψήφισμα και να γίνει όταν οι συνθήκες θα ήταν πιο ήρεμες⁵⁴⁵. Όμως, τώρα που απειλείται η Ελλάδα από το Βορρά και τους Σλάβους χρειάζεται πολιτική σταθερότητα. Τώρα, συνεχίζει ο αρθρογράφος, που εκκρεμούν οι εθνικές διεκδικήσεις χρειάζεται ένα πρόσωπο που θα δίνει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στο κόμμα που θα πλειοψηφεί. Η Ελλάδα έχει καταστεί το πεδίο διπλωματικής σύγκρουσης του Δυτικού προς τον Ανατολικό κόσμο ισχυρίζεται. Οι εχθροί της Ελλάδας την κατηγορούν για φασισμό και πιστεύουν ότι η ύπαρξη των βρετανικών στρατευμάτων είναι ένδειξη μη γνησιότητας του δημοψηφίσματος. Η στάση της άκρας Αριστεράς είναι προβληματική, γιατί παρόλο που ανακοίνωσε ότι δε θα απέχει, πριν τρείς μέρες προσέφυγε στο Συμβούλιο Ασφαλείας,⁵⁴⁶ κατηγορώντας τη Βρετανία για επέμβαση στα εσωτερικά ζητήματα της Ελλάδας και την κυβέρνηση Τσαλδάρη για φασισμό. Καταλήγει στο συμπέρασμα πως όποια

⁵⁴⁰ *Τα Γράμματα*, Λεμεσός 1 Σεπτεμβρίου 1946.

⁵⁴¹ Στο ίδιο.

⁵⁴² Στο ίδιο.

⁵⁴³ *Ριζοσπάστης*, Αθήνα 1 Σεπτεμβρίου 1946.

⁵⁴⁴ «ΣΗΜΕΡΟΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ», *Ελευθερία*, Λευκωσία 1 Σεπτεμβρίου 1946.

⁵⁴⁵ Και κεντρώες «αντιστασιακές» εφημερίδες της Αθήνας όπως η *Ελευθερία* έγραφαν ότι το δημοψήφισμα έπρεπε να αναβληθεί, γιατί έβλαπτε τις εθνικές διεκδικήσεις στο Παρίσι, βλ. *Ελευθερία*, Αθήνα 14 Αυγούστου 1946.

⁵⁴⁶ Για το κείμενο της προσφυγής βλ. *Ριζοσπάστης*, Αθήνα 30 Αυγούστου 1946.

κι αν είναι η απόφαση του ΚΚΕ το συμφέρον της πατρίδας είναι πάνω από όλα τα πολιτεύματα.

Μετά το δημοψήφισμα οι δεξιές εφημερίδες θριαμβολογούν, δημοσιεύουν συγχαρητήρια τηλεγραφήματα προς το βασιλιά⁵⁴⁷ φωτογραφίες του με υμνητικά ποιήματα⁵⁴⁸ και υμνητικά άρθρα,⁵⁴⁹ τον χαρακτηρίζουν «ήρωα»,⁵⁵⁰ ο *Παρατηρητής* δημοσιεύει άρθρο με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Ο ΗΡΩΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΑΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ»⁵⁵¹ και γράφει ότι οι Έλληνες επέλεξαν την βασιλεία εξαιτίας του σλαβικού κινδύνου και των «έσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν»⁵⁵² επίσης αναμένουν η Αγγλία να δωρίσει την Κύπρο στον Γεώργιο Β΄ όπως δώρισε και τα Επτάνησα στον Γεώργιο Α΄.⁵⁵³ Η *Ελευθερία* γράφει ότι έχει ακόμα τον τίτλο «Βασιλεύς τῶν Ἑλλήνων» και όχι της Ελλάδας, άρα, ανάμεσα σε αυτούς βρίσκονται και οι Κύπριοι, που περιμένουν «θερμόν πατρικόν ἐναγκαλισμόν».⁵⁵⁴

Στον αντίποδα ο *Κυπριακός Τύπος* αποκαλύπτει τις τρομοκρατικές συνθήκες κάτω από τις οποίες διενεργήθη το δημοψήφισμα με αναδημοσιεύσεις από αθηναϊκές εφημερίδες όπως το *Βήμα*,⁵⁵⁵ η *Ελευθερία*⁵⁵⁶ αλλά και από τον *Ταχυδρόμο*⁵⁵⁷ του Βόλου γράφει για αιματηρά επεισόδια στην Καισαριανή και για δέκα δολοφονίες σε ολόκληρη την Ελλάδα την παραμονή των εκλογών.⁵⁵⁸ Τα *Γράμματα* σε κύριο άρθρο τους επισημαίνουν ότι έρχεται ο βασιλιάς με ψήφους «70% τῶν τρομακρατούμενων»⁵⁵⁹ Ελλήνων, προφητεύει ότι οι τόποι εξορίας θα ξανανοίξουν και διαπιστώνει ότι στην Ελλάδα ιδρύεται το πρώτο μεταπολεμικό φασιστικό πολιτικό καθεστώς, καθώς «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος Γεώργιος ἐν ὀνόματι καὶ συνοδεία τῶν Ἀγγλων»,⁵⁶⁰ ειρωνευόμενος τη γραφίδα του Κ.Α. Κωνσταντινίδη του *Κυπριακού Φύλακα*.

Η *Πάφος* στο κύριο πρωτοσέλιδο άρθρο της «Μετά το δημοψήφισμα»⁵⁶¹ αφού αναλύσει αριθμητικά τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος, τα συγκρίνει με τα αποτελέσματα του

⁵⁴⁷ *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, Λευκωσία 5 Σεπτεμβρίου 1946, *Νέα Πολιτική Επιθεώρησης*, Πάφος 7 Σεπτεμβρίου 1946, *Εφημερίς*, Κυρήνεια 7 Σεπτεμβρίου 1946.

⁵⁴⁸ *Εφημερίς*, Κυρήνεια 7 Σεπτεμβρίου 1946.

⁵⁴⁹ *Νέα Πολιτική Επιθεώρησης*, Πάφος 7 Σεπτεμβρίου 1946.

⁵⁵⁰ Στο ίδιο.

⁵⁵¹ *Παρατηρητής*, Λεμεσός 7 Σεπτεμβρίου 1946.

⁵⁵² Στο ίδιο.

⁵⁵³ *Εσπερινή*, Λευκωσία 3 Σεπτεμβρίου 1946.

⁵⁵⁴ *Ελευθερία*, Λευκωσία 4 Σεπτεμβρίου 1946.

⁵⁵⁵ «ΠΩΣ ΚΑΤΟΡΘΩΘΗ...ΤΟ ΘΑΥΜΑ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 5 Σεπτεμβρίου 1946 και «ΓΡΑΦΙΚΗ ΕΙΚΩΝ ΝΟΘΕΙΑΣ», *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 7 Σεπτεμβρίου 1946.

⁵⁵⁶ Στο ίδιο.

⁵⁵⁷ Στο ίδιο.

⁵⁵⁸ *Κυπριακός Τύπος*, Λευκωσία 2 Σεπτεμβρίου 1946.

⁵⁵⁹ Τα *Γράμματα*, Λεμεσός 8 Σεπτεμβρίου 1946.

⁵⁶⁰ Στο ίδιο.

⁵⁶¹ «Μετά το δημοψήφισμα», *Πάφος*, Πάφος 12 Σεπτεμβρίου 1946.

1935. Εκφράζει την άποψη ότι δεν είναι υπεύθυνη να κρίνει κατά πόσο είναι νόθο ή όχι αλλά αυτό δεν έχει σημασία. Σημασία έχει το μέλλον της Ελλάδας, της οποίας η οικονομική κατάσταση είναι οικτρή και οι ανθρώπινες απώλειες μεγάλες. Προσθέτει ότι οι εθνικές της διεκδικήσεις περιορίζονται λόγω των απαιτήσεων των γειτόνων της. Αναρωτιέται αν η επάνοδος του βασιλιά θα λύσει τα εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα. Παρατηρεί ότι η κυβέρνηση προσπαθεί να δημιουργήσει «ένα κράτος δεξιόν»,⁵⁶² που απλά θα υποκαθιστά το παλιό «άντιβενιζελικό κράτος» τότε «δέ θά άπεκατασταθῇ ή έσωτερική γαλήνη».⁵⁶³ Προτείνει να δημιουργηθεί ένα κράτος «Έλληνικόν», όπου όλοι οι Έλληνες θα τυγχάνουν ισονομίας και ισοπολιτείας και θα κληθούν σε συνεργασία, τότε η βασιλεία «άν καί θεσμός μή άνταποκρινόμενος πρός τάς δημοκρατικές άντιλήψεις τῶν Έλλήνων»,⁵⁶⁴ όπως εύστοχα παρατηρεί, θα μπορούσε να φέρει αποτελέσματα.

⁵⁶² «Μετά το δημοψήφισμα», *Πάφος*, Πάφος 12 Σεπτεμβρίου 1946

⁵⁶³ Στο ίδιο.

⁵⁶⁴ Στο ίδιο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικά, η μελέτη του κυπριακού Τύπου δεν αποκαλύπτει απλώς τις διεθνείς διαστάσεις του ελληνικού Εμφυλίου αλλά αποκαλύπτει και τα βαθύτερα αίτια ορισμένων πτυχών της κυπριακής ιστορίας. Από τη μελέτη του κυπριακού Τύπου αυτήν την εποχή αποδεικνύεται ότι η κυπριακή κοινωνία έχει χωριστεί σε δύο πλευρές με αφορμή τη σύνταξη της υπέρ του ΕΑΜ από τη μία πλευρά και τη στήριξη στις εκάστοτε δεξιές κυβερνήσεις και της αγγλικής πολιτικής την οποία εξυπηρετούσαν από την άλλη. Το ΑΚΕΛ τάσσεται με το πλευρό του ΕΑΜ, που κύριο πολιτικό μέλος του ήταν το ΚΚΕ, το οποίο κατηγορείται ότι είχε ως σκοπό από την εποχή της Αντίστασης την εξουσία και τη σύνδεση της Ελλάδας στο σοβιετικό άρμα. Η σύνδεση των προθέσεων του ΑΚΕΛ, παρόλο που είχε ταχθεί υπέρ της Ένωσης και δήλωνε έτοιμο να συνεργαστεί με τη δεξιά για την επίτευξή της, με αυτές που υποτίθεται ότι είχε το ΕΑΜ σύμφωνα με τους διώκτες του ήταν η αφορμή να εμφανίσει η δεξιά τα πραγματικά αισθήματά της για οτιδήποτε προοδευτικό και να αρνηθεί τη συνεργασία για τη δημιουργία κοινού μετώπου με σκοπό την Ένωση. Μία θέση που θα ενδυναμώνεται με την πάροδο του χρόνου και την εξέλιξη του Εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα. Οι δεξιές εφημερίδες με τις ειδήσεις από την Ελλάδα και την αρθρογραφία τους, που προβάλλουν συνεχώς το «σλαβικό κίνδυνο», συμβάλλουν στη διαμόρφωση της κυπριακής κοινής γνώμης που μεταστρέφεται σταδιακά κατά του ΑΚΕΛ με αποτέλεσμα την αποδυνάμωσή του στο τέλος του Εμφυλίου.

Την πρωτοκαθεδρία στον αντικομμουνιστικό αγώνα στον οποίο αποδύονται οι δεξιές εφημερίδες που μελετήθηκαν έχει, λόγω και της καθημερινής κυκλοφορίας του, ο *Νέος Κυπριακός Φύλαξ*. Τάσσεται από την αρχή με την κυβέρνηση του Καΐρου και είναι υπέρ της επιστροφής του βασιλιά. Επικροτεί την επέμβαση των Άγγλων κατά του ΕΛΑΣ το Δεκέμβρη του 1944 και προβαίνει σε αποκαλύψεις για τη δράση του. Συμφωνεί με τη χρήση του πλειοψηφικού συστήματος στις εκλογές του 1946 και είναι υπέρ μιας Μεγάλης Ελλάδας που ευαγγελίζεται η κυβέρνηση Τσαλδάρη, για αυτό και υποστηρίζει ότι πρέπει να γίνουν οι εκλογές άμεσα. Μετά τις εκλογές πιστεύει ότι δε χρειάζεται δημοψήφισμα, αφού ο λαός είχε αποφασίσει από το Μάρτιο ότι πρέπει να επιστρέψει ο βασιλιάς και όταν έρχεται θριαμβολογεί, συνδέοντας την επάνοδο με τις εθνικές διεκδικήσεις στο Παρίσι, που πιστεύει ότι θα ευοδωθούν. Ακολουθεί την πολιτική της εφημερίδας *Καθημερινή*, του διευθυντή της

οποίας φιλοξενεί άρθρα σχεδόν καθημερινά. Οι διευθυντές της εφημερίδας αρθρογραφούν συχνά, επισείοντας τον κίνδυνο από Βορρά.

Οι εφημερίδες *Πυρσός*, *Παναγροτική* και *Εφημερίς* (που μελετήθηκε σε λίγα φύλλα, γιατί άρχισε την έκδοσή της τον Ιούλιο του 1946) εμπνέονται από αντικομμουνιστικό μένος και η ρητορική που ακολουθούν είναι στο έπακρο αντικομμουνιστική. Ο χαρακτηρισμός του ΕΑΜ και του ΑΚΕΛ ως «Εαμοβούλγαρους» είναι χαρακτηριστικός της πολιτικής που ακολουθούν. Προβάλλουν το ΚΕΚ και τους πολιτικούς του και κατηγορούν για εθνική μειοδοσία το ΑΚΕΛ, χρησιμοποιώντας τις ελληνικές εξελίξεις για να το αποδυναμώσουν. Η *Εσπερινή* κατατάσσεται στις δεξιές εφημερίδες, μετά το Δεκέμβρη του 1944 γίνεται ιδιαίτερα μαχητική και συναγωνίζεται με τις άλλες σε αντικομμουνιστική ρητορική.

Η *Ελευθερία*, που είχε και τη μεγαλύτερη κυκλοφορία, παρουσιάζεται πιο μετριοπαθής και συχνά στα κύρια άρθρα της τονίζει την ανάγκη εξεύρεσης αποδεκτής λύσης από όλους. Παρόλο που τονίζει την υπόσχεση των Άγγλων για ελεύθερες εκλογές μετά τον πόλεμο δικαιολογεί την επέμβαση τους στην Ελλάδα. Ήταν υπέρ της γενικής αμνηστίας και της δημιουργίας κυβέρνησης με τη συμμετοχή και του ΕΑΜ αλλά τάσσεται από το Δεκέμβρη του '44 κατά των εκλογών και του δημοψηφίσματος, γιατί πιστεύει ότι δεν είναι κατάλληλες οι συνθήκες. Ασχολείται ειδικά με τη Μακεδονία και «αποκαλύπτει» συνεχώς «συμφωνίες», που αποδεικνύουν ότι η Μακεδονία έχει παραδοθεί στους Βούλγαρους από το ΕΑΜ. Παρά το δημοκρατικό της παρελθόν στρέφεται κατά της κυβέρνησης Σοφούλη και συντάσσεται με του Λαϊκούς του Τσαλδάρη, γράφει για τη βία που ασκείται εναντίον των αριστερών αλλά, την αποδίδει στην ανικανότητα της κυβέρνησης Σοφούλη να επιβάλλει την τάξη. Αν και πιστεύει ότι οι εκλογές με αποχή των αριστερών δημοκρατικών δυνάμεων δεν είναι λύση, τάσσεται υπέρ της επανόδου του βασιλιά, παρόλο που πιστεύει ότι είναι υπεύθυνος για τη δικτατορία του Μεταξά. Υποστηρίζει ότι δεν έπρεπε να τεθεί το πολιτειακό ζήτημα άμεσα, γιατί προείχε η υπεράσπιση των εθνικών διεκδικήσεων στο Συμβούλιο Ειρήνης στο Παρίσι που διεξάγονταν την ίδια περίοδο.

Ο *Παρατηρητής* δεν μπορεί να καταταχθεί στις εφημερίδες της Αριστεράς αλλά ούτε και στις εφημερίδες της Δεξιάς ολοκληρωτικά. Το Δεκέμβρη προσπαθεί να εντοπίσει τα βαθύτερα αίτια του χωρισμού των Ελλήνων σε δύο παρατάξεις αλλά η φιλοβρετανική στάση του τον εμποδίζει να αναδείξει και τον αγγλικό παράγοντα ως αίτιο του επικείμενου Εμφυλίου, πάντως υποστηρίζει ότι μία δημοκρατική λύση θα ήταν η καλύτερη επιλογή και υμνεί τον Τσώρτσιλ και τις επιλογές του στον πόλεμο. Με διορατικότητα εντοπίζει την αλλαγή κλίματος μετά τις εκλογές του 1946 και ασκεί καλοπροαίρετη κριτική στο ΚΚΕ, επισημαίνοντας παρόλα αυτά ότι οι αντίπαλοι του χρησιμοποιώντας τον «σλαβοβουλγαρικό

κίνδυνο» θα επικρατήσουν. Τάσσεται υπέρ της επανόδου του βασιλιά και την χαιρετίζει, παρόλο που του αποδίδει την αποκλειστική ευθύνη για την επιβολή της δικτατορίας του Μεταξά.

Ο *Ανεξάρτητος* προβάλλει τις θέσεις του ΕΑΜ και του ΚΚΕ σταθερά από την εποχή του Κινήματος της Μέσης Ανατολής. Δεν αποδίδει ευθύνες στο ΕΑΜ για τη «στάση» και προβάλλει τον αγώνα του. Το Δεκέμβρη θα αποδώσει ευθύνες στην αστυνομία για το ξεκίνημα της μάχης που κράτησε 33 μέρες, θα υποστηρίξει τα αιτήματά του για αποστράτευση της Ορεινής Ταξιαρχίας και του Ιερού Λόχου, για τιμωρία των δωσίλογων, για δημοψήφισμα και εκλογές, πιστεύει ότι η κυβέρνηση που θα δημιουργηθεί πρέπει οπωσδήποτε να περιλαμβάνει και το ΕΑΜ, γιατί εκπροσωπεί την πλειοψηφία του ελληνικού λαού. Στην αρχή διστάζει να καταγγείλει τις επεμβάσεις των Άγγλων αλλά, όταν ο ΕΛΑΣ αρχίζει να υποχωρεί, θα στραφεί εναντίον της αγγλικής πολιτικής. Χαιρετίζει ως θετικό βήμα τον ορισμό Αντιβασιλέα και ελπίζει ότι μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας, που τη θεωρεί ως ένα μέσο για να σταματήσουν οι διώξεις των αριστερών, θα επανέλθει η ειρήνη. Την περίοδο της Λευκής Τρομοκρατίας θα καταγγείλει τη βία των ακροδεξιών ομάδων, που λυμαίνονταν την Ελλάδα και θα καταγγείλει τις εκλογές και το δημοψήφισμα ως «έκλογικό πραξικόπημα» και «κωμωδία», ακολουθώντας την πολιτική του ΕΑΜ. Επισημαίνει και προβάλλει τη θέση του ΚΚΕ για ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα σε αντίθεση με τη θέση του Λαϊκού κόμματος, που πιστεύει ότι το θέμα θα λυθεί με φιλικό διακανονισμό ανάμεσα στις δύο χώρες, για να αποδείξει ότι η σωστή πλευρά για τους Κύπριους είναι η στήριξη της πολιτικής του ΕΑΜ.

Ο *Κυπριακός Τύπος* ακολουθεί τον *Ανεξάρτητο* και προβάλλει τις θέσεις της ελληνικής Αριστεράς, συχνά φιλοξενεί αναδημοσιεύσεις από εφημερίδες της Αριστεράς αλλά και από τα *Καθημερινά Νέα* και την *Ελευθερία* καταγγέλλει τη βία και την τρομοκρατία και μερικές φορές τα σχόλια του είναι πιο καυστικά και από του *Ανεξάρτητου*, ειδικά στη στήλη του «Με Το Περισκόπιον». Τα *Γράμματα* στηρίζουν τις θέσεις της ελληνικής Αριστεράς και τάσσονται εναντίον της επανόδου του Γεωργίου.

Τέλος, οι δύο εφημερίδες της Πάφου *Νέα Πολιτική Επιθεώρησης* και *Πάφος* είναι διαμετρικά αντίθετες και όσον αφορά τη ρητορική που ακολουθούν και όσον αφορά τις θέσεις που υποστηρίζουν. Η *Πολιτική Επιθεώρηση* πρωτοστατεί σε ευρηματικότητα χαρακτηρισμών κατά του ΕΑΜ και του ΑΚΕΛ και των αντίπαλων εφημερίδων με ρητορισμούς και λεκτικούς πληθωρισμούς ενώ το ύφος της *Πάφου* είναι πάντα φροντισμένο και προτρεπτικό προς μία λύση αποδεκτή από όλους. Η *Πάφος* με λόγο και δοκιμακό λόγο

τάσσεται υπέρ του ΕΑΜ και των επιλογών του αλλά προβλέπει και τις επιπτώσεις αυτών των επιλογών.

Συμπερασματικά, οι ελληνόφωνες κυπριακές εφημερίδες που εξετάστηκαν αναπαρήγαγαν οι μεν δεξιές αυτά που έγραφε ο αστικός Τύπος της Ελλάδας, δίνοντας έμφαση στον «αντεθνικό» χαρακτήρα του ΕΑΜ, θέλοντας να τονίσουν την ταυτότητα απόψεων με αυτές του ΑΚΕΛ, επίσης, τόνιζαν την πίστη τους στην ελληνική δεξιά για την επίλυση του Εθνικού Ζητήματος, οι δε αριστερές υπεραμύνονταν των απόψεων του ΕΑΜ-ΚΚΕ και τόνιζαν το γεγονός ότι μόνο αυτό είχε δηλώσει ξεκάθαρα ότι η Ελλάδα έπρεπε να διεκδικήσει την Κύπρο.

ΠΗΓΕΣ

ΕΛΛΗΝΟΦΩΝΕΣ ΚΥΠΡΙΑΚΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ανεξάρτητος: Λευκωσία 1941,1942,1943,1944,1945,1946

Ελευθερία: Λευκωσία 1939,1942,1943,1944,1945,1946

Έσπερινή: Λευκωσία 1946

Εφημερίς: Κυρήνεια 1946

Κυπριακός Τύπος: Λευκωσία 1944,1945,1946

Νέα Πολιτική Επιθεώρησης: Πάφος 1944,1945,1946

Νέος Κυπριακός Φύλαξ: Λευκωσία 1939,1940,1943,1944,1945,1946

Παναγροτική: Λευκωσία 1944,1946

Παρατηρητής: Λεμεσός 1944,1945,1946

Πάφος: Πάφος 1939,1944,1945,1946

Πυρσός: Λευκωσία 1945

Τα Γράμματα: Λεμεσός 1946

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ελευθερία: Αθήνα 1944, 1945, 1946.

Ριζοσπάστης: Αθήνα 1944,1945,1946.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΕΣ ΑΡΧΕΙΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Great Britain, Colonial Office, The Cyprus Blue Book 1946

Εφημερίς της Κυβερνήσεως, τόμ. 1, Αθήνα, αρ. φ. 68, 23 Μαρτίου 1945

Εφημερίς της Κυβερνήσεως, τεύχος Α΄, Αθήνα, αρ. φ. 205, 30 Ιουνίου 1946

Γληνού Δημήτρη, *Τι είναι και τι θέλει το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο*, Ο Ρήγας, Αθήνα 1944.

Λευκή Βίβλος Μάης 1944-Γενάρης 1945, ΕΑΜ, Τρίκαλα 1 Φλεβάρη 1945

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Anastasia Yiangou, *Cyprus in World War II, Politics and Conflict in the Eastern Mediterranean*, I.B. Tauris Publishers, New York 2010

Αλέκου Αλέξης, *Οι πολιτικές εξελίξεις στην Κύπρο, 1945-1955*, διδακτορική διατριβή κατατεθειμένη στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Πολιτικής Ιστορίας και Επιστήμης, Αθήνα 2012.

Αλέκου Αλέξης- Σακελλαρόπουλος Σπύρος, *Ιστορία του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου (1923-1944)*, Τόπος, Αθήνα 2023.

Αλιβιζάτος Νίκος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974, όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Θεμέλιο, Αθήνα 1995.

Αναγνωστοπούλου Σία, «Η Εκκλησία της Κύπρου και ο εθναρχικός της ρόλος: 1878-1960. Η θρησκευτικοποίηση της κυπριακής πολιτικής δράσης: Ένωση», *Σύγχρονα θέματα*, σσ 198-227.

Αντωνίου Αντώνης, «Ο Δεκέμβρης στην Κύπρο» στο Π. Παπαστρατής, Μ. Λυμπεράτος. Λ. Σαράφη(επιμ) *Από την Απελευθέρωση στα Δεκεμβριανά. Μια τομή στην πολιτική ζωή της Ελλάδας*, Πρακτικά Συνεδρίου (Αθήνα, 19-23 Νοεμβρίου 2014) Αθήνα, σσ. 555-565

Αργυρίου Σοφία, «Διώξεις και λογοκρισία στον Τύπο τη δεκαετία του 1950», στο Ευριπίδης Χ. Αντωνιάδης (επιμ), Β' Επιστημονικό Συμπόσιο Πισσουρίου, *Ιστορία, Κοινωνία, Πολιτική και Μέσα Επικοινωνίας, Ενημέρωση και Δημοκρατία*, εκδόσεις Επιφανίου, (Πισσούρι, 19-20 Οκτωβρίου 2019), εκδόσεις Κώστα Επιφανίου Λευκωσία, σσ. 115-127.

Γαλανοπούλου Δανάη, *Η Μάχη της Προπαγάνδας, Τα Δεκεμβριανά του 1944 μέσα από τον αθηναϊκό Τύπο*, Ασίνη, Αθήνα 2014.

Γεωργής Γιώργος «Τα Δεκεμβριανά και ο ελληνισμός της περιφέρειας. Η περίπτωση της Κύπρου», περιοδικό *Δέλτος* τεύχος 2, Ιανουάριος-Ιούνιος 2018, σσ. 115-129.

Γεωργίου Τόνια, *Η δράση του Πλουτή Σέρβα 1935-1939 στο Γεωργής Γιώργος - Κατσουρίδης Γιάννος (επιμ) «Η Κυπριακή αριστερά στην πρώτη περίοδο της Βρετανικής Αυτοκρατορίας: Εμφάνιση, Συγκρότηση, Εξέλιξη»* Πρακτικά Συνεδρίου 24-25 Απριλίου 2012, Ταξιδευτής, Ινστιτούτο Ερευνών Προμηθέας και Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου, σσ79-86.

Εγκυκλοπαίδεια του ελληνικού Τύπου 1784-1974. Εφημερίδες, Περιοδικά, Δημοσιογράφοι, Εκδότες, Αθήνα: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών -103/Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, τόμος, Α', Β', Γ', Δ'.

Ζαχαριάδης Αδάμος, «1941-1945: η Κυπριακή Αριστερά, το ενωτικό ζήτημα και τα Δεκεμβριανά» στο Π. Παπαστρατής, Μ. Λυμπεράτος. Λ. Σαράφη(επιμ) *Από την Απελευθέρωση στα Δεκεμβριανά. Μια τομή στην πολιτική ζωή της Ελλάδας*, Πρακτικά Συνεδρίου (Αθήνα,19-23 Νοεμβρίου 2014)Αθήνα, σσ545-553.

Ιατρίδης Ο. Ιωάννης, *Εξέγερση στην Αθήνα*, Λιβάνη, Αθήνα 2013.

Ιωάννου Φιφής, *Έτσι άρχισε το Κυπριακό, Στα χρόνια μιας δεκαετίας (1940-1950). Σχέσεις ΑΚΕΛ-ΚΚΕ στα χρόνια του εμφυλίου*, Φιλίστωρ, Αθήνα 2005.

Κάραμποτ Φίλιππος, «Η Θέση του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος Απέναντι στο Κυπριακό την Εποχή της Βενιζελικής ‘Μπουρζουαζίας’, 1925-1931», στο: Γιώργος Καζαμίας -Πέτρος Παπαπολυβίου (επιμ.) *Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και η Κύπρος*, Πρακτικά Συνεδρίου (15-16 Απριλίου 2005), εκδ. Καστανιώτη Α.Ε., Αθήνα 2008, σσ.154-179.

Κατσιαούνης Ρολάνδος, *Η Διασκεπτική 1946-1948 με ανασκόπηση της περιόδου 1878-1945*, Κέντρο Επιστημονικών ερευνών , Λευκωσία 2008.

Κωνσταντίνου Κωνσταντίνα, *Ο Αντίκτυπος του ελληνικού Εμφυλίου στην Κύπρο, οι πολιτικές, κοινωνικοοικονομικές, εκπαιδευτικές και αθλητικές πτυχές*, Ρίζες, Λευκωσία 2021.

Κωστής Κώστας, *Τα κακομαθημένα παιδιά της Ελλάδας, Η διαμόρφωση του νεοελληνικού κράτους 18^{ος} -21^{ος} αιώνας*, Πατάκης, Αθήνα 2018.

Λάμπρου Γιάννης, Μελής Ζαχαριάδης: ο ιδρυτής της Π.Ε.Κ., *Η Αθηνών, διμηνιαία εφημερίδα δήμου Αθηνών*, τεύχ. 7, Ιούνιος-Ιούλιος 2008, σσ 18-19.

Λιάκος Αντώνης, *Ο ελληνικός 20^{ος} αιώνας*, Πόλις, Αθήνα

Μαυρογορδάτος Θ. Γιώργος, «Οι εκλογές και το δημοψήφισμα του 1946 προοίμιο του εμφυλίου πολέμου», στο Γ. Ιατρίδης (επιμ), *Η Ελλάδα στη δεκαετία 140-1950 ένα έθνος σε κρίση*, Θεμέλιο, Αθήνα 1984, σσ307-340.

Μαργαρίτης Γιώργος, «Η Ένοπλη Αντίσταση, Κατακτήσεις και Συγκρούσεις 1942-1944», στο Βασίλης Παναγιωτόπουλος(επιμ), *Η εμπόλεμη Ελλάδα 1940-1949*, Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770 -2000, τόμ, 8^{ος}, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σσ, 231-260.

Νικολακόπουλος Ηλίας, «Μετά τα Δεκεμβριανά. Από τη Βάρκιζα ως την παλινόρθωση της Βασιλείας», στο Βασίλης Παναγιωτόπουλος,(επιμ), *Η εμπόλεμη Ελλάδα 1940-1949*, Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τόμ.8^{ος}, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σσ, 199-218.

Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία Κόμματα και εκλογές 1946-1967*, Πατάκης, Αθήνα 2023.

Παπαζαχαρία Κατερίνα, «Οι πρώτες εφημερίδες της Πάφου κατά την περίοδο της βρετανικής κυριαρχίας», στο: Ευριπίδης Χ. Αντωνιάδης(επιμ.) (2000), *Ιστορία, Κοινωνία, Πολιτική και Μέσα Επικοινωνίας, Ενημέρωση και Δημοκρατία*, Κείμενα Β΄ Επιστημονικού Συμποσίου Πισσουρίου (Πισσούρι, 19-20 Οκτωβρίου 2019), εκδόσεις Κώστα Επιφανίου Λευκωσία, σσ.63-76.

Παπαθανασίου Ιωάννα, «Ηττημένος πρωταγωνιστής: Το Κομμουνιστικό Κόμμα στα χρόνια 1945-1950», στο Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ), *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. Ανασυγκρότηση-Εμφύλιος-Παλινόρθωση 1945-1952*, Δ΄ τόμος, Μέρος 1^ο, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σσ.229-270

Παπαστρατής Προκόπης, «Η Κυβέρνηση Παπανδρέου και το Συνέδριο του Λιβάνου», στο Ιωάννης Ιατρίδης (επιμ), *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950. Ένα έθνος σε κρίση*, Θεμέλιο, Αθήνα 1984, σσ.205-224.

Πετρίδης Παύλος, *Στη δίνη του Εμφυλίου πολέμου. Σπάνια ντοκουμέντα του ΕΑΜ (1944-1947)*, Προσκήνιο, Αθήνα 1998

Πρωτοπαπάς Βασίλης , *Εκλογική ιστορία της Κύπρου. Πολιτευτές, κόμματα και εκλογές στην Αγγλοκρατία (1878-1960)*, Θεμέλιο, Αθήνα 2012

Ρίχτερ Α. Χάιντς, *Ιστορία της Κύπρου. Τόμος Α΄: 1878-1949*, Εστία, Αθήνα 2007

Σακελλαρόπουλος Σπύρος, «Ο ακήρυκτος ελληνοκυπριακός εμφύλιος (1944-1949)», *Θέσεις*, τεύχ.132, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2015, σσ 81-114.

Σακελλαρόπουλος Σπύρος – Αλέκου Αλέξης, «Η παράδοση συνύπαρξη 2 κομμουνιστικών κομμάτων σε 1.Η περίπτωση ΚΚΚ-ΑΚΕΛ(1941-1944)», *Θέσεις*, τεύχ. 147, Απρίλιος-Ιούνιος 2019, σσ.65-92.

Σακελλαρόπουλος Σπύρος, *Ο Κυπριακός Κοινωνικός Σχηματισμός (1191-2004). Από τη συγκρότηση στη διχοτόμηση*, Τόπος, Αθήνα 2017.

Σέρβας Πλουτής, *Κυπριακό Ευθύνες*, Γραμμή, Αθήνα 1980.

Σοφοκλέους Ανδρέας, «Αριστερά Κυπριακά έντυπα 1878-1940», στο Γεωργής Γιώργος - Κατσουρίδης Γιάννος (επιμ) *Η Κυπριακή αριστερά στην πρώτη περίοδο της Βρετανικής Αυτοκρατορίας: Εμφάνιση, Συγκρότηση, Εξέλιξη*, Πρακτικά Συνεδρίου 24-25 Απριλίου 2012, Ταξιδευτής, Ινστιτούτο Ερευνών Προμηθέας και Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου, Αθήνα 2012, σσ37-52.

Σφήκας Θανάσης, *Οι Άγγλοι Εργατικοί και ο εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα. Ο Ιμπεριαλισμός της Μη- επέμβασης*, Φιλίστωρ, Αθήνα 1997.

Τσακαλογιάννης Πάνος, *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία, Από τη Βαστίλλη στον 21^ο αιώνα*, βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 2019.

Φλάισερ Χάιγκεν, *Στέμμα και Σβάστικα. Η Ελλάδα της Κατοχής και της Αντίστασης 1941-1944*, τόμ.2, Παπαζήση, Αθήνα 1995.

Χαραλαμπίδης Μενέλαος, *Δεκεμβριανά 1944. Η μάχη της Αθήνας*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2014.

Χόνδρος Γιάννης, «Η Ελλάδα και η γερμανική κατοχή», στο Ντέιβιντ Κλόουζ(επιμ) *Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος 1943-1950. Μελέτες για την πόλωση*, Φιλίστωρ, Αθήνα 1997, σσ 53-84.